

**KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİ: BELEDİYE
STRATEJİK PLANLARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME**

Özlem İNAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜŐÜ**

EKİM 2019

Özlem İNAN tarafından hazırlanan “KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİ: BELEDİYE STRATEJİK PLANLARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ

Uygulamalı Bilimler Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. ....

Başkan: Prof. Dr. Emine YETİŞKUL ŞENBİL

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. ....

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Demet EROL

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. ....

Tez Savunma Tarihi: 08/10/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Sena YAŞYERLİ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Özlem İNAN

08/10/2019

KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİ: BELEDİYE STRATEJİK PLANLARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

(Yüksek Lisans Tezi)

Özlem İNAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim 2019

ÖZET

Dünya genelinde kentleşme oranının artması, kentsel sorunlardaki artış, kentlerin ekonomik ve sosyal alandaki konumu ve kentsel hizmetlerden artan beklentiler kentsel yaşam kalitesine yönelik politikaların geliştirilmesinde ve uygulamasında yerel yönetimlerin önemini artırmıştır. Kentsel hizmetlerin sunumuna ilişkin önemli görev ve yetkileri olan belediyeler, kentlerdeki yaşam kalitesinin sağlanmasında önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda belediyeler, kentlerde etkin hizmet sunumu gerçekleştirebilmeleri için stratejik plan hazırlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Bu çalışmanın amacı, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşların çalışmalarında ön plana çıkan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin ve kentsel yaşam kalitesi yaklaşımının belediyelerin stratejik planlarında ne ölçüde yer aldığını tespit etmektir. Bu doğrultuda belediyelerce hazırlanan stratejik planlar, bu çalışmada belirlenen kriterler bazında incelenmiş ve frekans analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye'deki farklı gelişmişlik düzeyine sahip illerdeki belediyelerin incelenmesi ve farklı bölgelerin temsil edilebilmesi için Düzey-2 İstatistik Bölge Birimleri dikkate alınmıştır. Bu çerçevede, Düzey-2 bölgeleri içinde kalkınma ajanslarının merkezlerinin bulunduğu 26 ilin belediyesinin stratejik planları incelenmiştir.

Bilim Kodu : 80208
Anahtar Kelimeler : Kentsel yaşam kalitesi, stratejik planlama, kentsel yaşam kalitesi göstergeleri, kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi
Sayfa Adedi : 126
Danışman : Prof.Dr. Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ

THE MEASURABILITY OF THE QUALITY OF URBAN LIFE: AN ASSESSMENT OF
MUNICIPAL STRATEGIC PLANS

(M. Sc. Thesis)

Özlem İNAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

October 2019

ABSTRACT

Due to rapid urbanization, growing urban problems; social and economic role of cities and the increasing expectations of citizens for urban services, local governments have become important in developing and implementing policies related to the quality of urban life. Municipalities have an important role to play in ensuring quality of life in cities. To do so, municipalities are required to prepare strategic plan. This study aims to ascertain to what extent municipal strategic plans contain performance indicators commonly used by international organizations such as Organization for Economic Cooperation and Development, United Nations, World Health Organization and European Union to measure the quality of urban life. For this purpose, municipal strategic plans are examined by criteria determined in this study, and frequency analysis is used. Within the scope of this study, the Nomenclature of Territorial Units for Statistics-2 (NUTS-2) are taken into consideration in order to examine municipalities in cities with different level of development and to represent all regions of Turkey. Municipal strategic plans of 26 cities in which centers of development agencies in NUTS-2 regions located are examined.

Science Code : 80208

Key Words : Quality of urban life, strategic planning, quality of urban life indicators, measuring quality of urban life

Page Number : 126

Supervisor : Prof.Dr. Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütölmesinde bana her konuda destek olan danıőmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ'e, görüş ve önerileriyle tezimi daha da öteye götürmemi sağlayan Prof. Dr. Emine YETİŞKUL ŞENBİL'e ve Öğr. Gör. Dr. Demet EROL'a, yoğun çalıőmalarım sırasında maddi ve manevi desteğini sonuna kadar hissettiğim canım eőim Ahmet İNAN'a, tez çalıőmam süresince bana őans getiren biricik kızım Ece İNAN'a ve her zaman ve her koőulda yanımda olan sevgili aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Yaşam Kalitesi	5
2.1.1. Yaşam kalitesi kavramına ilişkin yaklaşımlar	6
2.1.2. Sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve refah.....	9
2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı	12
2.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Uluslararası Alanda Gelişimi	14
2.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi.....	16
2.5. Uluslararası Kuruluşların Yaşam Kalitesi Araştırmaları	19
2.5.1. BM'nin kentsel göstergeler programı.....	19
2.5.2. AB'nin kentsel denetim çalışması	21
2.5.3. Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı	24
2.5.4. OECD'nin daha iyi yaşam endeksi.....	25
2.5.5. WHO'nun sağlıklı kentler projesi.....	26
2.6. Uluslararası Kuruluşların Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	28
3. TÜRKİYE'DE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI VE STRATEJİK PLANLAMA.....	31
3.1. Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi Çalışmaları	31
3.1.1. Kalkınma planlarında kentsel yaşam kalitesi	31

3.1.2. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ilişkin çalışmalar.....	33
3.2. Türkiye’de Yapılan Kentsel Yaşam Kalitesi Çalışmalarının Değerlendirilmesi	40
3.3. Türkiye’de Kamuda Stratejik Planlama	41
3.3.1. Tarihsel gelişim	41
3.3.2. Stratejik plan çeşitleri	43
3.3.3. Belediyelerde stratejik planlama	46
4.KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİNİN STRATEJİK PLANLAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	51
4.1. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi.....	51
4.2. Alan Çalışmasının Kapsamı	52
4.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Belirlenmesi.....	54
4.4. Belediye Stratejik Planlarının Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Çerçevesinde İncelenmesi ve Değerlendirilmesi	62
4.5. Belediye Stratejik Planlarında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Ölçülebilirliği.....	70
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	87
KAYNAKLAR	93
EKLER.....	99
EK-1. AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti	100
EK-2. TÜİK İllerde Yaşam Endeksi gösterge seti.....	110
EK-3. DOĞAKA Yaşam Kalitesi Analizi gösterge seti	112
EK-4. İstanbul’un Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi Çalışması gösterge seti.....	115
EK-5. Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi göstergeleri	117
EK-6. TÜBA Yaşam Kalitesi Göstergeleri.....	118
EK-7. Belediyeler için hazırlanan örnek performans gösterge listesi.....	120
ÖZGEÇMİŞ	126

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Sürdürülebilirliğin boyutları ve ölçütleri	10
Çizelge 3.1. BM Kentsel Göstergeler Programı anahtar gösterge seti	19
Çizelge 3.2. BM Kentsel Göstergeler Programı kapsamlı gösterge seti.....	20
Çizelge 3.3. BM Kentsel Göstergeler Programı kontrol listesi	21
Çizelge 3.4. Kentsel Denetim çalışmasında kullanılan mekânsal birimler.....	23
Çizelge 3.5. Avrupa yaşam kalitesi çalışmasına göre Türkiye kentlerinin durumu	24
Çizelge 3.6. OECD Daha İyi Yaşam Endeksi göstergeleri.....	26
Çizelge 3.7. WHO'nun Sağlıklı Kentler Projesi göstergeleri	27
Çizelge 4.1. Düzey-2 bölgeleri ve bölge illeri	53
Çizelge 4.2. Çalışmadaki kategorilerin uluslararası çalışmalarla karşılaştırması.....	54
Çizelge 4.3. Konut kategorisinde yer alan gösterge listesi	57
Çizelge 4.4. Eğitim kategorisinde yer alan gösterge listesi	57
Çizelge 4.5. Çevre kategorisinde yer alan gösterge listesi.....	58
Çizelge 4.6. Sağlık kategorisinde yer alan gösterge listesi	59
Çizelge 4.7. Kültür, spor ve dinlenme kategorisinde yer alan gösterge listesi	59
Çizelge 4.8. Güvenlik kategorisinde yer alan gösterge listesi	60
Çizelge 4.9. Ulaşım kategorisinde yer alan gösterge listesi.....	61
Çizelge 4.10. Bilgi ve iletişim kategorisinde yer alan gösterge listesi	61
Çizelge 4.11. Altyapı kategorisinde yer alan gösterge listesi	62
Çizelge 4.12. Kentsel yaşam kalitesi kavramlarının vizyonlardaki kullanım sıklığı.....	64
Çizelge 4.13. Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin kullanılma sıklığı	70
Çizelge 4.14. Belediyelere göre kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı	76
Çizelge 4.15. Gelişmişlik derecelerine göre ortalama gösterge sayıları.....	78
Çizelge 4.16. Nüfusa göre ortalama gösterge sayıları	80
Çizelge 4.17. Kişi başı GSYH'ya göre ortalama gösterge sayıları	81

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.18. Düzey-1 bölgelerine göre ortalama gösterge sayıları	83
Çizelge 4.19. Genel değerlendirme.....	85

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	7
Şekil 3.1. Kentsel Denetim çalışması organizasyon yapısı.....	23
Şekil 4.1. Kent vizyonu belirlenme durumu	65
Şekil 4.2. Amaç ve hedeflerde kentsel yaşam kalitesi vurgusunun yapılma durumu....	67
Şekil 4.3. Kent analizi yapılma durumu.....	68
Şekil 4.4. Vatandaş memnuniyet anketinin yapılma durumu	69
Şekil 4.5. Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin kullanılma sıklığı	72
Şekil 4.6. Belediyelere göre kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı	77
Şekil 4.7. Gelişmişlik derecelerine göre ortalama gösterge sayıları	78
Şekil 4.8. SEGE değeri ile gösterge bulunma oranı arasındaki ilişki	79
Şekil 4.9. Nüfusa göre ortalama gösterge sayıları	80
Şekil 4.10. Kişi başı GSYH'ya göre ortalama gösterge sayıları.....	82
Şekil 4.11. Kişi başı GSYH değeri ile gösterge bulunma oranı arasındaki ilişki	83

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
Çev.	Çeviren
DG REGIO	AB Bölgesel ve Kentsel Politikalar Genel Müdürlüğü
DOĞAKA	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	Avrupa Komisyonu İstatistik Bürosu
GSMH	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
KENTGES	Kentsel Gelişme Stratejisi
KENTİZ	KENTGES Uygulama ve Kentleri İzleme Sistemi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖİK	Özel İhtisas Komisyonu
PFPSAL	Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektörü Uyum Kredi Anlaşması
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
TBA	Temel Bileşenler Analizi
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
t.y.	Tarihi Yok
UN-Habitat	BM İnsan Yerleşimleri Programı
UNICEF	BM Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Kentsel nüfusun artması, yaşanan kentsel problemler ve kentlerin ekonomik alandaki konumu kentlerde yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik politikaları ve bu alanda yerel yönetimlerin önemini gündeme getirmiştir. Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik doğru kentsel politikaların geliştirilmesi için kentlerdeki yaşam kalitesinin ölçülmesi elzemdir.

Uluslararası kuruluşlarca yapılan kentsel yaşam kalitesi araştırmaları uzun zamandır sürdürülmekte olup Türkiye bu çalışmalara sınırlı düzeyde dâhil olabilmektedir. Türkiye’de yapılan kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının bir kısmının gösterge belirleme aşamasında kaldığı, bir kısmının ise sürekli hale getirilemediği görülmektedir. Türkiye’de uluslararası karşılaştırmalara imkân veren kentsel yaşam kalitesi ölçüm sisteminin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Kentte kentli haklarının karşılanabilmesi, kentsel hizmetlerin herkes için adil, eşit ve erişilebilir olması ve kentlilerin hizmetlere ilişkin duyduğu memnuniyet kentsel yaşam kalitesini etkileyen temel faktörlerdir.

Türkiye’de kentsel hizmet sunumu konusunda önemli görev ve sorumlulukları olan belediyelerin kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında rolü büyüktür. Belediyeler etkin hizmet sunumunu gerçekleştirebilmek için stratejik plan hazırlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Belediye stratejik planları belediyelerin orta ve uzun vadeli amaçlarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren planlardır. Bu planlar belediye başkanı tarafından hazırlanıp belediye meclisince onaylanıp kamuoyuna sunulmaktadır. Bu çerçevede, kentsel yaşam kalitesinin ölçülebilmesine ilişkin önemli veriler içeren belediye stratejik planları aracılığıyla Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin ne kadar ölçülebilir olduğunun ortaya konulması ve kentsel yaşam kalitesi yaklaşımının belediye stratejik planlarında ne düzeyde yer aldığının tespit edilmesi çalışmanın ana amacıdır. Bu amaçla 26 Düzey-2 bölgesinde Kalkınma Ajanslarının merkezlerinin bulunduğu 26 il merkezindeki il belediyelerinin stratejik planları incelenmiştir. Çalışma kapsamında 26 il merkezinin ele alınmasının temel gerekçesi farklı özelliklere ve potansiyellere sahip bölgelerin incelenerek alan

çalışmasında çeşitlilik sağlanması ve oluşabilecek farklı sonuçların ortaya konulabilmesidir.

Bu tez çalışmasında nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nitel araştırmada öncelikle kentsel yaşam kalitesi, yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik konularında ulusal ve uluslararası literatür taranmıştır. Uluslararası kuruluşların yaptığı kentsel yaşam kalitesi çalışmaları incelenerek kentsel yaşam kalitesi göstergeleri derlenmiştir. Bu göstergelerden kentsel hizmetlerle ilgili olanları seçilmiştir. Türkiye yapılan yaşam kalitesi çalışmaları incelenerek şu ana kadar yapılan çalışmaların düzeyi hakkında bilgi edinilmiştir. Belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesinin ne düzeyde yer aldığını ve ne kadar ölçülebilir olduğunun incelenebilmesi için belediyelerin resmi internet sitelerinden ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığına ait “Kamuda Stratejik Yönetim” adlı internet sitesinden (www.sp.gov.tr) 2015-2019, 2016-2020 ve 2017-2021 yıllarını kapsayan belediye stratejik planları temin edilmiştir. Belediye stratejik planlarında yer verilen vizyon bildirimlerinde, stratejik amaç ve hedeflerde kentsel yaşam kalitesi kavramları taranmış, performans göstergeleri bölümünde ise kentsel yaşam kalitesi göstergeleri taranmıştır. Stratejik planların durum analizi bölümünde kent analizinin yapılma durumu, paydaş analizi bölümünde ise vatandaş memnuniyet anketi yapılma durumları incelenmiştir. “Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi”ne ilişkin bilgi elde edilmesini teminen Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Uzmanlarıyla görüşme yapılmıştır.

Nicel araştırmada, belediye stratejik planlarının vizyonlarında, amaç ve hedeflerinde, performans göstergelerinde, durum analizi ve paydaş analizi bölümlerinde taranan bilgiler frekans analizi yöntemiyle sayısal veriler haline dönüştürülmüş ve grafik ve tablolarla ifade edilmiştir. Belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin bulunma oranları ile belediyelerin bulunduğu illerin nüfusu, sosyo-ekonomik gelişmişliği ve (Kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) KGSYH değerleri arasında ilişkinin bulunup bulunmadığının tespit edilmesi için korelasyon analizi yapılmıştır.

Bu amaç ve yöntem çerçevesinde ikinci bölümde, yaşam kalitesi ve yaşam kalitesinin ilişkili olduğu sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve refah kavramları anlatılmıştır. Kentsel yaşam kalitesi kavramı incelenerek bu kavramın uluslararası alanda izlediği gelişim ve kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ilişkin yaklaşımlara yer verilmiştir. Daha sonra,

Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Avrupa Konseyi ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından yürütölmüş/yürütölen yaşam kalitesi çalışmalarını hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi kavramının kalkınma planlarında nasıl yer bulduğu ve bugüne kadar yapılan kentsel yaşam kalitesi çalışmalarını incelenmiştir. Bölümün devamında Türkiye’de stratejik planlamanın tarihsel gelişimi, Türkiye’de şu anda yapılmakta olan stratejik plan çeşitleri ve belediyelerdeki stratejik planlama hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde uluslararası alanda ön plana çıkan kentsel yaşam kalitesi göstergeleri detaylı olarak yer almıştır. Bu bölümde, belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin bulunma durumu ve kentsel yaşam kalitesi yaklaşımının ne düzeyde yer aldığı tespit edilmesi için analiz yapılmıştır. Elde edilen bulgulara bu bölümün sonunda yer verilmiştir.

Çalışmanın kapsamını belediyelerin yürürlükte olan beş yıllık stratejik planları ile sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla bu çalışma, incelenen belediye stratejik planlarının kentsel yaşam kalitesi yaklaşımını çerçevesinde mevcut durumunu ortaya koyan bir çalışmadır. Belediyelerin 2019 yerel seçimlerinden sonra hazırlayacakları planların Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından ilk defa hazırlanan “Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberine” uygun olarak hazırlanacağı ve bu sebeple içeriklerinin daha çok gelişeceği değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada belediyelerin hazırladıkları stratejik planların uluslararası alanda kabul gören kentsel yaşam kalitesi göstergelerini içeren, kentler arasında karşılaştırma yapmaya imkân tanıyan, kentin analizini iyi yapıp kent vizyonunu ortaya koyan, plan hazırlama sürecinde vatandaş katılımını dikkate alan planlar olması gerektiği görüşü savunulmaktadır. Çalışma kapsamında belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ve kavramının ne kadar yer bulduğu incelenmiş olup planda daha fazla gösterge bulunması o kenti daha yaşanabilir kılar iddiasını taşımamaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi, hayatı her yönüyle değerlendirmeyi amaçlayan geniş kapsamlı bir kavram olup politikacıların, plancıların ve yerel yönetimlerin ilgi alanına giren disiplinler arası bir çalışma alanıdır.

Tekeli'ye (2010) göre yaşam kalitesi, “insan hakları bakımından; ekonomik politikaların belirlenmesinde ve sağlık politikalarının yönlendirilmesinde, kentleşme politikaları açısından ise yerel ekonomik gelişmeleri hızlandırmada gerçekleştirilmesi gereken temel bir amaç haline gelmiştir.”

Kamp, Leidelmeijer, Marsman ve Hollander (2003) yaşam kalitesini, çevrenin ölçülebilir fiziksel ve sosyal koşulları ile bu koşulların algılanma biçimlerinin bir arada ele alındığı bir kavram olarak tanımlamaktadır.

Szalai (1980) yaşam kalitesini, insanın refahı ve yaşamdan memnuniyet düzeyi ile ilişkilendirmektedir. Yaşam kalitesinin bir taraftan nesnel unsurlarla, diğer taraftan ise algı ve değerlendirmelere dayalı öznel unsurlarla şekillendiğini belirtmektedir (Kamp vd., 2003).

Yaşam kalitesini bireylerin içinde buldukları yaşam koşulları ile bu koşullara ilişkin bireysel memnuniyet ve algıların bir arada değerlendirildiği bir kavram olarak niteleyen yaklaşımların yanında yalnızca bireylerin memnuniyet ve algısıyla ilişkilendiren yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Campbell, Converse ve Rodgers (1976), yaşam kalitesini bireylerin yaşamın farklı boyutlarına ilişkin algıları, değerlendirmeleri ve memnuniyetlerinin ölçülmesi olarak ele almaktadır.

Kavramın birçok çalışmanın kapsamına girmesi ve yapılan farklı tanımlamalara karşın bu tanımların kesişen noktası, yaşam kalitesinin bireyin yaşamına dair nesnel değişkenlere ve bireyin algısıyla gelişen öznel değişkenlere bağlı olmasıdır.

2.1.1. Yaşam kalitesi kavramına ilişkin yaklaşımlar

Yaşam kalitesine dair yaklaşımlar temel olarak öznel, nesnel ve karma olarak üçe ayrılmaktadır. Öznel yaklaşımlar genel olarak bireysel değerlendirmelere dayanırken nesnel yaklaşımlar bilimsel olarak ölçülebilen verilere dayanmaktadır. Karma yaklaşımlar ise her iki yaklaşımı bir arada kullanarak bunları sentezlemektedir.

Yaşam kalitesini öznel olarak değerlendiren yaklaşımlar hazcılık, yararcılık, istek kuramı, ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı, sağlık odaklı yaklaşımlarken nesnel olarak değerlendiren yaklaşımlar kapasite yaklaşımı, insan hakları odaklı yaklaşım ve çevre odaklı yaklaşımlardır. Kent odaklı yaklaşımlar nesnel ve öznel yaklaşımları bir arada değerlendirerek analiz yapmaktadır.

Hazcılık yaklaşımı, yaşam kalitesini öznel ve görelî bir bakış açısı ile ele almakta olup bir faaliyetin kişide doğurduğu etkiyi dikkate almaktadır (Scanlon, 1993). Jeremy Bentham ve John Stuart Mill'in ahlak ve siyaset ilkesi olarak belirlediği yararcılık yaklaşımı ise yararın çoğaltılmasını yaşamın temel ilkesi olarak görmekte, yararın ölçülebilir ve politikaya yol gösterebilir biçimde tanımlanmasına odaklanarak hazcılıktan farklılaşmaktadır. Kuramsal olarak yararın her birey için farklı nitelenebileceği söylenebilmektedir. Ancak yararcılık bireylerin farklılığını geri plana itmekte, toplumdaki ortalama bireyi standartlaşmış bir birey olarak ele almaktadır (Tekeli, 2010). Bu yaklaşımın toplumsal iyiyi belirleme yaklaşımı yalın ve mekanikleşmiş bulunduğundan yetersiz görülmektedir.

İstek kuramına göre bir kişinin yaşam kalitesi, o kişinin isteklerinin ne kadarının gerçekleşmiş olduğuna göre ölçülmektedir. İsteklerin karşılanmasına dayanan bu yaklaşım isteklerin gelecekte değişebileceği ve olumsuz alanlara kayabileceği görüşüyle eleştirilmektedir (Megone, 1994). Yaklaşım, yaşam kalitesini sadece öznel olarak değerlendirmektedir.

1960'lı yıllarda Maslow tarafından geliştirilen ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı insanların yaşamlarını sürdürürken ihtiyaç duydukları işlevler arasında zorunluluk derecesi açısından beşli bir kademelenme olduğunu öne sürmektedir (Maslow, 1968). Birinci kademe en temel ihtiyaçlar olan fizyolojik ihtiyaçlar yer almaktadır. Tüm fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasından sonra ikinci kademe olan güvenlik ihtiyacı oluşmaktadır. Üçüncü

kademede sevgi ve ait olma ihtiyacı bulunmaktadır. İnsanlar sevildiklerine ve yalnız olmadıklarına inandıktan sonra dördüncü düzeydeki saygınlık ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İnsanlar çevresindekilerden saygı gördüğünde ve kendine olan saygısını koruduğunda kendine güveni artar ve en üst kademede kendini gerçekleştirme gereksinimini hisseder. Maslow, bu ihtiyaçlar karşılanmadığında tam bir iyi olma halinden bahsedilemeyeceğini öne sürmektedir.

Maslow bir alt kademede ihtiyacın karşılanmadan bir üst kademeye geçilemeyeceğini belirtmektedir. Bu nedenle, ihtiyaç kademelenmesi en altta fizyolojik ihtiyaçların, en üstte kendini gerçekleştirme ihtiyacının yer aldığı bir piramit olarak şekillendirilmektedir. En üst kademeye doğru daralan bir şekil olmasının nedeni alt kademelerin aşılıp üst kademede ihtiyaçların oluşmamış olmasıdır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi Şekil 2.1'de yer almaktadır.

Şekil 2.1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi (Maslow, 1968)

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi her ne kadar bireyler için tasarlanmış olsa da kentlere de uyarlanabilir niteliktedir. Bir kentte temel fiziksel altyapı ve güvenlik sağlanmadığında o kentin yaşanabilirliğinden bahsetmek söz konusu değildir. Bu ihtiyaçlar giderildiğinde insanların sosyalleşmelerine imkân verecek sosyal donatı ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Sosyal donatı ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayacak yeterli tesisler inşa edildiğinde toplumsal uzlaşmanın gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Piramidin en üst ucunda ise kent bilincinin gelişmesi vardır. Kentliler tüm sayılan ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra kentte sahip olukları hakların farkına varıp kente ilişkin alınan kararlara katılma eğilimi göstermektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) temel aldığı sağlık odaklı yaklaşımda kaliteli bir yaşamda ön koşulun sağlık olduğu öne sürülmektedir. WHO sağlığı “fiziki, ruhi ve sosyal tam iyilik hali” olarak tanımlamaktadır. Sağlık sadece hastalığın sıklığı veya şiddeti ile ölçülmemekte, aynı zamanda sağlık hizmetleriyle bağlantılı olarak yaşam kalitesindeki iyileşme ile de ölçülmektedir. WHO yaşam kalitesini “hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile ilişkili olarak kültür ve değer yargılarının bütünü içinde kişilerin buldukları durumu algılama biçimi” olarak tanımlamaktadır (WHO). Diğer bir ifadeyle yaşam kalitesi bireyin yaşadığı sosyal ve kültürel ortamda sağlığını algılaması olarak tanımlanmaktadır.

Sağlık alanında yaşam kalitesi ile ilgili birçok çalışma yapılmaktadır. Yapılan yaşam kalitesi analizleri tedavi ve hastalık süreçlerinin günlük yaşamdaki fiziksel, sosyal ve ruhsal etkilerini analiz ederek hastaların ihtiyaç duydukları ortamı belirlemeyi sağlamaktadır.

Amartya Sen tarafından geliştirilen kapasite (capability) yaklaşımında yaşam kalitesi, insanların istenilen eylemleri gerçekleştirebilme ve istenilen bir duruma ulaşma kapasitesine sahip olması olarak tanımlanmaktadır. Amartya Sen'in yaşam kalitesi yaklaşımında “işlevsellik ve kapasite” kavramları temel konuma sahiptir. İşlevsellik, barınma olanaklarına sahip olabilme, sağlıklı gıdaya ulaşabilme, bisiklet veya toplu taşımayı kullanabilme, yeşil alanları kullanabilme gibi “olma ve yapma” durumlarını içermektedir. Kapasite ise bir bireyin erişebildiği işlevsellik kümesidir. Bir bireyin kapasitesi, erişebildiği işlevsellik kümesinden özgürce yaptığı seçimlere dayalıdır (Sen, 1985).

Kapasite yaklaşımı, insan özgürlüğünü dikkate alarak diğer yaşam kalitesi yaklaşımlarından ayrılmaktadır (Sen, 1993). Amartya Sen, refah ve yaşam kalitesini tanımlamada ekonomik göstergelerin de ötesinde insana dair göstergelerin de ölçülmesini öngörmüştür. Sen'in bu yaklaşım 1990 yılından beri Birleşmiş Milletler (BM) tarafından her yıl yayımlanan İnsani Gelişme Raporlarında benimsenen yaklaşımın kavramsal altyapısını oluşturmaktadır. İnsani gelişme yaklaşımı insanı insan yapan özgürlük, kişilik gibi faktörler ile insanın temel ihtiyaçlarına erişme düzeyini bir arada değerlendirmekte ve kalkınma içerisindeki insan rolünü ön planda tutmaktadır.

İnsan hakları odaklı yaklaşım kaliteli yaşamı, soyut kavramlar olan insan haklarının gerçek yaşamda uygulanarak somut hale getirmesi olarak ifade etmektedir (Tekeli, 2010). Bu yaklaşıma göre yaşam kalitesi insan haklarının karşılanma düzeyi ile ilişkilendirilmektedir.

Çevre merkezli yaklaşım çevrenin yaşam kalitesine nasıl katkıda bulunduğu üzerine ve insan-doğa ilişkisine odaklanmaktadır. Günümüzde çevre konusunda egemen olan kavram sürdürülebilirliktir. Ekonomik ve sosyal açıdan ilerleme sağlanırken bireylerin çevre duyarlılığı ve bilincinin artırılması, bugünün ve gelecek nesillerin sınırlı doğal kaynaklardan faydalanmasının güvence altına alınması çevre odaklı yaklaşımın temel amacıdır.

Kent odaklı yaklaşım ise ilk olarak Harvey Perloff'un "The Quality of Urban Environment" isimli çalışmasında ele alınmış ve bir kentsel yerleşimdeki bireylerin yaşam kalitesinin doğal ve yapılı çevrenin karşılıklı ilişkisiyle belirlendiği üzerinde durulmuştur (Perloff, 1969). Doğal çevrenin kalitesi iklim, hava, su, toprak, bitki örtüsü gibi bileşenlerin kalitesiyle ilişkilendirilmektedir. Yapılı çevrenin kalitesi ise yalnız kentsel forma dair fiziksel faktörlerle değil aynı zamanda bireylerin kente dair hissettikleri aidiyet duygusu, yaşadıkları deneyimler, anılar ve tarihsel süreklilik gibi faktörlerle de belirlenmektedir. Bu sebeple kentsel yaşam kalitesinin hem nesnel hem de algısal bir boyutu vardır. Günümüzde kentsel sorunların artış göstermesi ve kentsel hizmetlerin etkili dağıtımındaki problemler kent odaklı yaşam kalitesi çalışmalarının yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

2.1.2. Sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve refah

Yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve refah kavramları birbirlerinden kesin bir sınırla ayrılmamakta, birbirini tamamlayıcı özellik göstermekte ve sıklıkla benzer anlamlarda kullanılmaktadır.

"Sürdürülebilirlik" kavramı ilk kez 1987 yılında yayımlanan ve Brutland Raporu olarak da bilinen Ortak Geleceğimiz Raporu ile literatüre girmiştir. Söz konusu raporda sürdürülebilirlik; "bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini

karşılabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak tanımlanmıştır (BM, 1991).

Sürdürülebilirlik literatüre girdiğinden bu yana genel olarak ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır. Bu boyutlar bir araya geldiğinde sürdürülebilir bir sistemden bahsetmek mümkün olmaktadır (Holmberg ve Sandbrook, 1992’den aktaran Harris, 2000). Ekonomik sürdürülebilirlik mevcut tüketim seviyelerini gelecekteki ihtiyaçları göz ardı etmeksizin karşılayan bir üretim sistemini tanımlamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik genel olarak yoksulluğun azaltılmasını temel almakta ve ekonomik büyümenin sosyal eşitliği bozmayacak düzeyde gerçekleşmesini gerektirmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik ise mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ekosisteme zarar vermeden karşılamak anlamına gelmektedir (Basiago, 1999). Ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin ölçütleri Çizelge 2.1’de yer almaktadır.

Çizelge 2.1. Sürdürülebilirliğin boyutları ve ölçütleri (Basiago, 1999)

Boyutlar	Ölçütler
Ekonomik sürdürülebilirlik	Büyüme
	Kalkınma
	Verimlilik
	Damlama teorisi
Sosyal sürdürülebilirlik	Sosyal eşitlik
	Erişilebilirlik
	Katılım
	Paylaşım
	Kültürel kimlik
	Kurumsal kararlılık
	Yetkilendirme
Çevresel sürdürülebilirlik	Biyo-çeşitlilik
	Taşıma kapasitesi
	Eko-sistem bütünlüğü

Sürdürülebilirlik insan hayatını tek başına etkileyebilecek bir kavram olmayıp yaşam kalitesi kavramı ile gerçekleştiğinde anlamlı bir hale gelmektedir (Tekeli, 2010). Sürdürülebilirlik politika belgelerinde genel bir amaç iken yaşam kalitesi doğrudan bireyi etkileyen, bireyin bulunduğu durum ve çevreyle ilişkili olan bir kavramdır. Sürdürülebilirlik anlayışı merkezine çevrenin korunması, iklim ve ekoloji gibi değişmez öğeleri alırken yaşam kalitesi merkezinde kentsel donanım ve konfor öğelerini de barındırmaktadır (Şeker, 2011).

1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II Konferansı ile Türkiye “yaşanabilirlik” kavramının Habitat metinlerinde yer almasını sağlamış ve bu şekilde söz konusu kavram literatüre girmiştir. Konferans için hazırlanan Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planında, yaşanabilirlik tanımı şu şekilde yapılmıştır (BM, 1996):

Yaşanabilirlik, toplumların yerleşmelerde gerçekleştirmesi gereken başarı ölçütleriyle tanımlanabilir. Bu ölçütler insan haklarının yaşama geçirilmesi niteliğindedir. Ayrıca, tarihseldir, yeni kültürel göreliliğe ve gelişmeye açıktır. Yaşanabilirliğin bir boyutu insanın beden ve akıl sağlığı için gerekli koşulların bulunmasıdır. Bu, bir yerleşmede yaşayanlara yeterli ve sağlıklı su, temiz hava sağlanmasından atıkların sağlık koşullarına uygun uzaklaştırılmasına, güvenliğe, insanların gürültüye karşı korunmasına, yeterli konut, yeterli ulaşım olanakları sağlanmasına kadar uzanan pek çok nesnel öğeyi içerdiği gibi, yaşayanların kültürel beklentilerini karşılamak, aidiyet ve kimlik duygularını vermek, yaratıcı bir ortam yaratmak gibi öznel öğeleri de içerecektir.

“Yaşanabilir kent” kavramı Eflatun’dan beri bazı kuramcılar tarafından nüfus ve büyüklükle, Yunan uygarlığı döneminde ise tüm kent halkının etkin bir katılımı kenti yönetebilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Günümüzde ise sağlık, eğitim, barınma, iş olanakları, gelir durumu, alışveriş ve kültürel etkinlikler, erişilebilirlik, kamusal mekânlar ve topluluk kavramları ile ilişkilendirilmektedir (Oktay, 2007).

Kalkınmayı ve gelişmeyi içine alan, yaşam çevresi, sağlık, barınma, gelir, sosyal ilişkiler ve aile yaşantısını kapsayan refah kavramı, bireylerin ve toplumun iyi olma derecesi olarak ifade edilmektedir (Van Praag and Carbonell, 2004). Refahın ölçülmesinde hem nesnel (gelir, eğitim, sağlık, barınma vb.) hem de öznel göstergeler (mutluluk, memnuniyet, algı vb.) tercih edilmektedir (Gökdemir ve Veenhoven, 2014).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) son yıllarda insanların refahı ve toplumların gelişmişliği üzerine araştırmalarını artırmıştır. OECD, Daha İyi Yaşam Çalışması (Better Life Initiative) ile refahın ölçülmesine ilişkin yöntemler geliştirmekte ve insanların buldukları fiziksel koşullara ve yaşam kalitelerine göre OECD ülkelerinde refah değerlendirmesini yapmaktadır (OECD, 2013). OECD’nin yaklaşımında refahın yaşam kalitesini de kapsayan bir kavram olduğu anlaşılmaktadır.

Tez çalışmasında kentlerin yaşanabilirliği ve kentsel yaşam kalitesi aynı anlamda kullanılmaktadır. Bir kentin yaşanabilir olması o kentin yaşam kalitesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı

Dünya nüfusunun çoğunluğunun kentlerde yaşamaya başlaması, artan kentleşme sorunları ve kentsel hizmetlerden beklentiler kentlerdeki yaşam kalitesinin önemini artırmıştır. Kentsel yaşam kalitesi kavramı ilk kez 1969 yılında yayımlanan Harvey Perloff'un çalışmasında yer almıştır. Perloff kentsel yaşam kalitesini, doğal ve yapılı çevrenin kentliler üzerindeki etkisiyle ilişkilendirmiştir (Perloff, 1969).

Kentsel yaşam kalitesi kavramına ilişkin yapılan akademik çalışmalarda kavrama ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Kamp vd.'e göre kentsel yaşam kalitesi yaşam maliyeti ve alım gücü gibi ekonomik çevre kalitesi, yaşam biçimi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, toplumsal faaliyetler, güvenlik, aidiyet duygusu, kimlik ve yerellik gibi sosyal çevrenin kalitesi ve yeşil alan varlığı, erişilebilirlik, sosyo-kültürel aktiviteler, tarihi ve doğal değerlerin korunması, planlı yaşam alanları, kaliteli konutlar gibi fiziksel çevre kalitesi ile tanımlanmaktadır (Kamp vd., 2003'den aktaran Emür ve Onsekiz).

Geray (1998) bir kentteki yaşam kalitesini altyapı, iletişim, ulaşım, konut gibi temel kentsel hizmetlerin sunum düzeyinin belirlenen asgari standartların üzerinde olması ile açıklamaktadır. Geray (1998) kentsel yaşam kalitesi bağlamında hizmetlerin belirli standartların üzerinde olmasının yanı sıra hizmetlerden tüm kentlilerin eşit ve dengeli yararlanması gerekliliğini dile getirmiştir. Tekeli (2010) kentin yaşam kalitesini, insan hakları ile ilişkilendirerek soyut olan insan haklarının kentsel mekâna yansıtılması olarak ifade etmektedir. Bu noktada kentsel yaşam kalitesinin kentli hakları ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kentli hakları, kentsel hizmetlerde kalite ve etkinliğin artırılmasını, kentlerde ekonomik, sosyal ve kültürel imkânların oluşturulmasını, topluluk bilincinin geliştirilmesini ve yerel yönetime katılımı içermektedir. Ökmen (2013), kentli haklarını yaşam kalitesinin değişik boyutları bakımından şöyle gruplandırmaktadır:

- İnsan haklarına saygılı, yaşayanlara kendini geliştirme imkânı sağlayan bir kentsel ortamda yaşama hakkı
- Saldırlara ve suça karşı korunmuş güvenli bir kentte yaşama hakkı
- Hava, su ve gürültü kirliliğinden uzak bir kentsel çevrede yaşama hakkı
- Kentte yaşayanların kendi ekonomik ve toplumsal girişimlerini geliştirebilmek için gerekli altyapıya sahip olmayı isteme hakkı
- Kentte uygun çalışma olanaklarına ve güvencesine sahip olma ve kentin ekonomik gelişmesinden pay alabilme hakkı
- Kültürel farklılıklar sebebiyle kimsenin dışlanmadığı bir kentte yaşama hakkı
- Oturduğu yere bağlılık duyabileceği ve kimliği olan bir kentte yaşama hakkı
- Yerel yönetim seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı
- Kente yönelik alınan kararlara katılma hakkı

Kentsel yaşamdaki kalitenin mekâna ve insana yansımada kentsel hizmetlerin önemli bir yeri vardır. Massam (2002), yaşam kalitesi ile kentsel hizmetler arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Kentsel hizmetler, kentlerdeki yaşam alanlarını düzenlenmekte ve kentlilerin toplumsal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu sebeple, kentsel hizmetler kentsel yaşam kalitesinin genel bir belirleyicisi konumundadır. Kentsel yaşam kalitesi, yerel yönetimlerin performansının ölçülmesinde kullanılacak bir değerlendirme ölçütü olup yerel yönetimlerin, kentsel yaşam kalitesine ilişkin temel sorumluluk alanını da büyük çoğunlukla kentsel hizmetler oluşturmaktadır (Şenbil, 2018).

Kentsel hizmet kavramı kamu hizmeti kavramının mekânsal açıdan ele alınması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Literatürde kentsel hizmetler, faydası belirli bir kentsel alanla sınırlı olan yerel hizmetler olarak anlaşılmaktadır. Kavruk (2002), kentsel hizmetleri “kenti belirli bir mekân olarak kabul ederek bu mekânda kurulu yerel yönetim birimlerinin sunduğu yerel hizmetler” olarak ifade etmektedir. Kentsel hizmetleri halkın tümüne eşit ve adil sunulmasında özellikle yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Ancak Türkiye’de merkezi idarelerin de kentlerde sorumlu olduğu hizmetler bulunmaktadır. Bu sebeple kentsel hizmet kavramına yalnız yerel yönetimlerin sunduğu hizmetleri dâhil etmek yeterli olmayacaktır.

Kentte yaşayan insanların kentsel hizmetlerden adil, sağlıklı ve düzenli biçimde yararlanması ve bu hizmetlere erişebilmesi de bir hak olarak değerlendirilmektedir. Kentsel hizmetlere erişim hakkı olarak adlandırılan bu hak, yerleşimlerde konut, içme suyu sunumu, katı atık ve atık su bertarafı, ulaşım ve elektrik gibi hizmetlerin herkese

eşit, adil ve yeterli biçimde sunulmasıyla sağlanmaktadır. Ödenebilir kira ve altyapı hizmetleri, insan onuruna yakışır konut, erişilebilir ve ulaşılabilir kentsel hizmetler ve kolay iletişim imkânları kentsel hizmetlere erişimin temel ölçütleridir. Kentsel hizmetlere erişim hakkının gerçekleşmesi kentsel yaşam kalitesi düzeyinin bir göstergesidir (Ertan ve Ertan, 2013).

Kentsel hizmetlere erişim hakkı konusunda yürüme mesafesi ve komşuluk birimi kavramları ön plana çıkmaktadır. Temel kentsel hizmetlerin erişilebilir olması için komşuluk birimi/mahalle bazında tasarlanması, 15 dakikalık yürüme mesafesinde yaya olarak ulaşılabilir olması önem taşımaktadır.

Kentli hakkı ve kentsel hizmetlere erişilebilirlik gibi nesnel faktörlerinin yanı sıra kentlilerin kentsel hizmetlere yönelik öznel değerlendirmeleri, algıları ve memnuniyet düzeyi de kentsel yaşam kalitesinin belirleyicisidir.

Sapancalı kentsel yaşam kalitesini bir kentin fiziksel ve sosyal özellikleri ile bu özelliklerin algılanma biçimleri ile ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumda bu kavramın nesnel ve öznel iki yönü ortaya çıkmaktadır. Nesnel açıdan kentsel yaşam kalitesi kentsel hizmetlerin herkes için eşit ve erişilebilir olması, öznel açıdan ise kentlilerin kentteki yaşamdan memnun olabilmesidir (Sapancalı, 2009'dan aktaran Ekşioğlu, 2011).

2.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Uluslararası Alanda Gelişimi

Kentsel yaşam kalitesi alanındaki çalışmaların doğrudan kentsel yaşam kalitesi kavramı adı altında olmadığı; yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik, refah, kentli hakları, yaşanabilirlik gibi kavramlar altında yürütüldüğü görülmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi kavramının uluslararası alanda izlediği gelişim incelendiğinde Habitat Konferansları dikkat çekmektedir. Habitat Konferansları adı altında BM koordinasyonunda 20 yılda bir üye ülkelerin katılımıyla toplantılar düzenlenmekte ve deklarasyonlar yayımlanmaktadır. Bu konferansların ilki 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde düzenlenmiştir. Bu konferans sonucunda o dönemde kırdan kente göçün yoğun yaşanması sebebiyle kentleşme ve konut konularının uluslararası düzeyde

görüülmesi fikrine varılmıştır. Konferansta kabul edilen deklarasyonda bir yerleşimdeki kalitenin o yerleşimdeki koşullarla büyük oranda ilişkili olduğu belirtilmektedir (BM, t.y.).

1986 yılında WHO tarafından “Sağlıklı Kentler” projesi başlatılmıştır. Bu proje ile kentlilerin fiziksel ve psikolojik refahı arttırılarak kentlerin yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmiştir (Gürel, 2009). WHO yaşam kalitesini “hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile ilişkili olarak kültür ve değer yargılarının bütünü içinde kişilerin buldukları durumu algılama biçimi” olarak tanımlamaktadır (WHO, t.y.). Proje kapsamında kurulan Sağlıklı Kentler Birliğı'nin günümüzde de çalışmaları devam etmekte olup Türkiye'de de birçok belediye bu birliklere üyedir.

1987 yılında birçok ülkenin katılımcı olduğu Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunda (WCED) hazırlanan “Ortak Geleceğimiz Raporu”nda (Brutland Raporu) kalkınma ve çevre yaklaşımları bir araya getirilerek sürdürülebilirlik kavramı geliştirilmiştir. Raporunda sürdürülebilirlik “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak tanımlanmıştır (BM, 1991).

1990 yılında BM tarafından yayımlanmaya başlanan İnsani Gelişme Endeksi ile yaşam ömrü, yetişkin okur-yazarlığı, ilkokul, ortaokul ve liseye kayıt, satın alma gücü paritesi ile kişi başına düşen gelir göstergeleri kullanılarak ülkelerde refah sınıflandırması yapılmaktadır. Endeks sonuçlarına göre düşük, orta ve yüksek gelişmişlik olmak üzere üç kategori bulunmaktadır (Kaya, 2009).

1992 yılında kentli hakları alanında önemli bir gelişme olmuş ve Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda Avrupa Konseyi, Avrupa Kentsel Şartını kabul etmiştir. Söz konusu Şart hükümetlerce değil yerel yönetimlerce imzalanmıştır.

1993 yılında BM tarafından Kentsel Göstergeler Programı başlatılmıştır. Program ile kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik geliştirilecek politika ve alınacak kararlara dayanak olacak veri ve bilginin üretilmesi amaçlanmıştır (UN, 2004). Söz konusu veriler kullanılarak Kentsel Gelişim Endeksleri yayımlanmıştır.

1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II Konferansı ile “yaşanabilirlik” kavramı Türkiye tarafından geliştirilerek Habitat metinlerinde yer almış ve bu şekilde literatüre girmiştir.

1998 yılında Avrupa Birliği (AB) İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından ortak bir yöntem ve gösterge seti ile kentlerdeki yaşam kalitesinin değerlendirilmesini sağlamak amacıyla Kentsel Denetim (Urban Audit) çalışması başlatılmıştır (BİB, 2008). Türkiye Kentsel Denetim çalışmasına 2004 yılında dâhil olmuş ve kalkınma ajanslarının merkezlerinin bulunduğu 26 il merkezi için toplanan veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in sitesinde yayımlanmıştır. EUROSTAT, Kentsel Denetim'e yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

2015 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi düzenlenmiş ve üye ülkeler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini kabul etmiştir. Bu hedeflere 2030 yılına kadar ulaşılması hedeflenmiştir. Hedeflerden biri de “kentleri herkes için güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek”tir.

20 yılda düzenlenen Habitat Konferanslarının üçüncüsü 2016 yılında Ekvador'da gerçekleştirilmiştir. Konferansta kabul edilen deklarasyonda “kentlerin yaşam kalitesi başlığı altında kaliteli konut, temiz su, altyapı, enerji, kamu hizmetlerinden eşit faydalanma, erişilebilirlik gibi sosyal fonksiyonlarını yerine getiren yerleşimler” olacağı öngörülmektedir.

2.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ilişkin literatürde en çok kullanılan araç “göstergeler”dir. Ancak bu kavramın ölçülmesine ilişkin üzerinde uzlaşılmış tek bir gösterge seti ve yöntem bulunmamakta olup bu konuda çeşitli yaklaşımlar vardır.

Bir yerleşimdeki yaşam kalitesini ölçülmesine yönelik yaklaşımlar genel olarak iki grupta ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki bir yerleşimdeki yaşam koşullarını ortaya koyan nesnel göstergeler; diğeri ise bu koşullara ilişkin insanların algısına odaklanan öznel göstergelerdir. Öznel yaklaşımda çoğunlukla anket yöntemi kullanılarak insanların davranışları, algıları ve bakış açıları değerlendirilirken nesnel yaklaşımda farklı

ölçeklerde toplanan idari veriler, nüfus sayımı gibi ikincil veriler değerlendirilerek raporlanmaktadır (Andelman vd.,1998). Üçüncü bir yaklaşıma göre ise bir yerleşimdeki yaşam kalitesi iki yaklaşımın bir araya getirilmesi ile en doğru şekilde ölçülmektedir. Marans'a (2007) göre bir yerleşmenin kentsel yaşam kalitesini değerlendirirken yerleşmenin nesnel özelliklerinin yanında bu özelliklerin yaşayanlar tarafından nasıl algılandığı da önem taşımaktadır. Birçok araştırmada nesnel ve öznel göstergeler bir araya getirilerek yaşam kalitesi ölçülmeye çalışılmıştır.

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak yaklaşımın belirlenmesinde çalışmanın amacı ve ölçeği önem taşımaktadır. Örneğin ulusal düzeyde politika geliştirme amacıyla yapılan yaşam kalitesi araştırmasında öznel göstergelerin kullanılması bireysel bir durumun ulusal politika geliştirme sürecine yansıtılmasının oluşturacağı zorluk sebebiyle tercih edilmemelidir. Diğer yandan bir yerleşimdeki nesnel yaşam kalitesi sonuçları ile öznel yaşam kalitesi sonuçları arasında farklar olabilir. Çünkü bireylerin algıladıkları yaşam kalitesi bireylerin tercihleri ve bakış açılarından etkilenmektedir. (Marans, 2003'den aktaran Tepe, 2018). Sonuç olarak tek bir yaklaşımın tercih edilmesi bir yerleşimdeki yaşam kalitesini tam olarak yansıtamayabilir.

Kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesine yönelik bir yerleşimdeki nüfus grupları, mekân, erişilebilirlik ve şehircilik boyutlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Şenbil (2018) bu boyutları şu şekilde ifade etmektedir.

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesini hedefleyen endekslerde ortalamalara veya istatistiki verilere dayanılarak değerlendirme yapılmaktadır. Bu değerlendirmelerde bireysel bir değerlendirme yapılamadığından yaşam kalitesi ile insanlar arasında ilişki kurulamamaktadır. Yaşam kalitesi ölçülürken o alandaki nüfus gruplarının tanımlanması önemlidir. Nüfusun demografik, sosyo-ekonomik ve mekânsal bileşenleri ile ilişkili yaşam kalitesi ölçütlerinin tanımlanması daha doğru değerlendirme yapılmasını sağlayacaktır.

Metropolitan alan, kent merkezleri ve kırsal alanlarda insanların ihtiyaçları ve beklentileri ile çevreleriyle kurduğu ilişkiler değişken olup yaşam kalitesine ilişkin değerlendirmelerin bu hususları dikkate alması gerekmektedir.

Bir yerleşimde insanların çevreleri ile bağlantı kurmasını sağlayan erişilebilirlik faktörü kentsel yaşam kalitesinin temel unsurlarından biridir. Erişilebilirliğin faaliyetler ve ulaşım sistemi olmak üzere iki ana ögesi bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin, faaliyetlerin erişilebilirliğini sağlamak ve ulaşım sistemini geliştirmeye yönelik gerekli altyapıyı sağlaması önem taşımaktadır.

Kentsel yaşam kalitesinin gerçekleşmesini sağlayan temel yerel yönetim faaliyeti kapsayıcı şehircilik faaliyetleridir. Bu sadece planlama ya da tasarımla sınırlı kalmamakta şehir hayatını da içermektedir. Kapsayıcı şehircilik, yerel yönetimlerin farklı nüfus gruplarının algılarını, beklenti ve ihtiyaçlarını dikkate alarak hizmetlerine buna göre yön vermesidir.

Kentsel yaşam kalitesinin istatistiki verilerle yapılan performans ölçümü veya kıyaslama alanından çıkararak yerel yönetimlerin hizmet alanlarına yansımaları ve tüm kesimlerin yararlanabileceği seviyeye çıkarılması önem taşımaktadır. Yaşam kalitesinin gerçekleştirilmesinde insan haklarının temel unsur haline getirilmesi ve yaşam kalitesinin insanlar tarafından içselleştirilmesi ile yaşam kalitesi sağlanmasından bahsetmek mümkün olacaktır (Şenbil, 2018).

Amarta Sen yaşam kalitesinin değerlendirilmesi çalışmalarına ilişkin şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini dile getirmektedir (Sen, 1985):

1. İnsanlar, aynı kaynakları değerli işlevlere dönüştürme yetenekleri bakımından büyük ölçüde farklılık gösterebilir. Örneğin, “bisiklet yolunun bulunması” göstergesi fiziksel engelli kişilerin yaşam kalitesinin ölçülmesinde etkili bir gösterge olmayabilir. Bu nedenle, yalnızca belirli kişilere odaklanan bir değerlendirme yetersiz kalabilmektedir.
2. İnsanlar içinde buldukları yaşam koşullarını içselleştirerek asla ulaşamayacakları düşündükleri şeyler konusunda bir beklentisi bulunmamaktadır. Örneğin açlık sınırının oldukça altında yaşayan bir kişinin kültürel hizmetlere erişilebilirlik konusunda gerçekçi bir değerlendirme yapması mümkün görülmemektedir.
3. Yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde insanların tercihleri ve zorunlulukları dikkate alınmalıdır. Örneğin, toplu taşıma kullanma durumu bir grup insan için tercihken bir grup insan için zorunluluktur. Bu nedenle değerlendirme bu hususlara duyarlı olmalıdır.

4. Gerçeklik karmaşıktır ve değerlendirme, her türlü bilgiyi önceden göz önünde bulundurarak kestirmek yerine, bu karmaşıklığı yansıtmalıdır.

2.5. Uluslararası Kuruluşların Yaşam Kalitesi Araştırmaları

2.5.1. BM'nin kentsel göstergeler programı

Kentsel Göstergeler Programı, BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) öncülüğünde kentsel problemlerin azaltılması ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik politikalara veri altyapısı sağlamak amacıyla 1993 yılında başlatılmıştır.

1996 yılında düzenlenen Habitat II Konferansında elde edilen Habitat Gündeminin izlenmesi için bir gösterge sistemi geliştirilmiş ve gösterge sistemi zamanla geliştirilerek çeşitli versiyonlar üretilmiştir. Çalışmanın son versiyonunda konut, sosyal gelişme ve yoksulluğun önlenmesi, çevre yönetimi, ekonomik gelişme, yönetim ve binyıl kalkınma hedefi kategorileri altında 21 anahtar kentsel gösterge, 9 kontrol listesi ve 13 kapsamlı gösterge olmak üzere toplam 43 göstergeden oluşan bir set oluşturulmuştur. Anahtar gösterge seti, kapsamlı gösterge seti ve kontrol listesi sırasıyla Çizelge 3.1, Çizelge 3.2 ve Çizelge 3.3'te yer almaktadır (United Nations, 2009).

Çizelge 3.1. BM Kentsel Göstergeler Programı anahtar gösterge seti (United Nations, 2004 ve United Nations, 2009)

Kategori	Anahtar Göstergeler
Konut	Fiziksel olarak dayanıklı olan konutlarda yaşayan hane halkların oranı
	Fert başına düşen oda sayısı
	Şebeke suyuna erişim oranı
	Kanalizasyon sistemine erişim oranı
	Evlerinde şebeke suyu, kanalizasyon, elektrik ve telefon hatlarına bağlantı olan hane halklarının oranı
	Hane halklarına sağlanan konut sahipliliği güvencesi düzeyi
Sosyal gelişme ve yoksulluğun önlenmesi	Beş yaş altı çocuk ölüm oranı
	10.000 kişi başına cinayet sayısı
	Yoksulluk sınırının altında yaşayan hane halklarının oranı
	15 yaş üzeri okuma yazma bilenlerin oranı

Çizelge 3.1. (devam) BM Kentsel Göstergeler Programı anahtar gösterge seti

Kategori	Anahtar Göstergeler
Çevre	Kentsel nüfus artış hızı
	Kentsel alanların ne düzeyde planlandığının tespiti
	Suyun en pahalı olduğu dönemde 1 m ³ suyun fiyatı
	Arıtılmadan deşarj edilen atık suyun oranı
	Katı atıklar içinde gömülen/ açık araziye dökülen/ geri dönüşüme tabi tutulanların oranı
	Trafikte geçirilen süre
Ekonomik gelişme	Kayıt dışı istihdam edilenlerin oranı
	İşsizlik oranı
	Kentin gayri safi katma değeri
Yönetişim	Kişi başına düşen yerel yönetim geliri
Binyıl Kalkınma Hedefi	Gecekonduda yaşayan kentsel nüfusun oranı

Çizelge 3.2. BM Kentsel Göstergeler Programı kapsamlı gösterge seti (United Nations, 2004 ve United Nations, 2009)

Kategori	Kapsamlı Göstergeler
Konut	Bir konutun ortalama piyasa fiyatının yıllık ortalama hane halkı gelirine oranı
	Bir konutun yıllık ortalama kira bedelinin kiracı hane halklarının yıllık ortalama gelirlerine oranı
	Arsa ve yapı kurallarına uygun olarak yapılan konutların yüzdesi
	Son beş yıl içerisinde oturduğu konuttan zorla çıkarılan hane halklarının yıllık ortalama sayısı
	1 m ² arsanın ortalama fiyatının aylık hane halkı ortalama gelirine oranı
Sosyal gelişme ve yoksulluğun önlenmesi	15-49 yaş aralığındaki kadınlar içinde İnsan Bağışıklık Yetmezliği virüsüne (Human Immunodeficiency Virus) rastlananların oranı
	Okullaşma oranı
	Yerel düzeyde seçilmiş ya da atanmış kadın meclis üyesi veya siyasetçilerin oranı
Çevre yönetimi	Bir insanın bir günde tükettiği ortalama su miktarı
	Haftalık olarak çöpleri toplanan hane halklarının oranı
	Riskli bölgelerde ya da alanlarda bulunan konutların oranı
	Özel araç, tren, tramvay, vapur, otobüs ya da minibüs, motosiklet ve bisikletle veya yaya olarak yapılan iş yolculuklarının yüzdesi
Yönetişim	Son yerel seçimde oy kullanan seçmenlerin oranı
	10.000 kişiye düşen Sivil Toplum Kuruluşu ve dernek gibi kar amacı gütmeyen kuruluşların sayısı

Çizelge 3.3. BM Kentsel Göstergeler Programı kontrol listesi (United Nations, 2004 ve United Nations, 2009)

Kategori	Kontrol Listesi
Konut	Yasaların vatandaşlara sağladığı konuta erişim hakkı kazanımlarının düzeyi
	Konut finansman sisteminin gelişmişlik düzeyi
Sosyal gelişme ve yoksulluğun önlenmesi	Kentsel şiddetle mücadele için uygulanan politikaların düzeyi
	Yerel yönetimlerde çalışan kadınların oranı (üst makamlarda ve teknik kadroda)
Çevre yönetimi	Afet önleme stratejilerinin ve zarar azaltma araçlarının düzeyi
	Yerel çevresel planların hazırlanma ve uygulanma düzeyi
Yönetişim	Ådemi merkezileşme sürecinin düzeyi
	Vatandaş katılım düzeyi
	Şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeyi

BM'nin çalışmasında veri toplama ve değerlendirme aşamasında ulusal istatistik kurumları, ilgili bakanlıklar, kent ve metropoliten alan yönetimleri ile araştırma kuruluşları işbirliğinde çalışmıştır. BM'nin çalışmasında esas alınacak mekânsal birim, kentsel yığılma alanı (urban agglomerations) olarak belirlenmiştir. Kentsel yığılma alanı; kent merkezini, kentin yakın çevresindeki alanları ve bunların devamı niteliğindeki banliyöleri içeren yapılaşmış ya da belirli bir nüfusun yoğunlaştığı alanlar olarak ifade edilmektedir. Böyle bir tanımın kullanılma sebebi ise her ülkede kent tanımının farklı olması nedeniyle doğru karşılaştırma yapılabilmesini sağlamaktır. Kentsel yığılma alanı için elde edilemeyen veriler yerine metropoliten alanda elde edilen veriler de kullanılabilir (United Nations, 2009). BM'nin çalışması uluslararası düzeyde kentsel yaşam kalitesi çalışmalarına öncülük etmekte ve ulusal düzeyde yapılan çalışmaların itici gücünü oluşturmaktadır (BİB, 2008).

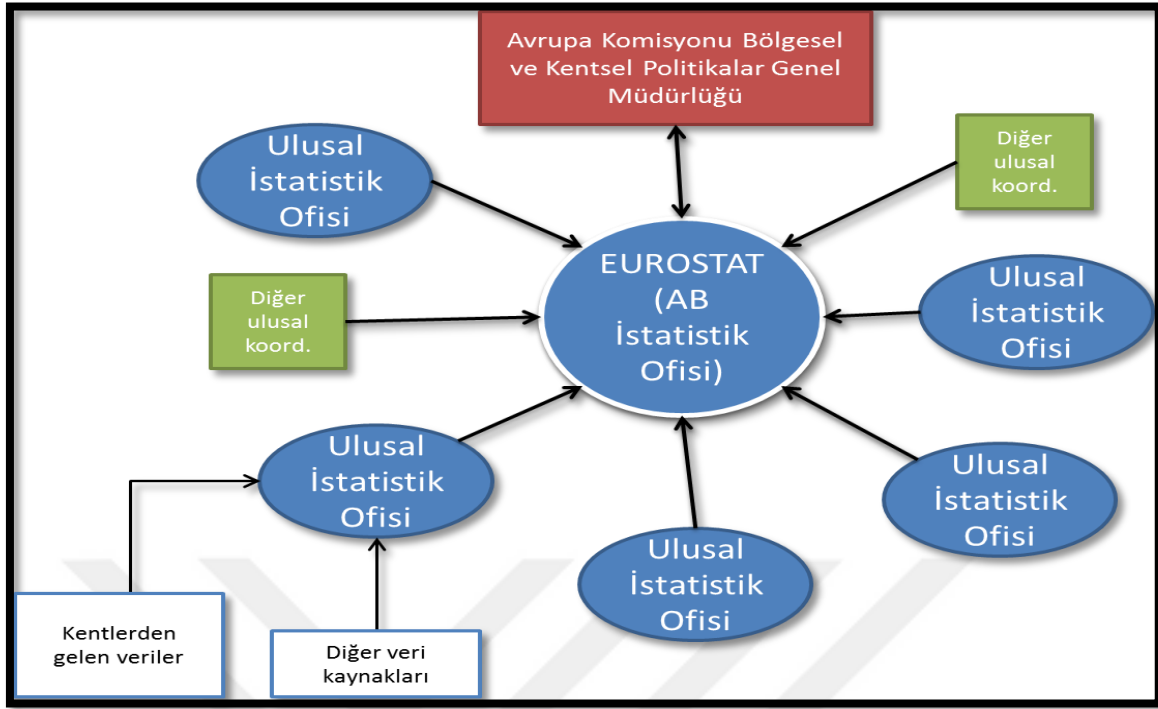
2.5.2. AB'nin kentsel denetim çalışması

Avrupa Komisyonu Bölgesel ve Kentsel Politikalar Genel Müdürlüğü (Directorate-General for Regional and Urban Policy-DG REGIO) ile EUROSTAT işbirliğinde Avrupa kentlerinde yaşam kalitesinin değerlendirilmesi için 1998 yılında “ortak bir yöntem ve basit bir kentsel göstergeler seti yardımıyla kentlerdeki yaşam kalitesini ölçmek” amacıyla Kentsel Denetim (Urban Audit) çalışması başlatılmıştır. 2000 yılında tamamlanan pilot uygulamanın ardından başlatılan çalışma ise 2004 yılında tamamlanmıştır. En son yapılan çalışma da 2011-2014 sürecini kapsamaktadır.

Kentsel Denetim, AB'ye üye ülkeler ile aday ülkelerdeki kentlerde güvenilir ve karşılaştırılabilir verileri derlemekte ve kentsel düzeyde politika tedbirleri için bir karşılaştırma dayanağı oluşturmaktadır.

2004 yılında yapılan çalışmanın kategorileri nüfus, vatandaşlık, hane halkı yapısı, konut, sağlık, suç, işgücü piyasası, ekonomik faaliyet, gelir eşitsizliği ve yoksulluk, vatandaş katılımı, yerel yönetimler, eğitim hizmetlerinin sunumu, nüfusun eğitim durumu, iklim ve coğrafya, hava kalitesi ve gürültü, su, atık yönetimi, arazi kullanımı, enerji kullanımı, ulaşım, bilgi işlem altyapısı, yerel e-devlet, bilgi ve iletişim sektörü, kültür ve eğlence ve turizmdir. Bu alt başlıklar altında 86 anahtar değişken ve 233 gösterge belirlenmiştir. Gösterge listesi EK-1'de yer almaktadır. Kentsel Denetime 15 üye devletten 189 kent, 12 aday ülkeden 69 kent dâhil edilmiştir.

Kentsel Denetim üç düzeyde koordine edilmiştir. Bu düzeyler AB düzeyi, ulusal düzey ve yerel düzeydir. AB düzeyinde koordinasyonu EUROSTAT sağlamaktadır. EUROSTAT verilerin toplanması ve sonuçların yayımlanması için ulusal koordinatörlerle ve DG REGIO ile bağlantı kurarken ulusal istatistik ofisleri de EUROSTAT ile kentler arasındaki bağlantıyı kurmakta ve kentlerden ve diğer kaynaklardan gelen verileri toplamaktadır. Ulusal koordinatörler bazı uygulamalarda Ülke İstatistik Ofisi iken bazı uygulamalarda kent ağlarıdır. Veri toplama sürecinde ilgili kurum ve kuruluşların dâhil edilmesi ve sürecin çok aktörlü olması çalışmanın temel ilkelerindedir. Kentsel Denetim için oluşturulmuş organizasyon yapısı Şekil 3.1'de yer almaktadır (European Commission and EUROSTAT, 2004).

Şekil 3.1. Kentsel Denetim çalışması organizasyon yapısı

Veri toplamada üç mekânsal birim esas alınmıştır ve göstergeler üç seviyeye göre farklılaşmaktadır. Bu seviyeler Çizelge 3.4'te yer almaktadır.

Çizelge 3.4. Kentsel Denetim çalışmasında kullanılan mekânsal birimler (BİB, 2008)

Mekânsal Birim	Tanım	Kullanılma Gerekçesi
Alt kentsel birim (the Sub-City District)	Bir kentin alt birimleri olarak ifade edilmektedir. Her bir alt birimdeki nüfus 5.000-40.000 kişi olarak belirtilmiştir.	Kentlerin kendi içlerinde birbirinden farklı özellikler gösteren alt birimleri bulunmaktadır. Kentin mevcut durumunu anlamak için kentin içerisindeki farklılıkları anlamak da önemlidir.
Kent Merkezi (the Core City)	Kentin merkez belediye ya da kent yönetiminin idaresinde olan ve kentin tarihi merkezini de içine alan bölümdür.	Kent merkezleri temel kentsel hizmetlerin belediyeler tarafından sunulduğu alanlar olduğundan bu düzeyde veriye ulaşmak mümkün olabilmektedir.
Fonksiyonel Kentsel Bölge (the Larger Urban Zone)	Kentin çevresinde yoğunlaşan fonksiyonel bölgedir. Bir kentin işlevsel bir bütünlük içinde olduğu çevre alanları ya da yerleşimleri de içeren bölgeyi ifade etmektedir.	Bir kentin mevcut durumunu ve eğilimlerini anlamak için etkilediği ve etkilendiği alanlar ile bir bütün içinde değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Ekonomik alandaki veriler bu düzeyde anlamlı olmaktadır.

Türkiye Kentsel Denetime 2004 yılında kalkınma ajanslarının merkezlerinin bulunduğu 26 il merkezi ile dâhil olmuştur. Belirlenen değişkenlere göre 26 il merkezi için elde

edilen veriler TÜİK'in sitesinde yayımlanmıştır. Çalışma Türkiye'de yalnız bir seferlik yapılmış olup devamı getirilememiştir.

Kentsel Denetimde toplanan nicel verilerin yanında üç yılda bir algı araştırması yapılarak nitel veriler de toplanmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından yapılan "Avrupa Kentlerinde Yaşam Kalitesi" isimli anket çalışmasında Avrupa'nın başlıca kentlerinde yaşayan insanlara yaşadıkları kentlerdeki konut çevreleri, belediye hizmetleri, kültürel etkinlikler, kirlilik ve güvenlik gibi alanlarda sorular yöneltilerek kentlerine yönelik bakış açıları ve memnuniyetleri araştırılmaktadır. Ocak 2016'da yayımlanan Avrupa'da 83 kentin dâhil olduğu anket çalışması sonuçlarına göre Zürih ve Oslo (yüzde 99), Aalborg, Vilnius ve Belfast (yüzde 98) en yüksek yaşam memnuniyeti oranına sahip kentler olmuştur. Araştırmaya Türkiye'den Antalya, Diyarbakır, Ankara ve İstanbul katılmıştır. Söz konusu kentlerin durumu ise Çizelge 3.5'te yer almaktadır (European Commission, 2016).

Çizelge 3.5. Avrupa yaşam kalitesi çalışmasına göre Türkiye kentlerinin durumu (European Commission, 2016)

Kent	Yaşam Memnuniyeti Oranı (yüzde)	Sıralama
Antalya	92	48
Diyarbakır	86	69
Ankara	83	74
İstanbul	65	83

2.5.3. Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı

1992 yılında kentli hakları alanında önemli bir gelişme olmuş ve Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda Avrupa Konseyi, Avrupa Kentsel Şartını kabul etmiştir. Söz konusu Şart hükümetlerce değil yerel yönetimlerce imzalanmıştır. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonunda kentlilerin sahip olduğu haklar şöyledir (Mimarlar Odası, t.y):

1. Sağlık
2. Konut
3. İstihdam

4. Kùltürler arası kaynaşma
5. Dolaşım
6. Güvenlik
7. Spor ve dinlence
8. Kirletilmemiş sağlıklı çevre
9. Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre
10. Eşitlik
11. Finansal yapı ve mekanizmalar
12. Kişisel bütünlük
13. Sürdürülebilir kalkınma
14. Mal ve hizmetler
15. Doğal zenginlikler ve kaynaklar
16. Ekonomik kalkınma
17. Belediyeler arası işbirliği
18. Katılım
19. İşlevlerin uyumu

2.5.4. OECD'nin daha iyi yaşam endeksi

OECD'nin 2011 yılında yayımlamaya başladığı Daha İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index) OECD'ye üye 36 ülke ve ilave olarak Brezilya, Kolombiya, Rusya Federasyonu ve Güney Afrika için hesaplanmaktadır. 40 ülkenin ve bu ülkelerdeki bölgelerin refahı sosyo-ekonomik faktörler kapsamında karşılaştırılmaktadır.

OECD, Daha İyi Yaşam Endeksi ile (OECD, 2015);

- Yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik veriye dayalı politika geliştirilmesini,
- Politikalar ile insan yaşamı arasındaki bağlantının kurulmasını,
- İhtiyaç duyulan politika tedbirleri için dayanak oluşturulmasını,
- Halkın kendi politika anlayışlarını geliştirmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu endeks ayrıca ağ tabanlı bir uygulama ile interaktif olarak kullanılabilir. Uygulamada bireyler konut, gelir, istihdam, toplum, eğitim, çevre, sivil katılım, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik ve iş-yaşam dengesi kategorileri arasında kendi ağırlıklandırmalarını yaparak ülke ve bölge düzeyinde diğer OECD üye ülkeleriyle

karşılaştırabilmektedir. Ülke düzeyinde oluşturulan endekste kullanılan kategori ve göstergeler Çizelge 3.6’da yer almaktadır.

Çizelge 3.6. OECD Daha İyi Yaşam Endeksi göstergeleri (OECD, 2016)

Kategori	Göstergeler
Konut	Kişi başına düşen oda sayısı
	Temel donanımlardan yoksun konutların oranı
	Konut ve kira giderlerinin tüketim harcamaları içerisindeki oranı
Gelir	Hane halkı net harcanabilir gelir (\$)
	Hane halkı net finansal varlığı (\$)
İstihdam	İstihdam oranı
	İşsizlik oranı
	Çalışan başına düşen ortalama günlük kazanç (\$)
	İşgücü piyasası güvensizliği (yüzde)
Toplum	Toplumsal bağların kalitesi (yüzde)
Eğitim	Eğitime katılım oranı (yüzde)
	Öğrenci becerileri (ortalama skor)
	Eğitimde geçen süre (yıl)
Çevre	Hava kalitesi değerleri ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
	Su kalitesinden memnuniyet oranı (yüzde)
Sivil katılım	Seçmen katılım oranı (yüzde)
	Karar alma sürecinde paydaş katılımı (ortalama skor)
Sağlık	Beklenen yaşam süresi (yıl)
	Beyana dayalı sağlık durumu (yüzde)
Yaşam memnuniyeti	Yaşam memnuniyeti (ortalama skor)
Güvenlik	Gece yalnız yürürken güvende hissetme oranı (yüzde)
	Cinayet oranı (yüzde)
İş-yaşam dengesi	Çok uzun saat çalışanların oranı
	Eğlence ve kişisel bakım için ayrılan zaman (saat)

Türkiye için ülke düzeyinde ve 26 İstatistik Bölge Birimine göre karşılaştırma yapılabilmektedir. En son yapılan endeksin sonuçları TÜİK’in sitesinde Ağustos 2019’da yayımlanmıştır. OECD’ye üye 36 ülke arasında Daha İyi Yaşam Endeksi’ne bakıldığında, yaşam memnuniyetinde ilk sırada Danimarka, Finlandiya ve Norveç yer alırken Portekiz ve Yunanistan son sırada, Türkiye ise 34. sırada yer almaktadır. Türkiye’nin en yüksek sıralamaya sahip olduğu gösterge, 4. sıra ile seçmen katılımı göstergesidir.

2.5.5. WHO’nun sağlıklı kentler projesi

WHO’ya göre kaliteli bir yaşam için sağlık ön koşul olarak kabul edilmektedir. WHO sağlığı “fiziki, psikolojik ve sosyal tam iyilik hali” olarak tanımlamaktadır. Sağlık sadece

hastalığın sıklığı veya şiddeti ile ölçülmemekte, aynı zamanda sağlık hizmetleriyle bağlantılı olarak yaşam kalitesindeki iyileşme ile de ölçülmektedir. WHO yaşam kalitesini “hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile ilişkili olarak kültür ve değer yargılarının bütünü içinde kişilerin buldukları durumu algılama biçimi” olarak tanımlamaktadır (WHO). Diğer bir ifadeyle yaşam kalitesi bireyin yaşadığı sosyal ve kültürel ortamda sağlığını nasıl algıladığıdır.

1986 yılında WHO tarafından Avrupa kentlerinde karar vericilerin gündemine sağlığı koyabilmeyi amaçlayan “Sağlıklı Kentler Projesi” başlatılmıştır. İlk beş yıllık uygulama aşamasında “herkes için sağlık” söyleminin ve Ottawa Şartının somut eylemlere geçirilmesi üzerine çalışılmıştır. Söz konusu proje uzun dönemli bir kalkınma projesi olup kentte yaşayanların fiziki ve psikolojik refahını ve kentlerin yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir (Gürel, 2009). WHO’nun yürüttüğü Sağlıklı Kentler Projesi kapsamında oluşturulan gösterge seti Çizelge 3.7’de yer almaktadır.

Çizelge 3.7. WHO’nun Sağlıklı Kentler Projesi göstergeleri (Webster and Sanderson, 2012)

Kategori	Gösterge
Sağlık	Ölüm oranı
	Başlıca ölüm sebebi
	Düşük kiloda doğan bebeklerin oranı
Sağlık Hizmetleri	Halk sağlığı eğitim programları
	Aşılama oranı
	Doktor başına düşen kişi sayısı
	Hemşire başına düşen kişi sayısı
	Sağlık sigortası olan nüfus oranı
	Yabancı dilde sağlık hizmetlerine erişilebilirlik
	Belediye meclisinde sağlık konusunun ele alınıp alınmadığı
Çevre	Hava kirliliği
	Su kalitesi
	Kanalizasyon
	Evsel atık arıtımı
	Yeşil alan
	Terkedilmiş sanayi siteleri
	Spor ve boş zaman aktiviteleri
Çevre	Yayalaştırma oranı
	Bisiklet yolu oranı
	Toplu taşımaya erişim
	Toplu taşımanın uzunluğu
	Yaşam alanı

Çizelge 3.7. (devam) WHO'nun Sağlıklı Kentler Projesi göstergeleri

Kategori	Gösterge
Sosyo-ekonomik	Yeterli donanımına sahip olmayan konutların oranı
	Evsizlerin oranı
	Yoksulluk oranı
	İşsizlik oranı
	Çocuk bakım imkânı
	Annelerin doğum yaşı
	Kürtaj oranı
	Engellilerin oranı

WHO'nun bu konudaki çalışmaları günümüzde de devam etmektedir. “Sağlıklı Kentler Projesi” kapsamında oluşturulan “Sağlıklı Kentler Birlikleri”ne Türkiye’den Bursa, İstanbul, Antalya, Trabzon, Aydın ve Kocaeli büyükşehir belediyeleri olmak üzere toplam 72 belediye üyedir.

2.6. Uluslararası Kuruluşların Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Uluslararası kuruluşların yaşam kalitesine yönelik çalışmaları incelendiğinde AB'nin yürütmüş olduğu Kentsel Denetim çalışması kapsamında üretilen gösterge listesinin en kapsamlı liste olduğu görülmektedir. Bu listede farklı mekânsal birimler için tanımlanan göstergeler, kentsel yaşam kalitesi alanında yapılacak çalışmalara geniş bir bakış açısı kazandırmaktadır.

BM'nin Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışması birçok ülkenin yaşam kalitesi çalışmalarına başlamasını etkilemiş olması sebebiyle önemlidir. Kentsel yaşam kalitesi konusu BM'nin gündeminde olan bir konu olup 2030 yılı için ortaya konulan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde kentsel yaşam kalitesini doğrudan ve dolaylı etkileyecek temalara yer verilmiştir.

OECD'nin Daha İyi Yaşam Endeksi çalışması diğer çalışmalara göre güncel bir çalışma olup periyodik olarak üretilmektedir. OECD'nin bu çalışması ülkelerin refah kıyaslamalarına yönelik kamuoyuna güncel bilgi sunması açısından önem arz etmektedir.

Avrupa Konseyi Kentsel Şartında diğer çalışmalardaki gibi belirli bir gösterge seti oluşturulmamasına rağmen bu Şart kentli hakları açısından yönlendirici bir çerçeve

sunmaktadır. Ayrıca bu Şartın merkezi hükümetlerce değil yerel yönetimlerce imzalanması kentsel yaşam kalitesi konusunda yerel düzeyde bir farkındalık yaratması bakımından önem taşımaktadır.

WHO Sağlıklı Kentler Projesi yaşam kalitesine sağlık odaklı yaklaşmasıyla diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Belirlediği alanların sağlığı etkileyen kategoriler olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, uluslararası kuruluşların yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik belirlediği kategoriler ve bu kategoriler için geliştirdiği göstergelerin temel olarak benzer bir nitelik taşıdığı değerlendirilmektedir. Kentsel yaşam kalitesi kavramı her ne kadar literatürde ortak bir yaklaşımla tanımlanamasa da uluslararası kuruluşların yaptığı çalışmaların kentsel yaşam kalitesi kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda uygulayıcılara yol gösterdiği söylenebilir.

3. TÜRKİYE’DE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI VE STRATEJİK PLANLAMA

3.1. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Çalışmaları

3.1.1. Kalkınma planlarında kentsel yaşam kalitesi

1963 yılında yapılan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (1963-1967) temel amacı “iktisadi kalkınma ile geliştirilen kaynakların yurt refahının artırılmasında kullanılarak halkın yeterli bir yaşama seviyesine ulaştırılması, sosyal güvenlik, adil bir gelir-dağılımı ve yurt ölçüsünde bir fırsat eşitliğinin sağlanması” olarak belirtilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1963). Planda ekonomik kalkınma ile yaşam seviyesinin artırılacağına ilişkin bir öngörü bulunmaktadır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), ülkenin refah içinde yaşamasını, iktisadi ve sosyal kalkınmayı kamu ve özel sektörün bulunduğu düzen içinde gerçekleştirmeyi, herkes için insanlık onuruna yakışır bir yaşam seviyesine ulaşmayı amaç edinmiştir. Planda kırsal nüfusun daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilmek için kentlere göç ettiği, kentleşme oranının gittikçe arttığı ifade edilmektedir. Planda ayrıca, kentleşmenin destekleneceği, kentleşmeden ekonomiyi itici güç ve bir gelişme aracı olarak yararlanılacağı belirtilmektedir (DPT, 1967). Kentleşme oranının arttığı bu dönemde, kentleşmenin bir kalkınma aracı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977), kalkınmanın ölçüsü olarak Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) artış hızı ile birlikte toplumdaki ilerlemeleri yansıtacak ekonomik ve sosyal göstergelere de yer verilmiştir. Bu göstergelerden bazıları doktor başına nüfus, bin kişi başına radyo sayısı, fert başına tahıl tüketimi ve yükseköğrenim okullaşma oranıdır (DPT, 1972).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983), toplumun daha ileri bir yaşam düzeyine erişmesinde eğitim, sağlık, güvenlik, konut ve çalışma hayatında düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır. Sağlıklı beslenme, sağlıklı tüketim ve sağlıklı kentleşmenin birlikte gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (DPT, 1978). Bu planla sosyal ve ekonomik alanlardaki düzenlemelerin ülke refahını artıracığı vurgulanmaktadır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989), yaşam kalitesi kavramına yer verilmemekle birlikte buna yönelik olarak eğitim ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi gerekliliği üzerine durulmaktadır (DPT, 1984).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) yaşam standartlarının artırılmasına yönelik sağlık hizmetlerinin kolay erişilebilir ve etkili olması ve eğitim hizmetlerinde kalitenin artırılması üzerine vurgu yapılmıştır (DPT, 1989).

Kentsel yaşam kalitesi kavramına ilk kez Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) yer verilmiştir. Kentlerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik olarak “yerleşmelerin planlanmasında, planlama-uygulama-denetim süreci bütünleştirici ve yönlendirici bir boyutta yeniden düzenlenecektir” ve “kentlerdeki yaşam çevresi ve yaşam kalitesi geliştirilecek ve iyileştirilecektir” politikaları dikkat çekmektedir (DPT, 1995).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) döneminde de göçler ve hızlı kentleşme devam etmiş ve bu durum eğitim, sağlık, içme suyu, kanalizasyon, konut ve kentsel ulaşım gibi altyapı ihtiyaçlarının artmasına neden olmuştur. Planda toplumun yaşam kalitesinin artırılması uzun vadeli amaçlardan biri olarak belirlenmiştir. Bölgesel gelişme; yerleşme, kentleşme, kentsel ve kırsal altyapı; kırsal kalkınma; insan kaynaklarının geliştirilmesi; sağlık; insan gücü; çocuk; içme suyu, kanalizasyon, arıtma sistemleri ve katı atık yönetimi bölümlerinde yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacına ayrı ayrı yer verilmiştir (DPT, 2000). Bu durum yaşam kalitesi kavramının birçok farklı disiplin için gerçekleştirilmek istenilen bir amaç haline geldiğini göstermektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013) kamusal hizmet sunumunda şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyetinin esas alınması, insan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı, doğal ve kültürel varlıkların sürdürülebilir bir bakış açısıyla korunması ve uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması temel ilke olarak kabul edilen hususlar arasındadır (DPT, 2006).

Dokuzuncu Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında oluşturulan 57 adet Özel İhtisas Komisyonundan (ÖİK) biri de “Yerleşme-Şehirleşme”dir. Hazırlanan ÖİK Raporunda, yaşam kalitesinin temel öğeleri; altyapı, ulaşım, toplumsal ilişkilerin güçlendirilmesi, kentlerin görsel niteliklerinin geliştirilmesi ile sağlıklı dokuların ve sağlam yapıların

oluşturulması olarak belirtilmiştir. Bu temel öğeler çerçevesinde temel amacın, insana ve çevreye duyarlı olan, bölgeler, yerleşmeler ve bireyler arası eşitsizlikleri azaltılmış, çok merkezli bir yerleşme sistemine ulaşmak olduğu ifade edilmiştir (DPT, 2007).

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) yaşam kalitesi-mekân ilişkisine açıkça değinen bir anlayışla hazırlanan ilk kalkınma planı olmuştur. Planda sıklıkla yaşam kalitesinin artırılması amacına yer verilmiş, eksenlerden biri de “Yaşanabilir Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” olarak belirlenmiştir. Söz konusu eksen altında insanların iş ve yaşam ortamlarının kalitesinin temel kalkınma ve refah göstergelerinden biri olduğu dile getirilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planında “yaşanabilir kentler” kavramına vurgu yapılmakla birlikte dengeli şehirleşmenin sağlanmasında insanı ve yaşam kalitesini daha çok merkeze alan bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Ancak plan döneminde kentsel yaşanabilirliğin nasıl ölçüleceğine ilişkin bir yaklaşım ve yöntem geliştirilmemiştir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin bir çerçevenin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Kalkınma Planları incelendiğinde kentleşmenin ülkemizde sayısal çoğunluk üzerinden takip edildiği ve kentleşmenin kalitesinin yeterince sorgulanmadığı görülmektedir. Bu nedenle, planlardaki tek gösterge kentleşme oranı olmuştur.

3.1.2. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ilişkin çalışmalar

Alan Çalışmaları

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi

Mülga Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 1966, 1981, 1996, 2003, 2004 ve 2011 yıllarında yapılan endeks çalışmaları ile amaçlanan bölgeleri, il ve ilçeleri sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre karşılaştırmak ve aynı özelliklere sahip birimleri gruplandırmaktır.

2011 yılında yapılan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi'nde (SEGE) demografik ve mali göstergeler ile istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, erişilebilirlik

ve yaşam kalitesi göstergeleri olmak üzere toplam sekiz kategori altında 61 değişken kullanılmış ve iller sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre sıralanmıştır. Gösterge başlıklarından da görüleceği üzere, endekste sosyal ve ekonomik göstergeler arasında bir etkileşim yapısı ortaya konulmuştur. Bu durum, gelişmişliğin yalnız ekonomik değil sosyal göstergelerle de açıklanmasının üzerinde durulduğunu göstermektedir. Diğer sosyo-ekonomik gelişmişlik endekslerinden farklı olarak bu çalışmada ilk defa yaşam kalitesi bir kategori olarak yer almaktadır.

Endeks çalışmasında araştırma yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi (TBA) kullanılmıştır. Kullanılacak tekniğin nesnelliğinin önemli tutulduğu bu çalışmada gelişmişliği tanımlayan değişkenlerin araştırmacı tarafından seçildiği, her değişkenin eşit ağırlıklandırıldığı tekniklerden kaçınıldığı ifade edilmektedir (DPT, 2003).

SEGE çalışmasında diğer ulusal düzeydeki çalışmalardan farklı olarak yerleşimlerin sosyal ve ekonomik gelişmişlikleri değerlendirilmektedir. Diğerlerine göre daha kapsamlı bir çerçeveye sahip olan bu çalışma, kullandığı TBA yöntemi ile değerlendirmelerin objektif olmasını sağlamaktadır.

Yaşam Memnuniyeti Araştırması

2003 yılından beri düzenli olarak yapılan Yaşam Memnuniyeti Araştırması, TÜİK'in toplumsal içerikli ve aynı zamanda bu alanda öznel öğeler içeren ilk araştırmasıdır. Çalışmanın amacı Türkiye'deki bireylerin mutluluk algısının ve sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, çalışma hayatı, gelir, güvenlik ve adalet hizmetleri gibi alanlardaki memnuniyetinin ölçülmesi ve zaman içerisindeki değişiminin tespit edilmesidir (TÜİK, 2013). Araştırma kapsamında bireysel mutluluk ve memnuniyetin yanında kamu hizmetlerine ilişkin memnuniyet de ölçülmektedir. Araştırma, 2013 yılında ilk defa il düzeyinde yapılmıştır.

Çalışma illere göre bireylerin yaşadıkları çevreye ilişkin algılarının tespiti açısından önemlidir. Her yıl ülke düzeyinde yapılan bu çalışmanın il düzeyinde de her yıl yapılması ihtiyacı bulunmaktadır.

İllerde Yaşam Endeksi

TÜİK, 2016 yılında yayımladığı İllerde Yaşam Endeksi ile yaşam boyutlarına göre il düzeyinde ölçme, karşılaştırma yapma ve değişiklikleri izlemeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışma ile amaçlanan illerdeki yaşam düzeyinin izlenmesi ve iyileştirilmesine dayanak oluşturacak bir gösterge sistemi geliştirmektir.

Çalışmada göstergeler belirlenirken OECD'nin "Daha İyi Yaşam Endeksi" çerçevesi ve mevcut veri altyapısı temel alınmıştır. Birey yaşamı üzerinde etkisi olan 11 kategori altında 41 gösterge kullanılmıştır. Konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti kullanılan kategorilerdir. Çalışmada kullanılan göstergeler EK-2'de yer almaktadır.

Çalışmada yukarıda verilen göstergeler kullanılarak bir bileşik endeks oluşturulmuş, kategorilere ve aynı kategori altındaki göstergelere eşit ağırlık verilerek hiyerarşik eşit ağırlıklandırma yöntemi kullanılmıştır (TÜİK, 2016).

İllerde Yaşam Endeksi çalışması il bütününde yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik önemli bir adımdır ancak uluslararası alanda kabul görmüş göstergelerin kullanılamaması ve belirli bir kuramsal çerçeveye dayandırılmaması nedeniyle sebebiyle söz konusu çalışmanın geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Çalışmanın il düzeyinde yapılması ilçe ve mahalle düzeyinde farklılaşmanın tespit edilememesine neden olmaktadır.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansının (DOĞAKA) Yaşam Kalitesi Araştırması

DOĞAKA tarafından 2014 yılında Hatay, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerini kapsayan Yaşam Kalitesi Araştırması yapılmıştır. Araştırmanın amacı söz konusu illerin ve ilçelerin, oluşturulan veri setleriyle analiz edilmesi, sorun alanlarının tespit edilmesi, sorunlu alanlara yönelik politikaların geliştirilmesi ve bölgesel proje ve programlara dayanak oluşturulmasıdır.

Araştırma temel göstergeler, ekonomik yapı, çevresel yapı ile kentsel ve kişisel yaşam olmak üzere dört ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenlerin her birinin altında

kategoriler, her bir kategorinin altında da göstergeler bulunmaktadır. Çalışmada 100 gösterge kullanılmış olup gösterge listesi EK-3'te yer almaktadır. Araştırmada, diğer çalışmalardan farklı olarak nitel ve nicel verilerden faydalanılarak bir endeks oluşturulduğu belirtilmektedir. Araştırma iki aşamalı olarak yürütülmüştür. Birinci aşamada ilçelerde tesadüfi olarak belirlenen hane halkları ile anketler yapılarak hane halklarına aile yaşamı ve konut, iş hayatı, sağlık, güvenlik, ekonomik yapı, kentsel ve kişisel memnuniyet alanında sorular yöneltilmiştir. İkinci aşamada ilçe düzeyinde toplanan istatistiki veriler kullanılmıştır. Veriler derlendikten sonra göstergeler ağırlıklandırılarak bir endeks üretilmiştir. Ağırlıklandırma, uzman görüşleri ve literatürde yer alan çalışmalar değerlendirilerek yapılmıştır. Algıya dayalı göstergelere, her birey için farklılık göstereceği ve tek bir doğru olamayacağı kabulüyle diğer göstergelere göre daha az ağırlık verilmiştir (DOĞAKA, 2014).

İstanbul'un Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi

2011 yılında İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılan İstanbul'un Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi çalışmasının amacı her bir ilçe için bir endeks üretilmesi ve ilçeler arasında karşılaştırmaya imkân verecek bir sistem oluşturulmasıdır. Demografi, eğitim, sağlık, ekonomi, ulaşım, çevre ve sosyal yaşam olmak üzere 7 kategori altında toplam 54 gösterge kullanılarak Yaşam Kalitesi Endeksi elde edilmiş ve 39 ilçeye uygulanmıştır. Söz konusu göstergeler EK-4'te yer almaktadır. Endeks çalışmasında kullanılan istatistiki yöntem TBA'dır. Bu analiz yönteminin kullanılmasının sebebi araştırma kapsamındaki ilçelere ilişkin nicel verilerin farklı niteliklerde olmasıdır. Bazı veriler nominal, bazıları veriler de belirli oranlarla ifade edilmektedir. Çalışmada endeksin yıllara göre güncellenerek değişikliklerin tespit edilebilmesine imkân verilecek şekilde tasarlandığı belirtilmektedir. Nicel verilerin kullanıldığı endeks çalışmasının yanında halkla yüz yüze görüşmeler de yapılmıştır. Kentlilere aile yaşamı, konut, iş hayatı, sağlık, ekonomik yapı, güvenlik ve kentsel hizmet konularında memnuniyetleri ve beklentilerine yönelik sorular yöneltilerek değerlendirme yapılmıştır (Şeker, 2011).

Trabzon'da Yaşam Kalitesini Geliştirme ve Modelleme Projesi

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2013 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında Karadeniz Teknik Üniversitesinin Trabzon'da Yaşam Kalitesini Geliştirme ve Modelleme

Projesini desteklemiştir. Projenin amacı Trabzon'un yaşam kalitesinin tespiti ve geliştirilmesine imkân verecek modelleri geliştirerek Doğu Karadeniz Bölgesinin yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktır. Proje kapsamında 7 kategoride 200'ü aşkın veri toplanmış ve bu veriler, oluşturulan Trabzon Yaşam Kalitesi Veri Tabanı ile tüm kullanıcılara açık hale getirilmiştir. Bu veri tabanı kullanılarak yaşam kalitesi endeksi elde edilmiş ve ilçelere ait yaşam kalitesi haritaları çıkarılmıştır. Bununla birlikte, saha araştırmaları yapılarak aile yaşamı, konut, iş hayatı, sağlık, ekonomik yapı, güvenlik, kentsel memnuniyet, kişisel memnuniyet, yaşam kalitesi ve beklentiler konularında halkın öznel değerlendirmeleri toplanmıştır. Gösterge ve anket soruları belirlenirken DOĞAKA ve İstanbul Ticaret Odasının yaptığı çalışmalardan faydalanılmıştır (Trabzon'da Yaşam Kalitesi Geliştirme ve Modelleme Projesi, t.y.)

Kilis Kent Merkezi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması

2014 yılında İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından Kilis Kent Merkezi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması yapılmıştır. Çalışmanın amacı Kilis kent merkezinin mevcut durumunun incelenmesi, halktan geri bildirim alınması ve gelecek dönemlere ilişkin stratejilerin belirlenmesine katkı sağlamaktır. Çalışmada, TRC1 Bölgesindeki nüfusun çoğunluğunun kentlerde yaşaması, kentlerin ekonomik büyümedeki rolü, doğal çevrenin sürdürülebilirliği ve kentsel mekânın insanlar üzerindeki psikolojik etkisi düşünüldüğünde kentsel yaşam kalitesinin öneminin büyük olduğu belirtilmektedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket çalışması kullanılmıştır. Mahalleler gelir durumlarına göre gruplandırılmıştır. Yüzde 16 üst gelir, yüzde 68 orta gelir, yüzde 16 alt gelir olarak belirlenmiştir. Anket çalışmasında kentsel yaşam kalitesini etkileyen ana başlıkların oluşturulmasında Avrupa Kentsel Şartı, SEGE ve Kentsel Gelişme Stratejisi (KENTGES) çalışmaları temel alınmıştır. Söz konusu başlıklar altyapı ve ulaşım, çevre, konut, sosyo-ekonomik hayat, sosyo-kültürel hayat, sağlık, eğitim, güvenlik, memnuniyet algısı ve gelecek beklentisi olarak belirlenmiştir (İpekyolu Kalkınma Ajansı, 2014).

Gösterge Belirleme Çalışmaları

Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi

BM Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) İşbirliği Programı Çerçevesinde hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca da onaylanarak yürürlüğe giren 2001-2005 Ana Uygulama Planı'nda "Temel Hizmetlerde Bölgesel Yaklaşımda Kapasite Geliştirilmesi" projesi yer almaktadır. Proje İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğüne yürütülmüştür.

Projenin amacı, il ve ilçe düzeyinde bireylerin asgari temel ihtiyacı olarak karşılanması zorunlu olan hizmetlere yönelik göstergelerin takibinin yapılmasıdır. Bu göstergelerin il/ilçe düzeyinde belirlenmesi, yıllık olarak yenilenmesi hedeflenmektedir. Bu şekilde, il/ilçe hakkında genel bir durumun ortaya konulması öngörülmüştür. Sektör temsilcileri ve İller İdaresi Genel Müdürlüğü başkanlığında oluşturulan komisyon, 25 adet "Öncelikli Yaşam Kalitesi Göstergelerini" belirlemiştir. Söz konusu gösterge listesi EK-5'te yer almaktadır.

Proje kapsamında 2002, 2004 ve 2005 yıllarında vali, kaymakam ve belediye başkanlarına bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Göstergelerin il bazında takip edilip sonuçların her yıl "DevInfo" isimli veri tabanı üzerinden kamuoyu ile paylaşılacağı belirtilmiştir (DPT, 2003). Projenin yürütülmesi, sosyal verilerin takibinin yapılması ve illerde uygulamaların koordinasyonunun sağlanması için merkezde proje izleme birimi oluşturulmuştur (İçişleri Bakanlığı, t.y. (b))

Proje il ve ilçelerde sunulan hizmetlerin kalitesinin değerlendirilmesi açısından olumlu bir adım olarak görülmektedir. Çalışma sonuçlarının ilgili kuruluşlar tarafından kullanılması için kamuoyuna duyurulması önem arz etmektedir.

İçişleri Bakanlığının yaptığı bir diğer çalışma Sosyo-ekonomik Haritalama çalışmasıdır. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Stratejik Yerel Yönetişim projesinin çıktılarında biri olan bu çalışma 2014 yılında yayımlanmıştır. Çalışmanın amacı kentin sosyo-ekonomik özelliklerinin tespit edilmesi ve bunların haritalara yansıtılması için bazı haritalama tekniklerine ilişkin öneriler geliştirmektir. Çalışmada

kentlerin mevcut durumunu analiz etmek üzere demografi, eğitim, sağlık, istihdam, gelir ve sosyal güvenlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal içerme, konut ve altyapı, iyi yönetim, afet yönetimi ve afet bölgelerinin yeniden inşası alanlarında 110 göstergeli bir öneri seti geliştirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2014).

Kentsel Göstergeler Kılavuzu

Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 2007 yılında hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu ile yerleşmelerin ekonomik, sosyal ve fiziksel altyapıya yönelik mevcut durumu, kentsel yaşam kalitesi, sorunları ve potansiyellerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kılavuz ile hedeflenen kentlere ilişkin öngörülerin yapılabilmesi, merkezi ve yerel düzeyde daha sağlıklı kararların alınabilmesi için sağlıklı ve güvenilir bir veri tabanının oluşturulması ve kentler arasında karşılaştırmaya imkân verecek bir sistemin geliştirilmesidir. Kılavuzda 7 temel alanda 156 gösterge oluşturulmuştur. Bu alanlar; nüfus, sosyal yapı (sağlık, eğitim, suç, gelir eşitsizliği, toplumsal cinsiyet), ekonomik yapı (işgücü durumu, ekonomik faaliyet), yurttaşlık konuları (siyasal katılım, yerel yönetimler, yönetim göstergeleri), mekânsal yapı (arazi kullanımı, konut, planlama göstergeleri, kültürel ve rekreatif faaliyetler, kentsel ulaşım), çevre ve ekoloji (iklim, hava kalitesi, su, katı atık, enerji kullanımı) ile bilgi toplumdur (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Söz konusu Kılavuz temel alınarak KENTGES ve Eylem Planı uygulamasının kentler üzerindeki etkilerini izlemek, belediyelerin kapasitelerini artırmak ve belediyeler arasında işbirliği ağı kurmak amacıyla KENTGES Uygulama ve Kentleri İzleme Sistemi (KENTİZ) kurulmuştur. Bu aşamada kılavuz kullanılarak 159 göstergeden oluşan bir kentsel göstergeler seti belirlenmiş ve KENTİZ üzerinden bu göstergelerin izlenmesi hedeflenmiştir. Göstergelerin uygulanabilirliğini ölçmek amacıyla Samsun, Denizli ve Osmaniye’de pilot çalışmalar yapılmıştır. Pilot çalışmanın sonuçlarına göre gösterge sayısı azaltılarak çalışmanın Türkiye’nin bütün kentlerine yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir. Proje sonuçları kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışması

TÜBA’nın 2010 yılında yayımlanan çalışması Türkiye’deki çevre politikalarını geliştirmek ve bu politikaların uygulamasını izleyebilmek amacıyla toplanması gereken

verilerin tespitinin yapılabilmesi için başlatılmıştır. Çalışmada dört tür yaşam kalitesi ölçütünden (bireysel düzeyde öznel ölçütler, bireysel düzeyde nesnel ölçütler, topluluk düzeyinde öznel ölçütler ve topluluk düzeyinde nesnel ölçütler) bahsedilmektedir. Bu sistemlerin birbirleri arasında kavramsal bütünlüğe sahip olduğu ve uygulamada bu sistemin daha dar kapsamlı olduğu belirtilmektedir. Belirtilen dört sistemde göstergeler tespit edilmiş, topluluk düzeyinde önerilen 67 nesnel gösterge detaylı incelenmiş ve ulaşılabilecek kaynaklar gösterilmiştir (TÜBA, 2010). Söz konusu gösterge seti EK-6'da yer almaktadır.

Çalışmada yapılan değerlendirmede belirlenen bu göstergelerin çoğunun toplandığı, büyük bir kısmının uluslararası düzeyde karşılaştırma yapmaya imkân tanıdığı ancak genel olarak veri güvenilirliğinin yüksek olmadığı dile getirilmektedir. Aynı verinin farklı kurumlar tarafından toplanması durumunda farklı bilgilerin ortaya çıktığı, yerel düzeyde toplanan verilerin standart hale getirilmediği ve ulaşılabılır olmadığı ifade edilmektedir. Ayrıca, Türkiye'de yaşam kalitesi göstergelerinin toplanmasına başlanmadan önce farklı disiplinlerdeki temsilcilerin bir araya gelerek bu konuda görüş birliği sağlaması gerektiği değerlendirilmektedir (Tekeli, 2010).

3.2. Türkiye'de Yapılan Kentsel Yaşam Kalitesi Çalışmalarının Değerlendirilmesi

1963'ten beri yapılan kalkınma planlarına bakıldığında kentsel yaşam kalitesi kavramına ilk kez Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yer verildiği anlaşılmaktadır. Ondan önceki planlarda ise bu kavram kullanılmamasına karşın toplumun yaşam seviyesini yükseltecek eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Onuncu Kalkınma Planında ise "Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre" eksenini altında kentlerin yaşanabilirliğinin artırılması temel amaçlardan biri olarak belirlenmiştir. Yaşanabilirlik ana eksenlerden biri olmasına karşılık plan döneminde yaşanabilirliğin ölçülmesine ilişkin herhangi bir çerçeve geliştirilmemiştir. Bu nedenle, yaşanabilirliğin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin bir yaklaşımın belirlenmesi yapılacak çalışmalar için yönlendirici olması sebebiyle önemli bulunmaktadır.

Türkiye'de kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik çalışmalara başlanmış olmakla birlikte henüz bir sistem oturtulamamıştır. Yapılan çalışmaların bazıları gösterge belirleme aşamasında kalmıştır. Bazıları ise tek seferlik yapılmış olup sürekliliği

sağlanamamıştır. Bunun başlıca sebepleri çok sayıda göstergenin belirlenmesi, göstergelerin ölçülebilir olmaması ve uygun maliyette erişilebilir olmamasıdır. Bunun yanında yerel düzeye inildikçe toplanan veri sayısının azalması, toplanan verilerin standartlaştırılmaması ve veri güvenilirliğinin olmaması çalışmaların yapılması veya devam ettirilmesinin önündeki en büyük engeldir.

Çalışmalarda en çok tercih edilen yöntemlerin TBA, ağırlıklandırılmış bileşik endeks ve saha araştırmaları olduğu görülmektedir. Nicel verilerin yanında nitel veriler de kullanılarak halkın kentsel hizmetlere ve yaşadığı çevreye ilişkin görüşleri tespit edilmektedir.

3.3. Türkiye’de Kamuda Stratejik Planlama

3.3.1. Tarihsel gelişim

Dünyada ve Türkiye’de ekonomik ve sosyal koşulların değişmesi ile planların da yeniden tasarlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Kamunun ekonomideki rolünün yeniden belirlenmesinin de etkisiyle her alanı ayrıntılı düzenleyen kapsamlı planlama anlayışından, belirli bir vizyon altında sorunları önceliklendiren, temel amaç ve hedeflere yoğunlaşan, etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamaya yönelik etkili bir izleme ve değerlendirme mekanizmasını içeren stratejik planlama anlayışına geçilmeye başlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2009).

Türkiye’de AB’ye adaylık sürecinin de etkisiyle gerçekleşen kamu yönetimi reformlarının dayandığı temel kavramlardan biri stratejik planlama kavramı olmuştur. Stratejik planlamanın kamuda uygulanması 2001 yılında Dünya Bankası ile imzalanan Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektörü Uyum Kredi Anlaşması (PFPSAL) ile gündeme gelmiştir. Bu anlaşma ile Türkiye, kamu ve mali sektör alanında uygulayacağı politikalara ilişkin taahhüt vermiştir. Bu taahhütlerden biri de stratejik planlamanın uygulamaya geçmesini içermektedir. Söz konusu taahhüt kapsamında kamu kuruluşlarına stratejik planlama sürecinde yardımcı olacak bir stratejik planlama kılavuzunun hazırlanması görevi eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı olan Strateji ve Bütçe Başkanlığına verilmiştir. Kılavuz 2003 yılında hazırlanmış olup kamu kuruluşlarının kullanımına açılmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019a). AB Müktesebatının Üstlenilmesine

İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Uzun Vadeli Strateji ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Planında kamu kurumları için stratejik yönetim zorunluluk niteliği kazanmıştır (Aşgın, 2006).

Temmuz 2003 tarihli Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile kamu kurumlarının ilk safhada 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve yıllık programlarda yer alan politikalar çerçevesinde kendi stratejik planlarını hazırlamaları ve bütçelerini bu stratejik plana uygun yapmaları karara bağlanmıştır. Bu çerçevede sekiz kamu kurumunda pilot uygulama başlatılması hedeflenmiştir. Bu kurumlar: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Denizli İl Özel İdaresi ve İller Bankası Genel Müdürlüğüdür. Çalışmaların koordinasyonu Kalkınma Bakanlığınca yürütülmüştür. Söz konusu pilot çalışmalar 2006 yılında tamamlanmıştır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Kanununun 9. maddesi ile kamu idarelerine stratejik plan yapma yükümlülüğü getirilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019a).

Yerel yönetimler için bu genel hükmün yanında, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 41. maddesinde nüfusu 50.000'nin üzerinde olan belediyeler için ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 31. maddesi ile de İl Özel İdareleri için stratejik plan yapma yükümlülüğü getirilmiştir.

2005 yılında yayımlanan 5436 sayılı Kanun ile kamu idarelerinde strateji geliştirme birimleri oluşturulmuş ve birimler 2006 yılında yayımlanan "Strateji Geliştirme Birimlerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile stratejik planlama çalışmalarının koordinasyonu ile görevlendirilmiştir.

5018 sayılı Kanunun verdiği yetkiyle Mayıs 2006 tarihinde "Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile Stratejik Planlama Kılavuzu, pilot uygulamalardan elde edilen deneyimle birlikte güncellenmiş ve Haziran 2006 tarihinde "Kamu Kuruluşları İçin Stratejik Planlama Kılavuzu" adıyla yayımlanmıştır. Bu kılavuzda yer alan dört yıllık bir geçiş takvimi çerçevesinde birinci gruba giren 17 kamu idaresi 31.12.2006, ikinci gruba giren 31 kamu idaresi 31.03.2007, üçüncü grupta yer alan 60 kamu idaresi 31.12.2008, dördüncü gruptaki 40 kamu idaresi de 31.12.2009 tarihine kadar stratejik planlarını hazırlamıştır (Songür, 2015).

2018 yılında merkezi kamu idareleri için "Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu", üniversitelere yönelik "Üniversiteler İçin Stratejik Planlama Rehberi", KİT'lere yönelik "Kamu Sermayeli İşletmeler İçin Stratejik Planlama Rehberi" ve belediyelerin kullanımına yönelik "Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi" hazırlanmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019a).

Kamu yönetimi reformları çerçevesinde kamu idarelerinde uygulanan stratejik planlama süreci; idarelerin orta ve uzun vadedeki önceliklerinin belirlenmesi, mali disiplinin sağlanması, kaynakların önceliklere göre dağıtılması ve etkin kullanılması ile hesap verme sorumluluğunun geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu süreçte, hedeflenen sonuçlara asgari kamu kaynağıyla ulaşılması ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek azami etkinin oluşturulması temel yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Stratejik planlar ulusal belgelerde yer alan politikalarda idarelerce gerçekleştirilmesi gereken görevler ile kurumsal gelişime yönelik faaliyetlerin hayata geçirilmesine hizmet etmektedir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018).

Türkiye’de 2001 yılından günümüze kadar stratejik planlamaya alanında gerçekleştirilen yasal ve idari düzenlemeler ulusal ölçekten proje ölçeğine kadar tüm planlama düzeylerini etkilemiştir (Sınacı ve Sat, 2016). Tüm planlama düzeylerinde planların stratejik planlama niteliğinde hazırlanması fikri hâkim olmaya başlamıştır. Kalkınma ajanslarınca hazırlanan bölge planları, merkezi kamu idarelerince hazırlanan sektörel strateji belgeleri ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanmakta olan mekânsal strateji planı stratejik planlama yaklaşımıyla hazırlanan diğer planlardır.

3.3.2. Stratejik plan çeşitleri

Bu başlık altında Türkiye’de hazırlanan ve hazırlanmakta olan stratejik plan çeşitlerine ilişkin kısa bir bilgi verilecektir. Türkiye’de mevcut durumda tüm kamu idarelerince hazırlanan kurumsal stratejik planların yanında kalkınma ajanslarınca hazırlanan bölge planları, merkezi kamu idarelerince hazırlanan sektörel strateji belgeleri ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanmakta olan mekânsal strateji planı bulunmaktadır.

Kurumsal stratejik planlar

5018 sayılı Kanunla zorunluluk niteliği kazanan kurumsal stratejik planlar tüm kamu kurumları ve nüfusu 50.000'i geçen belediyelerce hazırlanmaktadır. Stratejik plan, 5018 sayılı Kanununa göre "kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan" olarak tanımlanmıştır. Çalışma kapsamında belediyeler tarafından hazırlanan stratejik planlara odaklanılmaktadır.

Bölge planları

Bölge planları 3194 sayılı İmar Kanununa göre "sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak planlar" olarak ifade edilmektedir. Aynı Kanunda bölge planları gerekli görüldüğü hallerde (mülga) Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılır veya yaptırılır ifadesi yer almaktadır.

DPT kurulduğundan bugüne bölge düzeyinde bir çok bölge planlama çalışması yapılmıştır. 2009 yılında kurulan Kalkınma Ajansları tarafından bugüne kadar yapılan bölge planları dikkate alındığında 2010-2013 ve 2014-2023 yıllarına kapsamak üzere 26 Düzey-2 bölgesinde iki bölge planı yapılmıştır.

Mekânsal strateji planı

Mekânsal stratejik planlama konusu ilk kez 2000 yılında Uzun Vadeli Strateji Belgesi ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında gündeme gelmiştir. Ulusal ve bölgesel düzeyde hazırlanan kalkınma planlarının ön çalışmaları ve İl Gelişme Planları stratejik mekânsal plan niteliğinde hazırlanan ilk planlar olarak değerlendirilebilir (Sınacı ve Sat, 2016). Türkiye'de bugüne kadar yapılmış olan mekânsal stratejik planlama örneği olarak Bursa 2020 yılı 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Strateji Planı'ndan söz edilebilir. Bu plan çalışmasında fiziki planlamanın ötesinde ekonomik yapı ve sektörel gelişmeler dikkate alınarak sorunlar ortaya konulmuş, planlama amacı ve genel ilkeler belirlenmiş ve bunlara yönelik stratejik kararlar üretilmiştir. Plan kapsamında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı,

Bursa Valiliği, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında bir ortaklık anlaşması yapılmış ve plan il sınırlarını kapsamıştır.

2011 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kurulması ile Bakanlığın görevleri arasında "mekânsal strateji planları"nın ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak hazırlanması maddesi yer almaktadır. 2014 yılında yürürlüğe giren "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği"nde mekânsal strateji planının tanımı şu şekilde yapılmıştır:

Ülke kalkınma politikaları ve bölgesel gelişme stratejilerini mekânsal düzeyde ilişkilendiren, bölge planlarının ekonomik ve sosyal potansiyel, hedef ve stratejileri ile ulaşım ilişkileri ve fiziksel eşiklerini de dikkate alarak değerlendiren, yer altı ve yer üstü kaynakların ekonomiye kazandırılmasına, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine, yerleşmeler, ulaşım sistemi ile kentsel, sosyal ve teknik altyapının yönlendirilmesine dair mekânsal stratejileri belirleyen, sektörlerle ilişkin mekânsal politika ve stratejiler arasında ilişkiyi kuran, 1/250.000, 1/500.000 veya daha üst ölçek haritalar üzerinde şematik ve grafik dil kullanılarak hazırlanan, ülke bütününde ve gerekli görülen bölgelerde yapılabilen, sektörel ve tematik paftalar ve raporu ile bütün olan planı,

2018 yılı itibarıyla Türkiye Mekânsal Strateji Planının hazırlanmasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kurum/kuruluşlar, yerel yönetimler, üniversiteler, STK ve özel sektör katılımcılarından oluşan Mekânsal Strateji Planı Çalışma Grupları kurulmuş olup planın hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır.

Sektörel stratejiler

Merkezi düzeyde kamu kurumları tarafından ulaşım, iletişim, kentsel gelişme, bölgesel gelişme, kırsal kalkınma, havza yönetim, bilgi toplum gibi birçok alanda sektörel ve tematik strateji belgeleri hazırlanmaktadır. Bu belgelerde o sektöre veya temaya ilişkin vizyon, amaç ve hedefler belirlenerek stratejiler geliştirilmekte ve uygulamalara yön verilmesi hedeflenmektedir. Şu ana kadar yapılmış bazı Sektörel ve Tematik Strateji Belgeleri aşağıda yer almaktadır:

- e-İhracat Stratejisi ve Eylem Planı (2018-2020)
- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)
- Tasarım Stratejisi ve Eylem Planı (2018-2020)
- Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020)
- Türkiye Nanoteknoloji Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2018)
- Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı (2016-2019)

- Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
- Verimlilik Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
- Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
- Ulusal Metroloji Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
- Ulusal Havza Yönetim Stratejisi (2014-2023)
- Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023)
- Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020)

3.3.3. Belediyelerde stratejik planlama

Belediyelerde stratejik planlama, kentsel yaşam kalitesini etkileyen koşulların dikkate alınarak kentin ve belediyenin gelecekte ulaşmak istediği konumla ilgili ortak bir anlayışın geliştirilmesi sürecidir. Artan kentsel hizmet taleplerinin kentlerdeki sınırlı kaynaklarla karşılanabilmesi için belediyelerin faaliyetlerini planlı bir şekilde gerçekleştirmeleri önem taşımaktadır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019b).

Belediyelerin kentin geleceğini şekillendirmek için imar planı ve kurumsal stratejik planı olmak üzere iki temel politika ve uygulama aracı vardır. İmar planlaması kentlerdeki barınma, çalışma ve dinlenme alanları gibi işlevlerin mekânsal dağılımını belirlerken kurumsal stratejik planlama belediyenin hizmet önceliklerini ve kaynak dağılımını belirlemektedir. Aralarında hiyerarşik bir ilişki olmamakla birlikte bu planlar, kentin istenilen geleceğine ulaşmak için mekânsal, toplumsal ve kurumsal boyutları olan bir yol haritasını oluşturmaktadır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019b).

2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa göre büyükşehir belediyeleri ile 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanununa göre nüfusu 50.000 ve üzerindeki tüm belediyeler stratejik plan hazırlamakla yükümlüdür. Bununla birlikte, nüfusu 50.000'nin altında olan belediyelerin stratejik plan hazırlamalarına yasal bir engel bulunmamaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanununa göre belediye başkanı, yerel yönetim seçimlerinden sonra altı ay içinde kalkınma planı ve bölge planına uygun bir şekilde üniversiteler ve meslek odaları ile ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak stratejik planı hazırlar. Hazırlanan stratejik plan belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girmektedir. Belediye başkanı belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetmek ve stratejik planın gerçekleştirme sonuçlarını belediye meclisine raporlamakla sorumludur.

5393 sayılı Kanununun 56'ncı maddesine göre belediye başkanı stratejik plâna göre yürütülen faaliyetleri, stratejik planın gerçekleşme sonuçlarını ve belediye borçlarının durumunu açıklayan faaliyet raporunu hazırlamakla yükümlüdür. Faaliyet raporu nisan ayı toplantısında belediye başkanı tarafından meclise sunulmaktadır. Raporun bir örneği Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilmekte ve kamuoyuna açıklanmaktadır.

5393 sayılı Kanununun 26'ncı maddesine göre belediye meclisi, bilgi edinme ve denetim yetkisini kullanma yollarından biri ise faaliyet raporunu değerlendirmedir. Faaliyet raporundaki açıklamalar, meclis üye tam sayısının dörtte üç çoğunluğuyla yeterli görülmezse belediye başkanının siyasi ve hukuki sorumluluğu gündeme gelmektedir. Belediye meclisince belediye başkanı hakkında verilen yetersizlik kararı Danıştay'ca uygun görüldüğü takdirde belediye başkanı, başkanlıktan düşmektedir.

5018 sayılı Kanunun dokuzuncu maddesine göre, stratejik planların hazırlanmasına yönelik usul ve esasların belirlenmesine Cumhurbaşkanı yetkilidir. Söz konusu yetkiyi Cumhurbaşkanı adına Strateji ve Bütçe Başkanlığı kullanmaktadır. Bu çerçevede hazırlanan Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 26.05.2006 tarihli ve 26179 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Elde edilen deneyimler ve talepler doğrultusunda ortaya çıkan yenilenme ihtiyacı ile 2006 yılında yayımlanan yönetmelik yenilenerek 26.02.2018 tarihli ve 30344 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğin uygulanmasını sağlamak amacıyla "Kamu İdareleri için Stratejik Planlama Kılavuzu"nda kamu idareleri için stratejik plan hazırlık ve uygulama ile izleme ve değerlendirme aşamaları süreçleri tanımlanmıştır. Bu kılavuzda stratejik planlamaya ilişkin kamu idareleri için genel ve ortak unsurlar tanımlanmış olup üniversiteler, belediyeler ve kamu sermayeli işletmelere özel ayrı ayrı rehberler hazırlanmıştır.

"Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi" 2019 yılında yayımlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenen belediye stratejik planları 2006 yılında yayımlanan kılavuza göre hazırlanmıştır.

2019 tarihli "Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi" incelendiğinde ana hatlarıyla 2006 yılında hazırlanan kılavuzdan farklı olmadığı ancak içerdiği örneklerle belediyeler

için daha yönlendirici olduğu görülmektedir. Bununla birlikte rehberin ekinde belediyeler için örnek performans gösterge listesi oluşturulmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı uzmanları ile yapılan yüz yüze görüşmeler çerçevesinde söz konusu gösterge listesinin uluslararası kuruluşların çalışmalarında kullanılan göstergelerin belediye yetki alanı ile ilgili alanlarının seçilerek ve belediyelerin görüşleri alınarak oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır. Geniş bir gösterge havuzundan belediye stratejik planları göz önünde bulundurularak ölçülebilir bir gösterge listesi oluşturulması hedeflendiği ifade edilmiştir. Belediyeler için hazırlanan örnek performans gösterge listesi EK-7’de yer almaktadır.

Örnek performans göstergesi incelendiğinde “çevre yönetimi, eğitim, kentsel ulaşım, toplum, yerleşme kalitesi, ekonomi, yönetim-yönetişim” kategorileri altında 85 gösterge belirlenmiştir. “Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi”nde örnek performans göstergelerinin zorunlu ve kısıtlandırılmış bir liste olmadığı ifade edilmektedir. Söz konusu gösterge listesindeki göstergelerin kaynaklarına ve nasıl oluşturduğuna rehberde yer verilmemiştir.

Stratejik planların kamu yönetiminde zorunluluk niteliği kazanması ile pilot uygulama olarak stratejik planı ilk yapan belediye Kayseri Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Pilot uygulamalar 2006 yılında tamamlanmıştır. 2009 yerel seçimlerinden sonra 5393 sayılı Kanuna göre stratejik plan hazırlamakla yükümlü belediyeler ilk stratejik planlarını hazırlamışlardır. İlk belediye stratejik planları incelendiğinde şu hususlar dikkat çekmektedir:

- 5393 sayılı Kanunda stratejik plan hazırlamaları konusunda belediyelerin kurumsal kapasite oluşturmaları için yeterli bir süre öngörülmemiştir. Bu nedenle belediyeler ilk stratejik planları gerekli tecrübe ve bilgi birikimine sahip olamadan hazırlamıştır.
- Belediye stratejik planlarının stratejik planlama kılavuzuna uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı hususunda ilgili merkezi idare kuruluşları tarafından bir değerlendirme yapılmamıştır.
- Belediye stratejik planlarının içeriklerinin önemli bir bölümünün kentin tarihçesi, belediyenin görevleri, sahip olduğu beşeri, fiziki, mali kaynaklara ilişkin istatistiki bilgiler ve geçmiş yıllarda gerçekleştirmiş olduğu projeler ve faaliyetlerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

- Bir stratejik planda asgari olarak yer alması gereken ve belediyenin performansını yansıtan ve dolayısıyla hesap verebilirliğini sağlayacak hususlara (örneğin performans göstergeleri) yer verilmeyen stratejik planların da hazırlandığı görülmektedir.
- Özellikle veri eksikliği nedeniyle belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesine ilişkin performans göstergelerine yeterli sayıda yer verilemediği görülmektedir.

2019 yerel seçimleri sonrasında birçok belediye dördüncü plan çalışmaları içine girmiş bulunmaktadır. Bu planlar için belediyeler özelinde hazırlanmış “Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi”nin yönlendirici olacağı değerlendirilmektedir.

4. KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN ÖLÇÜLEBİLİRLİĞİNİN STRATEJİK PLANLAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi

Literatür araştırması ve ulusal ve uluslararası çalışmalar ışığında kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik kentsel hizmetler temelinde bir çerçeve geliştirilmiştir. Kentte kentli haklarının karşılanabilmesi, kentsel hizmetlerin herkes için adil, eşit ve erişilebilir olması ve kentlerde yaşayanların hizmetlere ilişkin duyduğu memnuniyet kentsel yaşam kalitesini etkileyen temel faktörler olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de kentsel hizmet sunumuna ilişkin 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda belediyelerin görev ve yetkileri tanımlanmıştır. Söz konusu mevzuat incelendiğinde kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında belediyelerin önemli görevlerinin olduğu görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik belediyelerin etkin hizmet sunumunu gerçekleştirilebilmesinde ise stratejik planlar önemli bir yönetim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Belediye başkanı tarafından hazırlanarak belediye meclisinin onayına sunulması, stratejik planların belediyeler açısından kurumsal sahiplenilme düzeyinin yüksek olduğu bir kurumsal politika belgesi olduğunu göstermektedir. Ayrıca stratejik planların ne ölçüde uygulandığının faaliyet raporları aracılığıyla belediye meclislerince sorgulanması ve bu raporların kamuoyuyla paylaşılması da stratejik planların belediyelerin hizmet sunumuna ilişkin vatandaşlara vermiş olduğu bir taahhüt niteliğinde olduğuna işaret etmektedir. Açıklanan bu gerekçelerle kentsel yaşam kalitesinin ölçülebilirliği hususunun belediye stratejik planları üzerinden incelenmesinin doğru ve yerinde bir yaklaşım olacağı değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede alan çalışmasının amacı, uluslararası alanda ön plana çıkan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin, Türkiye’de kentsel hizmet sunumunda önemli rolleri olan belediyelerin hazırlamış olduğu stratejik planları aracılığıyla ölçülebilirliğini test etmek ve kentsel yaşam kalitesi yaklaşımının belediye stratejik planlarında ne kadar yer bulunduğunu tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda stratejik planlar;

- Vizyon bildirimlerinin kentsel yaşam kalitesi yaklaşımını içerme durumu,
- Vizyon bildirimlerinin kent vizyonu olarak tasarlanma durumu,
- Amaç ve hedef ifadelerinde kentsel yaşanabilirlik vurgusunun bulunma durumu,

- Performans göstergelerinin standartlara uygun olarak belirlenme durumu,
- Çalışma kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin, performans göstergelerinde veya mevcut durum analizi bölümünde bulunma durumu,
- Kentin detaylı analizine yer verilme durumu,
- Vatandaş memnuniyeti analizinin yapılma durumu

kriterleri bazında incelenerek frekans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda aşağıdaki bulgulara erişilmesi hedeflenmiştir.

- Vizyon bildirimlerinde en sık kullanılan kentsel yaşam kalitesi kavramlarının tespit edilmesi,
- Vizyon bildirimlerini kent vizyonu olarak tasarlayan belediyelerin tespit edilmesi,
- Amaç ve hedeflerinde kentsel yaşanabilirlik vurgusu yapan belediyelerin tespit edilmesi,
- Performans göstergelerini belirleyen ve belirlemeyen belediyelerin tespit edilmesi.
- Stratejik planlarda en sık kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin tespit edilmesi,
- Belediyelerin stratejik planlarındaki kentsel yaşam kalitesi göstergesi sayılarına göre kıyaslanması,
- İllerin 2011 SEGE'deki gelişmişlik derecesine göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi göstergesi sayılarının tespit edilmesi,
- İllerin nüfuslarına göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi göstergesi sayılarının tespit edilmesi,
- İllerin kişi başı GSYH değerlerine göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi göstergesi sayılarının tespit edilmesi,
- Düzey-1 bölgelerine göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi göstergesi sayılarının tespit edilmesi.

4.2. Alan Çalışmasının Kapsamı

Çalışma kapsamında Türkiye'deki farklı gelişmişlik düzeyine sahip illerdeki belediyelerin incelenmesi ve farklı bölgelerin temsil edilebilmesi için Düzey-2 İstatistik Bölge Birimleri dikkate alınmıştır. 26 Düzey-2 bölgesi içinde Kalkınma Ajanslarının merkezlerinin bulunduğu 26 ilin belediyesinin stratejik planları incelenmiştir. Farklı özelliklere sahip bölgelerden birer ilin ele alınmasıyla alan çalışmada çeşitlilik sağlanması hedeflenmektedir.

Düzey-2 bölgeleri ve bu bölgelerde bulunan iller Çizelge 4.1'de yer almaktadır.

Çizelge 4.1. Düzey-2 bölgeleri ve bölge illeri

Düzey-2 Kodu	Bölge İlleri
TR10	<i>İstanbul</i>
TR51	<i>Ankara</i>
TR31	<i>İzmir</i>
TR41	<i>Bursa, Eskişehir, Bilecik</i>
TR61	<i>Antalya, Isparta, Burdur</i>
TR42	<i>Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova</i>
TR32	<i>Aydın, Denizli, Muğla</i>
TR21	<i>Tekirdağ, Edirne, Kırklareli</i>
TR62	<i>Adana, Mersin</i>
TR22	<i>Balıkesir, Çanakkale</i>
TR52	<i>Konya, Karaman</i>
TR33	<i>Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak</i>
TR81	<i>Zonguldak, Karabük, Bartın</i>
TR72	<i>Kayseri, Sivas, Yozgat</i>
TR83	<i>Samsun, Tokat, Çorum, Amasya</i>
TRC1	<i>Gaziantep, Adıyaman, Kilis</i>
TR90	<i>Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane</i>
TR71	<i>Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir</i>
TR82	<i>Kastamonu, Çankırı, Sinop</i>
TRB1	<i>Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli</i>
TR63	<i>Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye</i>
TRA1	<i>Erzurum, Erzincan, Bayburt</i>
TRC2	<i>Şanlıurfa, Diyarbakır</i>
TRC3	<i>Mardin, Batman, Şırnak, Siirt</i>
TRA2	<i>Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan</i>
TRB2	<i>Van, Muş, Bitlis, Hakkâri</i>

Çizelge 4.1’de italik yazılan iller Kalkınma Ajanslarının merkezlerinin bulunduğu illerdir. Çalışma kapsamında belirlenen 26 ilin 20’si büyükşehir belediyesi, altısı ise il belediyesi olup bu belediyelerin stratejik planları esas alınmıştır.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından 26.02.2018 tarihli ve 30344 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” gereğince belediyeler stratejik planlarını kurumsal internet sitelerinde yayımlamalıdır. Çalışma kapsamında incelenecek stratejik planlar belediyelerin kendi internet sitelerinden temin edilmiştir. Isparta Belediyesi stratejik planını internet sitesinde yayımlamadığı için temin edilememiştir. Bu sebeple değerlendirme 25 belediye üzerinden yapılmıştır. 25 belediyeden 23’ünün stratejik

planları 2015-2019 yıllarını kapsarken belediye başkanlarının bu süre içerisinde değişmesi sebebiyle Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı 2017-2021, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı 2016-2020 yıllarını kapsamaktadır.

4.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Belirlenmesi

Bu çalışmada; kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik uluslararası kuruluşların yaşam kalitesi çalışmalarında belirlenen kategoriler, Türkiye’de yapılan çalışmalarda belirlenen kategoriler ve kentlerde sunulan hizmetler dikkate alınarak konut, eğitim, sağlık, çevre, güvenlik, kültür, spor ve dinlenme, ulaşım, altyapı, bilgi ve iletişim kategorileri temel alınmıştır. AB, BM, OECD ve WHO’nun yaşam kalitesi çalışmalarında temel aldığı göstergelerin kentsel hizmet alanı kapsamında yer alanları seçilmiş ve belirlenen kategoriler altında toplanmıştır. Çalışmada kullanılan kategorilerin uluslararası çalışmalarda kullanılan kategorilerle karşılaştırması Çizelge 4.2’de yer almaktadır.

Çizelge 4.2. Çalışmadaki kategorilerin uluslararası çalışmalarla karşılaştırması

OECD-Daha İyi Yaşam Endeksi	Tezde kullanılma durumu
Konut	√
Gelir	-
İstihdam	-
Toplum	-
Eğitim	√
Çevre	√
Sivil katılım	-
Sağlık	√
Yaşam memnuniyeti	√
Güvenlik	√
İş-yaşam dengesi	-
BM-Kentsel Göstergeler Programı	Tezde kullanılma durumu
Konut	√
Sosyal gelişme ve yoksulluğun önlenmesi*	√
Çevre	√
Ekonomik gelişme	-
Yönetişim	-
AB-Kentsel Denetim Çalışması	Tezde kullanılma durumu
Nüfus	-
Vatandaşlık	-

Çizelge 4.2. (devam) Çalışmada kullanılan kategorilerin uluslararası çalışmalarda kullanılan kategorilerle karşılaştırması

OECD-Daha İyi Yaşam Endeksi	Tezde kullanılma durumu
Hane halkı yapısı	-
Konut	√
Sağlık	√
Suç	√
İşgücü piyasası	-
Ekonomik faaliyet	-
Gelir eşitsizliği ve yoksulluk	-
Vatandaş katılımı	-
Yerel yönetimler	-
Eğitim hizmetlerinin sunumu	√
Nüfusun eğitim durumu	-
İklim ve coğrafya	-
AB-Kentsel Denetim Çalışması	Tezde kullanılma durumu
Hava kalitesi ve gürültü	√
Su	√
Atık yönetimi	√
Arazi kullanımı	-
Enerji kullanımı	-
Ulaşım	√
Bilgi işlem altyapısı	√
Yerel e-devlet	-
Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) sektörü	-
Kültür ve eğlence	√
Turizm	-
WHO	Tezde kullanılma durumu
Sağlık	√
Sağlık hizmetleri	√
Çevre	√
Sosyo-ekonomik	-
Avrupa Kentsel Şartı	Tezde kullanılma durumu
Güvenlik	√
Kirletilmemiş sağlıklı çevre	√
İstihdam	-
Konut	√
Dolaşım	√
Sağlık	√
Spor ve dinlence	√
Kültürler arası kaynaşma	-
Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre	-
İşlevlerin uyumu	-
Katılım	-
Ekonomik kalkınma	-
Sürdürülebilir kalkınma	-
Mal ve hizmetler	-
Doğal zenginlikler ve kaynaklar	-

Çizelge 4.2. (devam) Çalışmada kullanılan kategorilerin uluslararası çalışmalarda kullanılan kategorilerle karşılaştırması

Avrupa Kentsel Şartı	Tezde kullanılma durumu
Kişisel bütünlük	-
Belediyeler arası işbirliği	-
Finansal yapı ve mekanizmalar	-
Eşitlik	-
İşlevlerin uyumu	-

√ Tezde kullanıldı. -Tezde kullanılmadı.

*Bu kategorinin altında güvenlik, sağlık ve eğitim alt kategorileri yer almaktadır.

Çizelge 4.2'den görüleceği üzere, tez çalışması kapsamında kentsel yaşam kalitesi kategorileri kentlerde sunulan hizmetlerle sınırlı tutulmuştur. Belirlenen kategoriler altında OECD, WHO, AB ve BM'nin yaşam kalitesi araştırmalarında kullandıkları göstergeler ikinci bölümde ortaya konan yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır.

Konut

Bir kentin yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin başında yeterli, sağlıklı, ödenebilir, güvenilir ve yaşayanların kültürel özelliklerine uygun barınma olanakları gelmektedir. Bölüm 2.1.1'de değinilen Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde de yer verildiği üzere, bireylerin yaşamsal ihtiyaçlarından sonra güvenlik ihtiyaçları gelmekte ve barınma ihtiyaçları bu başlık altında yer almaktadır. Avrupa Kentli Hakları Bildirgesinde kentlerde mahremiyet ve güvenliğin garanti edildiği, sağlıklı, ödenebilir ve yeterli sayıda konutun bulunmasının bir kentli hakkı olduğu değerlendirilmektedir. Habitat III konferansında da ekonomik, kaliteli ve insan onuruna yakışır konutlarda yaşamının yaşam kalitesinin bir parçası olmakla birlikte bir insan hakkı olduğu belirtilmektedir. Barınma ihtiyacını karşılayan bir araç olan konutların çağdaş yaşam standartlarına uygun, sağlıksız koşullardan uzak ve temel gereksinimleri karşılayacak düzeyde olması beklenmektedir. Konut kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.3'te yer almaktadır.

Çizelge 4.3. Konut kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Göstergeler	Kaynağı
Konut	Temel donanımlara sahip konutların oranı	BM, AB, OECD, WHO
	Fert başına düşen oda sayısı	BM, AB, OECD,
	Kendi konutunda oturan hane halklarının oranı	AB
	Bir konutun ortalama piyasa fiyatının yıllık ortalama hane halkı gelirine oranı	BM, AB
	Bir konutun yıllık ortalama kira bedelinin kiracı hane halklarının yıllık ortalama gelirlerine oranı	BM
	Konut ve kira harcamalarının tüketim harcamaları içerisindeki oranı	OECD

Eğitim

Eğitim hizmeti bireylerin iş sahibi olabilmesini, sosyalleşmesini ve kültürel açıdan gelişmesini sağlamak ve dolayısıyla refah düzeyini artırmaktadır. Eğitim gereksinimi Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin son aşaması olan bireylerin "kendini gerçekleştirme" gereksinimi ile ilişkilendirilebilir. Bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, kendilerini güvende hissetmeleri, sevgi, bir yere ait olma ve saygınlık ihtiyaçlarından sonra ortaya çıkan kendini gerçekleştirme gereksinimi eğitim ile desteklenerek karşılanabilecektir. Bunun sağlanabilmesi ise herkesin erişilebileceği temel eğitim ve yetişkin eğitimi olanaklarına bağlıdır. Eğitim kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.4'te yer almaktadır.

Çizelge 4.4. Eğitim kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Eğitim	Okullaşma oranı	BM
	Okuldan ayrılanların yüzdesi	AB
	Lise ve üniversiteye giriş sınavları ortalama puanları	OECD

Çevre

Hava, su, toprak ve gürültü kirliliği olmayan ve doğal kaynakları korunan bir kentte yaşama hakkı Avrupa Kentli Hakları Bildirgesine göre temel kentli haklarından biridir. Çevre başlığı Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde fizyolojik ihtiyaçlar altında

değerlendirilebilir. İnsanların yaşamsal faaliyetlerinin devamı için sağlıklı bir çevreye ihtiyaçları vardır. Bununla birlikte, çevre kategorisinin çevresel sürdürülebilirlik bakış açısıyla da ele alınması önemlidir. Çevresel sürdürülebilirlik mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının ekosisteme zarar vermeden karşılanabilmesini gerektirmektedir. Çevre kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.5'te yer almaktadır.

Çizelge 4.5. Çevre kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Çevre	SO ₂ istasyon değerleri ortalaması (µg/m ³) PM10 istasyon değerleri ortalaması (µg/m ³)	AB, WHO
	Gün içinde 55 desibelin üzerinde dış mekân gürültüsüne maruz kalan kişilerin oranı Gece 45 desibelin üzerinde dış mekân gürültüsüne maruz kalan kişilerin oranı	AB
	Arıtılmadan deşarj edilen atık suyun oranı	BM
	Katı atıklar içinde gömülen/ açık araziye dökülen/ geri dönüşüme tabi tutulanların oranı	BM, AB, WHO
	Kişi başına düşen kamusal yeşil alan miktarı	AB, WHO
	Terkedilmiş sanayi sitelerinin varlığı	WHO

Sağlık

Sağlık, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde fizyolojik ihtiyaç başlığı altında değerlendirilebilir. Bireylerin yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için fiziki ve ruhi açıdan sağlıklı olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, WHO yaşam kalitesini sağlıkla ilişkilendirerek bireylerin yaşadığı sosyo-kültürel ortamda sağlığını algılama biçimi olarak ifade etmektedir. Yani bireylerin yaşam kalitesinin yüksek olması sağlıklı olması ile yakından ilişkilidir. Avrupa Kentli Hakları Bildirgesine göre ise kentte yalnız beden sağlığı değil ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların da sağlanması gereklidir. Ayrıca, kentlerde toplum sağlığını tehdit eden bulaşıcı hastalıklara karşı gerekli önlemlerin alınması da yaşam kalitesini yükselten faktörler arasındadır. Sağlık kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.6'da yer almaktadır.

Çizelge 4.6. Sağlık kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Sağlık	On bin kişi başına hastane yatak sayısı	AB
	Yüz bin kişi başına hekim (uzman ve pratisyen) sayısı	AB, WHO
	Hemşire başına düşen kişi sayısı	WHO
	Belediye meclisinde sağlık konusunun ele alınıp alınmama durumu	WHO
	Beklenen ömür	AB, OECD
	Beyan esaslı sağlık durumu	OECD

Kültür, spor ve dinlenme

Bir kentte insanların sosyalleşebilmesine ve dinlenebilmesine imkân veren kültür, spor, eğlenme ve dinlenme olanaklarının varlığı o kentin ve bireylerin yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemektedir. Avrupa Kentli Hakları Bildirgesine göre bir kentte toplumun her kesiminin spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların bulunması gereklidir. Kentlilerin dinlenme, fiziksel aktivite ve spor ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kentlerde uygun alanlar oluşturulmalı ve kamu kullanımına açık yeşil alanlar tasarlanarak herkesin erişimine açık hale getirilmelidir. Ayrıca kentlerde oluşturulacak sosyal ve kültürel tesislerle kentlilerin sosyal ve kültürel aktivitelere erişimi sağlanmalıdır. Kültür, spor ve dinlenme kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.7’de yer almaktadır.

Çizelge 4.7. Kültür, spor ve dinlenme kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Kültür, spor ve dinlenme	Yüz bin kişi başına sinema salonu koltuk sayısı	AB
	Yüz bin kişi başına tiyatro salonu koltuk sayısı	AB
	Bin kişiye düşen müze sayısı	AB
	Bin kişiye düşen halk kütüphanelerinin sayısı	AB
	Kentsel yeşil alanlara yürüme mesafesinde erişilebilen nüfusun oranı	AB
	Bin kişiye düşen eğlenme ve dinlenme alanları	AB

Güvenlik

İnsanların en temel gereksinimlerinden biri güvenlidir. Güvenliğin sağlanamadığı bir kentte gerçek anlamda yaşam kalitesinden bahsetmek mümkün değildir. Maslow'un İhtiyaç Hiyerarşisi'nde de ortaya konulduğu üzere fizyolojik ihtiyaçlardan sonraki sırada güvenlik ihtiyacı gelmektedir. Güvenlik gereksinimi sağlanamadığı takdirde bir sonraki gereksinime geçilememektedir. Bu durum bir kentte güvenliğin sağlanamadığı durumda diğer faaliyetlerin de aksayabileceğini ortaya koymaktadır.

Avrupa Kentli Hakları Bildirgesine göre saldırı, suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış güvenli bir kentte yaşama hakkı temel kentli haklarından birisidir. Bu çerçevede kamusal alanların güvenli kullanımının sağlanması, kadınların gece ve gündüz güvenliğinin sağlanması, insanların ve mülkiyetlerin korunması ve kent planlarının buna uygun yapılması konularında önlemler alınması gerekmektedir. Güvenlik kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.8'de yer almaktadır.

Çizelge 4.8. Güvenlik kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Güvenlik	Bin kişiye düşen kayıtlı suç sayısı	AB
	Bin kişiye düşen cinayet sayısı	BM, OECD
	Bin kişiye düşen hırsızlık sayısı	AB
	Yüz bin kişiye düşen ölümlü ve yaralanmalı karayolu kazası	AB

Ulaşım

Şehir içi ve şehirlerarası etkin ulaşım altyapısının sağlanması o kentteki hareketliliği ve erişilebilirliği etkileyen önemli faktörlerden biridir. Kent içinde alternatif ulaşım türlerinin yer alması hizmetlere erişimi kolaylaştırmakla birlikte trafikte geçen süreyi azaltmaktadır. Şehirlerarasındaki ulaşım altyapısının geliştirilmesi ise şehirlerin birbiri ile etkileşimini artırmaktadır.

Avrupa Kentli Hakları Bildirgesine göre toplu taşıma, özel araçlar, yaya ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü

kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması gereklidir. Bununla birlikte, toplu taşıma kadınlar, engelliler ve yaşlılar için erişilebilir olmalı ve toplumun her kesimi için ödenebilir nitelikte olmalıdır. Ulaşım kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.9’da yer almaktadır.

Çizelge 4.9. Ulaşım kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Ulaşım	Havayolu/denizyolu/demiryolu/karayolu erişilebilirlik endeks değeri	AB
	Kişi başına toplu taşıma ağı uzunluğu	AB, WHO
	Trafikte geçirilen süre	BM, AB
	Trafiğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi	AB
	Özel araç, tren, tramvay, vapur, otobüs, dolmuş, motosiklet ve bisikletle veya yaya olarak yapılan iş yolculuklarının yüzdesi	BM, AB
	Yayalaştırma oranı	WHO
	Bisiklet yolu oranı	WHO

Bilgi ve İletişim

Çağın başlıca gereksinimlerinden biri olan bilgi ve iletişim sistemlerine yönelik kentlerde gerekli altyapıların sağlanması yaşam kalitesini artıracak önemli bir faktördür. Başta ulaşım olmak üzere altyapı, eğitim, sağlık gibi birçok alanda bilgi iletişim teknolojileri kullanılarak hizmetlerin daha hızlı ve etkili yürütülmesi sağlanmaktadır. Bilgi ve iletişim kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.10’da yer almaktadır.

Çizelge 4.10. Bilgi ve iletişim kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Bilgi ve iletişim	Hane başına geniş bant abone sayısı	AB
	İlk ve ortaokullarda yüz öğrenci başına düşen bilgisayar sayısı	AB
	Kentin resmi internet sitesinde elektronik yollarla teslim edilebilecek nitelikteki idari form sayısı	AB

Altyapı

Sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre için teknik altyapı hizmetleri en başta gelen ihtiyaçlardan biridir. Sağlıklı içme suyunun temini, katı atıkların toplanması ve bertarafı, atık suyun uzaklaştırılması için temel altyapı sistemlerinin düzenli çalışması gerekmektedir.

Altyapı alanı, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin ilk basamağı olan fizyolojik ihtiyaçlar başlığı ile ilişkilendirilebilir. İlk basamaktaki fizyolojik ihtiyaçların karşılanabilmesi için bir kentteki temel altyapı hizmetlerinin yerine getirilmesi gerekmektedir. Altyapı kategorisi altında uluslararası kuruluşların çalışmalarında temel alınan gösterge listesi Çizelge 4.11'de yer almaktadır.

Çizelge 4.11. Altyapı kategorisinde yer alan gösterge listesi

Kategori	Gösterge	Kaynağı
Altyapı	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (yüzde)	AB, BM
	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki oranı (yüzde)	AB, BM, WHO
	Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki oranı (yüzde)	BM
	1 m ³ suyun ücreti (TL/m ³)	BM
	Bir yıl içerisinde su kesintisinin yaşandığı gün sayısı	AB

4.4. Belediye Stratejik Planlarının Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı Çerçevesinde İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Belediye stratejik planlarının vizyon bildirimleri

“Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi”ne göre belediye stratejik plan vizyonları uzun vadede gerçekleştirmek istenilenleri yansıtabilecek şekilde belirlenir. Rehberde göre vizyonlar kısa, akılda kalıcı, özgün, ilham verici ve iddialılık ile ulaşılabilirlik arasında dengenin sağlandığı metinler olmalıdır.

Çalışma kapsamında ele alınan belediyelerin vizyonları incelendiği Hatay ve Kocaeli Büyükşehir Belediyelerinin stratejik planlarının vizyonlarında benzerlik olduğu tespit

edilmiştir. Bu sebeple planların özgünlüğünden bahsedilememektedir. Bahsedilen iki belediyenin stratejik plan vizyonları şu şekildedir:

Hatay Büyükşehir Belediyesi stratejik plan vizyonu:

“Hatay’ı yaşam kalitesiyle imrenilecek, yaşamaktan mutluluk ve gelecek nesillere devretmekten gurur duyulacak, dünyaca tanınan bir medeniyetler şehrine dönüştüren, model bir belediye olmaktır.”

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi stratejik plan vizyonu:

“Kocaeli’yi yaşam kalitesiyle imrenilecek, yaşamaktan mutluluk ve gelecek nesillere devretmekten gurur duyulacak, dünyaca tanınan bir körfez şehrine dönüştüren, model bir belediye olmaktır.”

Ankara Büyükşehir Belediyesi stratejik planında her birim için ayrı vizyon belirlendiği görülmüş olup bu sebeple planın rehberine uyumsuz nitelikte hazırlandığı görülmektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin vizyonu ise uzun bir metin halinde ifade edilmesi sebebiyle rehberine uyumsuzluk göstermiştir.

Belediye stratejik planlarının vizyon bildirimleri incelendiğinde vizyonların amaç, hedef ve performans göstergeleri için yönlendirici niteliğe sahip oldukları görülmekle birlikte söz konusu ifadelerin iddialı ve uzun vadede ulaşılabilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

Belediyelerin vizyon bildirimleri kentsel yaşam kalitesi kavramı çerçevesinde incelendiğinde mutlu, sağlıklı, refah seviyesi yüksek, insana ve çevreye duyarlı, huzurlu, yaşam kalitesi yüksek, engelsiz, eşit, sürdürülebilir, keyifle yaşanılan, yaşam standartları yükselmiş, adil, planlı, kadın ve genç dostu, güvenli kavramların ön plana çıktığı görülmektedir. Söz konusu kavramların plan vizyonlarındaki kullanım sıklığı ve kavramları kullanan belediyeler Çizelge 4.12’de yer almaktadır.

Çizelge 4.12. Kentsel yaşam kalitesi kavramlarının vizyonlardaki kullanım sıklığı

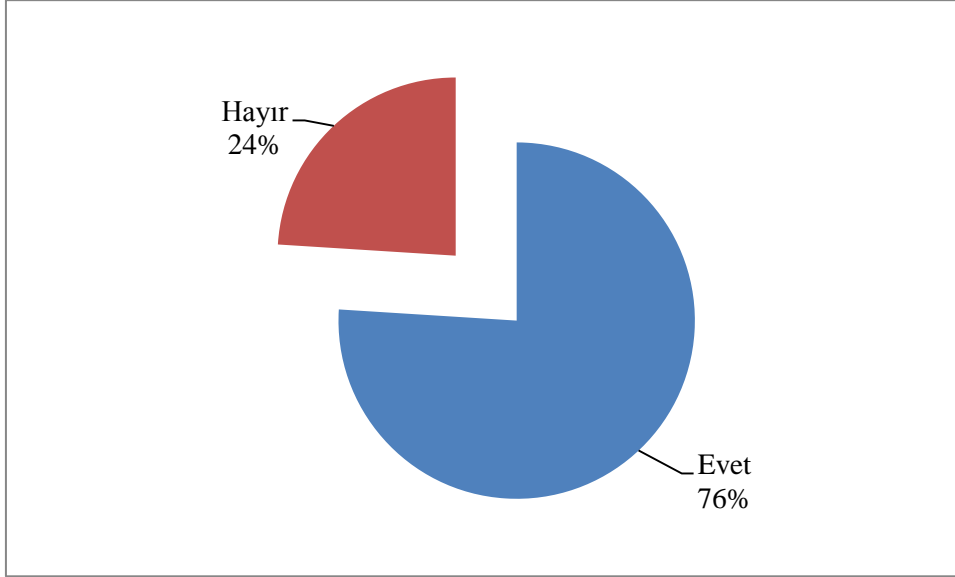
Kavram	Kullanım sıklığı	Vizyonda kullanan Belediye
Çevreye duyarlı	5	Bursa, Denizli, Kars, Samsun, Tekirdağ
Planlı	5	Adana, Bursa, Kastamonu, Kütahya, Van
Yaşam kalitesi yüksek	4	Erzurum, Gaziantep, Hatay, Kocaeli
Yaşanabilir	4	Gaziantep, Konya, Tekirdağ, Van
Mutlu	4	Balikesir, Hatay, Kocaeli, Tekirdağ
Sağlıklı	3	Bursa, Kütahya, Van
Refah seviyesi yüksek	2	Bursa, Diyarbakır
Engelsiz	2	Gaziantep, Nevşehir
Adil	2	Gaziantep, Kastamonu
Huzurlu	1	Diyarbakır
İnsana duyarlı	1	Denizli
Eşit	1	Gaziantep
Sürdürülebilir	1	İstanbul
Keyifle yaşanan	1	İzmir
Yaşam standartları yükselmiş	1	Kars
Kadın ve genç dostu	1	Nevşehir
Güvenli	1	Tekirdağ

Söz konusu kavramlar bir kentin daha yaşanabilir olması için sağlanması gereken kriterler niteliğindedir. Bu çerçevede, belediyelerin kentlerdeki hizmet sunumlarına ve uygulamalarına yön veren stratejik plan vizyonlarında kentsel yaşam kalitesi yaklaşımına çeşitli açılardan yer verildiği görülmektedir.

Belediye stratejik planlarında kent vizyonu

Belediye stratejik planlarının “Gelece Bakış” bölümlerindeki vizyon bildirimleri incelendiğinde 19 belediyenin plan vizyonunun kentin gelecekte ulaşılması hedeflenen durumunu gösteren kent vizyonunu da içerdiği görülmektedir. Kentsel hizmetlerin karşılanmasında büyük rolü olan belediyelerin vizyonlarını kent vizyonu olarak belirlemesi stratejik planlarda kente dair bir perspektifin çizildiğini göstermektedir. Stratejik planlarında kent vizyonu belirlemeyen belediyeler ise Ankara, Diyarbakır,

Kastamonu, Malatya, Trabzon ve Zonguldak'tır. Bu belediyelerde kent ölçeğinde düşünülmediği ve kurum bazında bir yol haritası oluşturulduğu görülmektedir. Belediye stratejik planlarında kent vizyonu belirlenme durumu Şekil 4.1'de yer almaktadır.

Şekil 4.1. Kent vizyonu belirlenme durumu

Şekil 4.1'den görüleceği üzere 25 belediyenin yüzde 76'sı stratejik planlarında kent vizyonu belirlerken yüzde 24'ü stratejik planlarında kurumsal bir vizyon belirlemiştir.

Stratejik planlarında kent vizyonu belirleyen belediyelerden biri olan Tekirdağ Büyükşehir Belediyesinin vizyonu şu şekilde belirlenmiştir:

“Güçlü sanayisi, tarım ve hayvancılığı, lojistik yatırımlarıyla, turizmi ve üniversitesi ile çevreye duyarlı kentleşmesini tamamlamış, yaşanabilir, güvenli ve mutlu bir Tekirdağ”

Stratejik planında kent vizyonu ve plan vizyonunu ayrı ayrı belirleyen İzmir Büyükşehir Belediyesinin belirlediği vizyonlar ise şu şekildedir:

Stratejik plan vizyonu: “Uygurlıkların mirasını geleceğe taşıyan, Akdeniz'in zenginliklerini kentlisine ve dünyaya sunan, hizmet felsefesiyle akıllarda iz bırakan gözde belediye olmak.”

Kent vizyonu: “Özgür ve keyifle yaşanan, demokraside simge kent olmak.”

Stratejik planında kent vizyonu ve plan vizyonunu bir arada belirleyen Adana Büyükşehir Belediyesinin belirlediği vizyon ise şu şekildedir:

“Kent Ekonomisini güçlü kılan, yerelde kalkınmayı gerçekleştirmiş, markalaşan projeler ve kurumsal yapısıyla modern planlamanın ve çağdaş şehirciliğin kuralları içerisinde gelişen dünyada bilinen bir şehir ve belediye olmak”

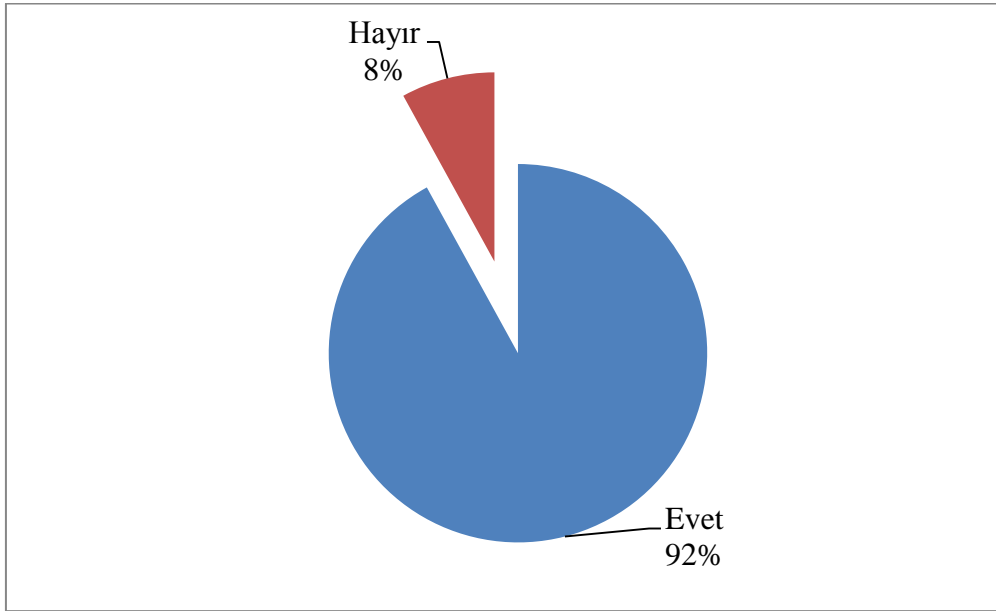
Stratejik planlarında kent vizyonu yerine kurumsal bir vizyon tercih eden belediyelerden biri olan Zonguldak belediyesin plan vizyonu şu şekildedir:

“Çağdaş, üretken, verimli ve kaliteli bir belediyecilik anlayışını uygulamak”

Belediye stratejik planlarının amaç ve hedeflerinde kentsel yaşam kalitesi

Çalışma kapsamında incelenen 25 belediyenin stratejik planlarında “Stratejik Amaç ve Hedefler” bölümü altında yer alan amaç ve hedefler taranmış ve bu bölümlerde kentsel yaşam kalitesi vurgusu yapılmı durumu incelenmiştir. Belediye stratejik planlarının stratejik amaç ve hedeflerinde ikisi dolaylı olmak üzere 23’ünde kentsel yaşam kalitesi vurgusu yapıldığı görülmektedir. Bu sonuç, kentsel politika geliştirme süreçlerinde kentsel yaşam kalitesi kavramına ilişkin son yıllarda farkındalığın arttığı sonucunu vermektedir. Belediye stratejik planlarında amaç ve hedeflerde kentsel yaşam kalitesi vurgusunun yapılmı durumu Şekil 4.2’de gösterilmektedir.

Şekil 4.2. Amaç ve hedeflerde kentsel yaşam kalitesi vurgusunun yapılma durumu

Şekil 4.2’den görüleceği üzere çalışma kapsamında incelenen 25 belediyenin yüzde 92’si stratejik planlarında amaç ve hedeflerinde kentsel yaşam kalitesi vurgusu yaparken yüzde 8’inin amaç ve hedeflerinde kentsel yaşam kalitesi vurgusu bulunmamaktadır.

Stratejik planında en fazla kentsel yaşam kalitesi göstergesi kullanan Nevşehir Belediyesinin amaç ve hedeflerinde yer alan kentsel yaşam kalitesi vurgusu şu şekildedir:

Amaç: “Nevşehirliilerin sağlıklı, kaliteli ve çağdaş yaşam standartlarında bir yaşam sürdürebileceği, yaşayanların haklarını ön plana alan belediyecilik hizmetlerini sunmak.”

Bu amaç altında şu hedefler belirlenmiştir:

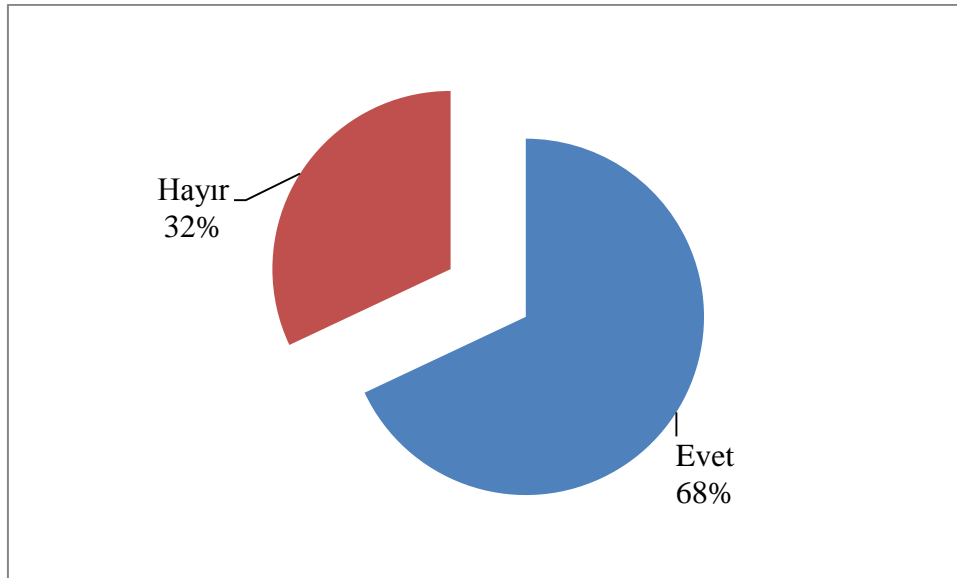
- Vatandaş memnuniyetini artırmak.
- Nevşehir’in cadde ve sokaklarının sürekli temiz tutulduğu temizlik konusunda bilinci yüksek bir kent olmasını sağlamak.
- Yaşanabilir, sağlıklı ve sürdürülebilir kentsel çevre için Nevşehir de yaşayanları etkileyen çevre sorunlarının tespit edilerek bu sorunların müdahale yöntemlerinin geliştirilmesini kirlilik kaynaklarının denetim altına alınmasını çevreye ve insan sağlığına olumsuz etkilerinin giderilmesini sağlamak
- Nevşehir’i; Nevşehirliilerin aktif bir şekilde kullandığı, herkesin spor yapması için gerekli tüm olanaklara sahip olduğu ve şehre nefes aldırın yeşil alanları ile bir kent haline getirmek

- Merkez ilçe sınırları dahilinde yolların güvenli, uygun yolculuk imkanı sağlayabilecek şekilde açılması, asfaltlanması ve sürekli bakımlarının yapılmasını sağlayacak, yaya öncelikli ulaşım düzenlemelerini hayata geçirmek

Nevşehir Belediyesinin çağdaş yaşam standartları, kentli hakları, vatandaş memnuniyeti, insan ve çevre dostu gibi kilit kavramlarla kentsel yaşam kalitesine vurgu yaptığı görülmektedir.

Belediye stratejik planlarında kent analizi

Kentin mevcut durumuna ilişkin ekonomik, çevresel ve sosyal verilerle desteklenmiş bir kent analizine sahip olma durumunu tespit etmek için belediye stratejik planlarının “Durum Analizi” bölümleri incelenmiştir. İnceleme kapsamında ele alınan belediyelerin 17’sinin kent analizine sahip olduğu görülmektedir. Kent analizinin bulunması kentin mevcut durumunun doğru tespit edilip kente ilişkin amaç ve hedeflerin daha isabetli belirlenmesi açısından önemlidir. İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Hatay, Konya, Malatya, Zonguldak ve Kars belediyelerinin stratejik planlarında kentin mevcut durumuna ilişkin çeşitli verilerle desteklenmiş bir analize yer verilmediği görülmektedir. Belediye stratejik planlarında kent analizi yapılma durumu Şekil 4.3’te yer almaktadır.

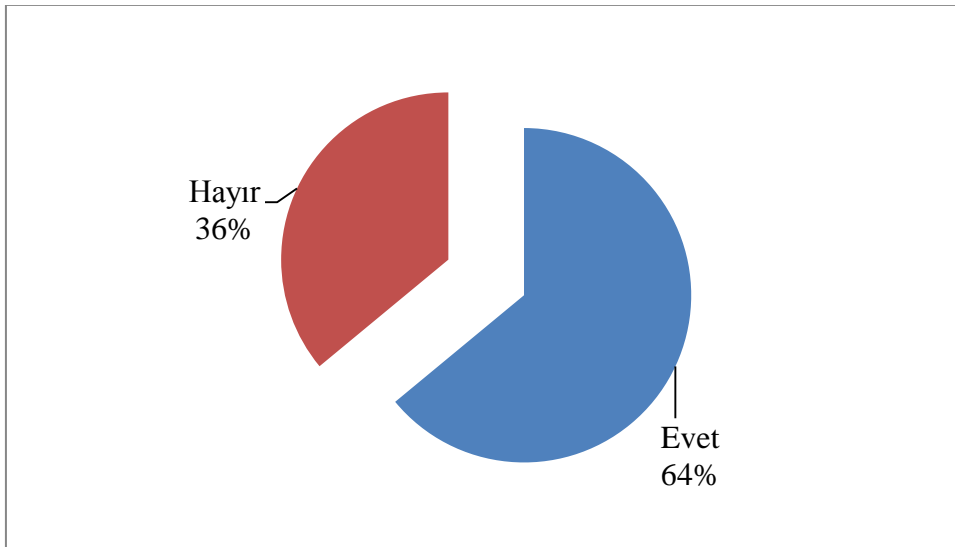
Şekil 4.3. Kent analizi yapılma durumu

Şekil 4.3'ten görüleceği üzere çalışma kapsamında incelenen 25 belediyenin yüzde 68'i stratejik planlarında kent analizine yer verirken yüzde 32'si kent analizine yer vermemiştir.

Belediye stratejik planları hazırlık sürecinde vatandaş katılımı

Vatandaşların stratejik plan hazırlanması sürecine ne kadar dâhil edildiği planların katılımcılık boyutunu göstermesi sebebiyle önem taşımaktadır. Belediyelerin öncelikli paydaşlarından biri vatandaşlardır. Belediyelerin "Paydaş Analizi" bölümleri taranmış olup belediyelerin stratejik plan hazırlama sürecinde vatandaşlara memnuniyet anketi yapıp yapmadığı incelenmiştir. Plan sürecinde vatandaş memnuniyet anketini yapan belediye sayısı 16'dır. Bu belediyelerde vatandaşların stratejik plan hazırlanma sürecine dâhil edilmesine yönelik "beyaz masa"ya gelen şikayetlerin incelenmesi, yüz yüze görüşmeler ve anket uygulamalarının tercih edildiği görülmektedir.

İstanbul, Kastamonu, Kütahya, Malatya, Mardin, Nevşehir, Van, Zonguldak ve Kars belediyelerinde stratejik plan hazırlanması sürecinde vatandaş memnuniyet anketinin yapılmadığı görülmektedir. Belediye stratejik planları yapım sürecinde vatandaş memnuniyet anketinin yapılma durumu Şekil 4.4'te yer almaktadır.

Şekil 4.4. Vatandaş memnuniyet anketinin yapılma durumu

Şekil 4.4'ten görüleceği üzere çalışma kapsamında incelenen 25 belediyenin yüzde 64'ü vatandaş memnuniyet anketi yaparken yüzde 36'sı vatandaş memnuniyet anketi

yapmamıştır. Stratejik plan hazırlama sürecinde belediyelerce vatandaş memnuniyet anketinin yapılması “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve “Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi”ne göre bir zorunluluk olmasa da bu uygulamanın vatandaş katılımı açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

4.5. Belediye Stratejik Planlarında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Ölçülebilirliği

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin stratejik planlarda kullanılma sıklığı

Çalışma kapsamında oluşturulan kentsel yaşam kalitesi gösterge listesindeki 46 göstergenin 25 belediyenin stratejik planlarında bulunma durumu frekans analizine tabi tutulmuş ve kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin stratejik planlardaki kullanım sıklıkları tespit edilmiştir. Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin stratejik planlarda kullanılma sıklığını gösteren çizelge ve grafik aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.13. Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin kullanılma sıklığı

Gösterge	Kullanım Sıklığı*
Kişi başına düşen yeşil alan miktarı	21
Bin kişiye düşen spor, eğlenme ve dinlenme alanları	18
Bin kişiye düşen müze sayısı	14
Bin kişiye düşen halk kütüphanelerinin sayısı	11
On bin kişi başına hastane yatak sayısı	10
Bisiklet yolu oranı	10
İnternet sitesinde elektronik yollarla teslim edilebilecek idari form sayısı	9
Yüz bin kişi başına hekim sayısı	7
Hemşire başına düşen kişi sayısı	7
Kişi başına toplu taşıma ağı uzunluğu	7
Okullaşma oranı	6
Katı atıklar içinde gömülen/ açık araziye dökülen/ geri dönüşüme tabi tutulanların oranı	5
Yüz bin kişi başına sinema salonu koltuk sayısı	5
Yüz bin kişi başına tiyatro salonu koltuk sayısı	5
SO ₂ istasyon değerleri ortalaması (µg/m ³)	4
PM10 istasyon değerleri ortalaması (µg/m ³)	4
Yüz bin kişiye düşen ölümlü ve yaralanmalı karayolu kazası	4

Çizelge 4.13. (devam) Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin kullanılma sıklığı

Gösterge	Kullanım Sıklığı*
Temel donanımlara sahip konutların oranı (gecekondu veya dönüşüm sağlanacak yapı sayısı)	3
Özel araç, tren, tramvay, vapur, otobüs, dolmuş, motosiklet ve bisikletle veya yaya olarak yapılan iş yolculuklarının yüzdesi	3
Hane başına geniş bant abone sayısı	3
Yayalaştırma oranı/yaya yolu uzunluğu	2
Kendi konutunda oturan hane halklarının oranı	1
Lise ve üniversiteye giriş sınavları ortalama puanları	1
Belediye meclisinde sağlık konusunun ele alınıp alınmadığı	1
Beyan esaslı sağlık durumu	1
Kentsel yeşil alanlara yürüme mesafesinde erişilebilen nüfusun oranı	1
Trafiğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi	1
Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki oranı (yüzde)	1
Fert başına düşen oda sayısı	-
Bir konutun ortalama piyasa fiyatının yıllık ortalama hane halkı gelirine oranı	-
Bir konutun yıllık ortalama kira bedelinin kiracı hane halklarının yıllık ortalama gelirlerine oranı	-
Konut ve kira harcamalarının tüketim harcamaları içerisindeki oranı	-
Gün içinde 55 desibelin üzerinde dış mekân gürültüsüne maruz kalan kişilerin oranı	-
Gece 45 desibelin üzerinde dış mekân gürültüsüne maruz kalan kişilerin oranı	-
Arıtılmadan deşarj edilen atık suyun oranı/arıtılan suyun oranı	-
Terkedilmiş (dönüştürülecek) sanayi sitelerinin varlığı	-
Beklenen ömür	-
Bin kişiye düşen kayıtlı suç sayısı	-
Bin kişiye düşen cinayet sayısı	-
Bin kişiye düşen hırsızlık sayısı	-
Havayolu/denizyolu/demiryolu/karayolu erişilebilirlik endeks değeri	-
Trafikte geçirilen süre	-
İlk ve ortaokullarda yüz öğrenci başına düşen bilgisayar sayısı	-
İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (yüzde)	-
1 m ³ suyun ücreti (TL/m ³)	-
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki oranı (yüzde)	-
Bir yıl içerisinde su kesintisinin yaşandığı gün sayısı	-
Okuldan ayrılanların yüzdesi	-

Şekil 4.5. Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin kullanılma sıklığı

Çizelge 4.13 ve Şekil 4.5’den görüleceği üzere incelenen belediye stratejik planlarında en yaygın kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergesi “kişi başına düşen yeşil alan miktarı”dır. 25 belediye stratejik planının 21’inde bu göstergeye yer verilmiştir. Bu gösterge, kentsel yaşanabilirliğin artırılmasına ilişkin uluslararası gündemlerde ön plana çıkan göstergelerden birisidir. Hem belediyelerde hem de kamuoyunda bu konudaki farkındalığın artması ve belediyelerin bu göstergenin değerine göre kıyaslanması ve rekabet etmesi bu göstergenin stratejik planlarda sık kullanılmasının sebeplerinden biridir.

“Kişi başına düşen yeşil alan miktarı” göstergesinden sonra en sık kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergeleri “kültür, spor ve dinlenme” kategorisinde yer alan göstergelerdir. Bu kapsamda “spor, eğlenme ve dinlenme alanları” göstergesi 25 stratejik planın 18’inde, “müze sayısı” 14’ünde ve “kütüphane sayısı” da stratejik planların 11’inde bulunmaktadır. Belediyelerin kültürel alandaki faaliyetlerinin çok olması ve rekreasyon alanlarına ilişkin çalışmalara yoğunlaşılması stratejik planlarda da bu alandaki göstergelerin sıklıkla kullanılmasını sağlamıştır.

“Hastane yatak sayısı”, “doktor sayısı” ve “hemşire sayısı” göstergeleri sağlık hizmetleri alanında yaşam kalitesinin ölçülmesinde temel göstergeler olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar sağlık hizmetleri sadece belediyelerin görev alanına girmese de stratejik planlarda kente ilişkin sosyo-ekonomik verilere yer verilirken sağlık hizmetlerine ilişkin göstergelerin de kullanıldığı görülmektedir.

“Bisiklet yolu miktarı/oranı” göstergesi belediyelerin son yıllarda bisiklet yolu yapımına ilişkin faaliyetlerindeki artışla stratejik planlarda da performans göstergesi olarak sık kullanılan göstergelerden biri haline gelmiştir. Bu gösterge 25 belediyenin 10’unda kullanılmıştır. “Bisiklet yolu oranı” belediyelerin insan dostu faaliyetler gerçekleştirdiğini göstermesi sebebiyle önemli bir kentsel yaşam kalitesi göstergesi olarak kabul edilmektedir.

“Kentın resmi internet sitesinde elektronik yollarla teslim edilebilecek nitelikteki idari form sayısı” göstergesi e-belediye hizmetlerinin ne kadar geliştiğini göstermektedir. Vatandaşların internet üzerinden belediye işlemlerini halledebilmesi bilgi ve iletişim kategorisinde kentsel yaşam kalitesini gösteren önemli bir göstergedir. 25 belediyeden dokuzunun bu göstergeyi stratejik planlarında kullandığı görülmektedir.

“Havayolu/denizyolu/demiryolu/karayolu erişilebilirlik endeks değeri”, “trafiğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi” ve “trafikte geçirilen süre” göstergeleri kentlerin ne kadar erişilebilir ve yaşanabilir olduğunu göstermektedir. “Havayolu/denizyolu/demiryolu/karayolu erişilebilirlik endeks değeri” için kente özgü bir analiz yapılması gerekmektedir. Bu sebeple stratejik planlarda gösterge olarak yer verilmediği görülmektedir. “Trafikğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi” ve “trafikte geçirilen süre” göstergeleri ise yapılacak ulaşım anketleri ile elde edilebilecek göstergelerdir. Belediyelerde bu anketlerin yapılmamış olması stratejik planlarda da söz konusu göstergelere yer verilmemesin nedenlerinden biri olduğu değerlendirilmektedir.

“İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı”, “Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki oranı” ve “Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki oranı”

göstergeleri belediyelerin stratejik planlarında yer almamakla birlikte bu göstergeler TÜİK tarafından yayımlanmaktadır.

“1 m³ suyun ücreti (TL/m³)” göstergesi belediyeler tarafından stratejik planlarda kullanılmamaktadır ancak belediyelere bağlı su ve kanalizasyon idarelerince yayımlanmaktadır. “Bir yıl içerisinde su kesintisinin yaşandığı gün sayısı” göstergesi de belediyelerce ölçülen bir gösterge niteliğinde değildir.

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin bulunduğu kategori bazında inceleme yapıldığında stratejik planlarda konut, güvenlik ve altyapı kategorilerinde kullanılan kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Belediye stratejik planlarında konut ve güvenlik kategorilerinde sınırlı göstergenin bulunmasının sebepleri arasında bu alandaki faaliyetlerin ağırlıklı olarak merkezi idare tarafından yürütülmesi ve söz konusu göstergelere ilişkin verilerin toplanmaması veya kamuoyu ile paylaşılmaması olduğu değerlendirilmektedir.

46 göstergenin 19’una hiçbir belediyenin stratejik planında yer verilmezken yedi göstergenin planlarda bir kez kullanıldığı görülmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye stratejik planlarında yeterli düzeyde bulunmamasının aşağıdaki sebeplere dayandığı değerlendirilmektedir:

Merkezi idare-yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve sorumluluk paylaşımı: Her ne kadar belediyelere kentsel hizmet alanında önemli görevler verilse de konut, eğitim ve güvenlik kategorilerine ilişkin kentsel hizmetlerin ağırlıklı olarak merkezi idarenin sorumluluğunda olması bu kategorilerdeki kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye stratejik planlarında yer almamasına sebep olabilmektedir.

Kent bazında yeterli veri üretilmemesi: Kent düzeyinde yeterli veri üretilmemesi kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin ölçülememesine sebep olabilmektedir. Örneğin kentsel yeşil alanlara yürüme mesafesinde erişilebilen nüfus, yaya yolu uzunluğu, trafiğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi gibi verilerin üretilmemesi bununla ilgili göstergelere stratejik planlarda yer verilememesine sebep olabilmektedir.

Denetim ve hesap verebilirlik kaygısı: Belediyelerin stratejik planları hazırlarken yaşadığı denetim ve hesap verebilirlik kaygısı gerçekleştirilmesi nispeten daha kolay performans göstergelerine yer vermesine neden olabilmektedir. Örneğin belediyeler “Katılım sağlanan Sağlıklı Kentler Toplantısı sayısı”, “Toplu ulaşım konusunda eğitim alan personel sayısı”, “Kent ormanları için dikilecek bitki sayısı” gibi rutin faaliyetlerine ilişkin girdi odaklı, iddiasız göstergeler belirlemektedir.

Stratejik plan durum analizi çalışmalarının kalitesi: Belediyelerin stratejik plan hazırlık çalışmaları kapsamında gerçekleştirdikleri ve performans göstergelerinin belirlenmesine esas teşkil eden durum analizlerinin yetersiz olması ya da durum analizlerinde ortaya konulan tespit ve bulguların performans göstergeleri ile ilişkilendirilememesi kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin stratejik planlarda yeterli düzeyde yer verilememesine sebep olabilmektedir. Örneğin durum analizi kapsamında kişi başına düşen yeşil alan miktarının yeterli düzeyde olmaması bir sorun olarak tespit edilmesine rağmen kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılmasına ilişkin bir performans göstergesine yer verilmediği görülmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerine ilişkin farkındalık: Uluslararası alanda kabul gören kentsel yaşam kalitesi göstergelerine ilişkin bilgi ve farkındalık seviyesinin yeterli düzeyde olmaması ve bu konunun öncelikli olarak ele alınmaması belediye stratejik planlarında bu göstergelere yer verilememesine sebep olabilmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye stratejik planlarında yeterli düzeyde bulunmamasının sebepleri ayrı başlıklar olarak incelenebilmekle birlikte bu başlıklar arasında da nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin belediyeler, stratejik planlarda uluslararası alanda kabul gören göstergelerin farkındalığına sahip olsa bile denetim ve hesap verebilirlik kaygısıyla söz konusu göstergelere planlarda yer vermeyebilmektedir. Diğer bir örnek olarak belediyeler uluslararası alanda ön plana çıkan göstergelere yer verme niyetine sahip olsa bile kent bazında yeterli veri üretilmemesi bu göstergelerin stratejik planlarda kullanılmamasına neden olabilmektedir.

Bu açıklamalar ışığında, uluslararası alanda kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediyelerin stratejik planlarında sınırlı düzeyde yer aldığı görülmektedir.

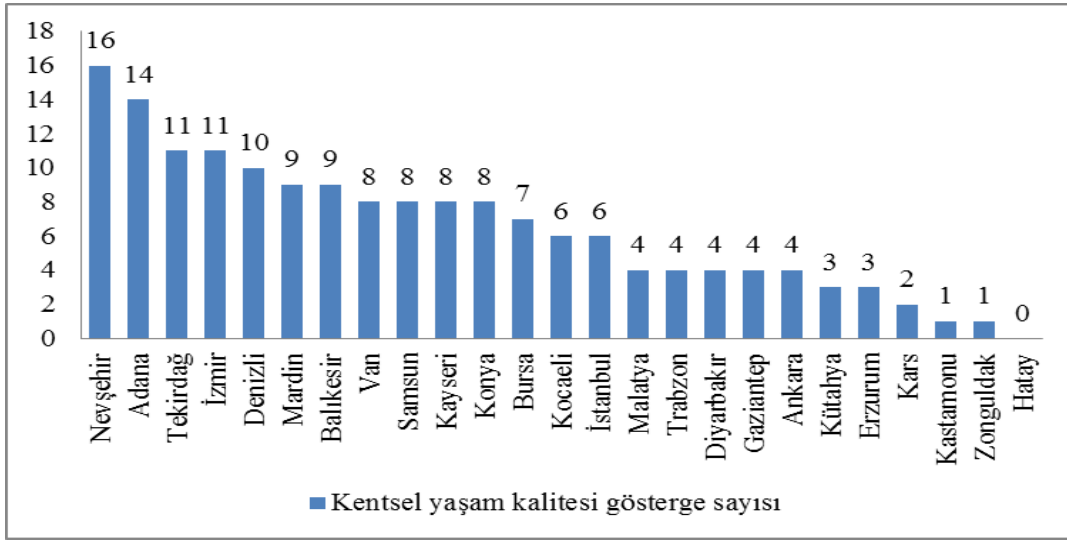
Bu durum belediye stratejik planları aracılığıyla kentsel yaşam kalitesinin yeterli düzeyde ölçülemediğini göstermektedir.

Belediyelere göre belediye stratejik planlarındaki kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye stratejik planlarında bulunma durumuna göre 25 belediye üzerinden bir değerlendirme yapıldığında belediyelerin sıralamasına Çizelge 4.14'te ve Şekil 4.6'da yer verilmektedir.

Çizelge 4.14. Belediyelere göre kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı

Belediye	Gösterge sayısı
Nevşehir	16
Adana	14
İzmir	11
Tekirdağ	11
Denizli	10
Balıkesir	9
Mardin	9
Kayseri	8
Konya	8
Samsun	8
Van	8
Bursa	7
İstanbul	6
Kocaeli	6
Ankara	4
Gaziantep	4
Trabzon	4
Malatya	4
Diyarbakır	4
Kütahya	3
Erzurum	3
Kars	2
Kastamonu	1
Zonguldak	1
Hatay	0

Şekil 4.6. Belediyelere göre kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı

Çizelge 4.14 ve Şekil 4.6'dan da görüleceği üzere belediyeler, stratejik planlarındaki kentsel yaşam kalitesi gösterge sayılarına göre sıralandığında ilk sırayı 16 gösterge ile Nevşehir Belediyesi almaktadır. Nevşehir'i Adana, Tekirdağ ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri takip etmektedir.

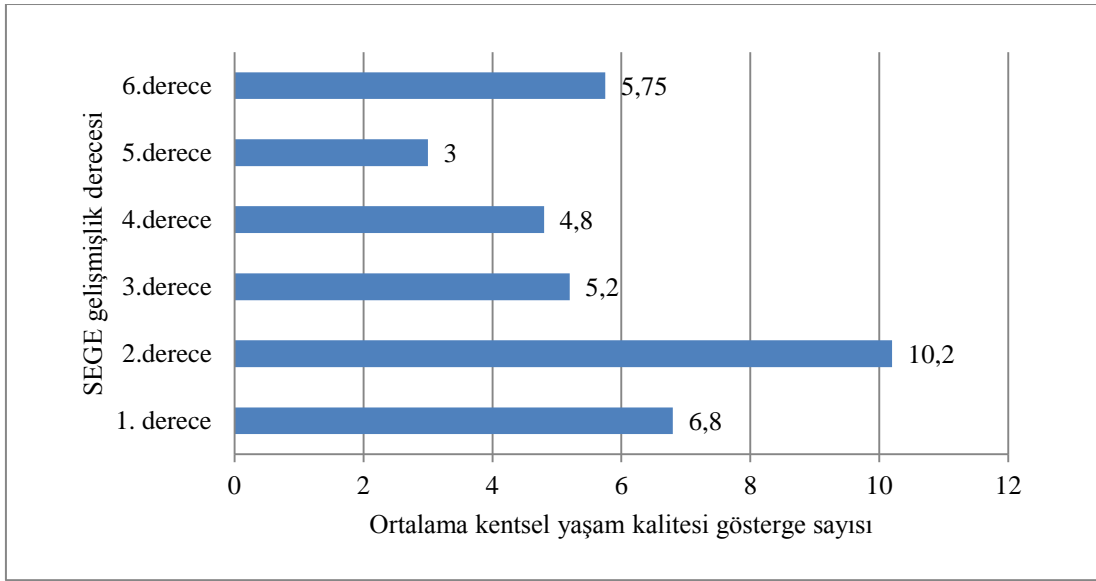
Belediye stratejik planları incelendiğinde Erzurum, Gaziantep ve Hatay Büyükşehir Belediyesi stratejik planlarında performans göstergesi belirlenmediği görülmektedir. Bu kapsamda söz konusu stratejik planların “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve Stratejik Planlama Kılavuzuna uygun hazırlanmadığı değerlendirilmektedir.

İllerin 2011 SEGE'deki gelişmişlik derecesine göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları

Belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı ile belediyelerin bulunduğu illerin SEGE'deki dereceleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. SEGE'de altı gelişmişlik derecesi bulunmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen 25 belediyenin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı, belediyelerin bulunduğu illerin gelişmişlik derecesi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma tablosu Çizelge 4.15'te ve buna ilişkin grafik Şekil 4.7'de yer almaktadır.

Çizelge 4.15. Gelişmişlik derecelerine göre ortalama gösterge sayıları

Gelişmişlik derecesi	İl sayısı	Ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı
1. derece	5	6,8
2.derece	5	10,2
3.derece	5	5,2
4.derece	5	4,8
5.derece	1	3
6.derece	4	5,75

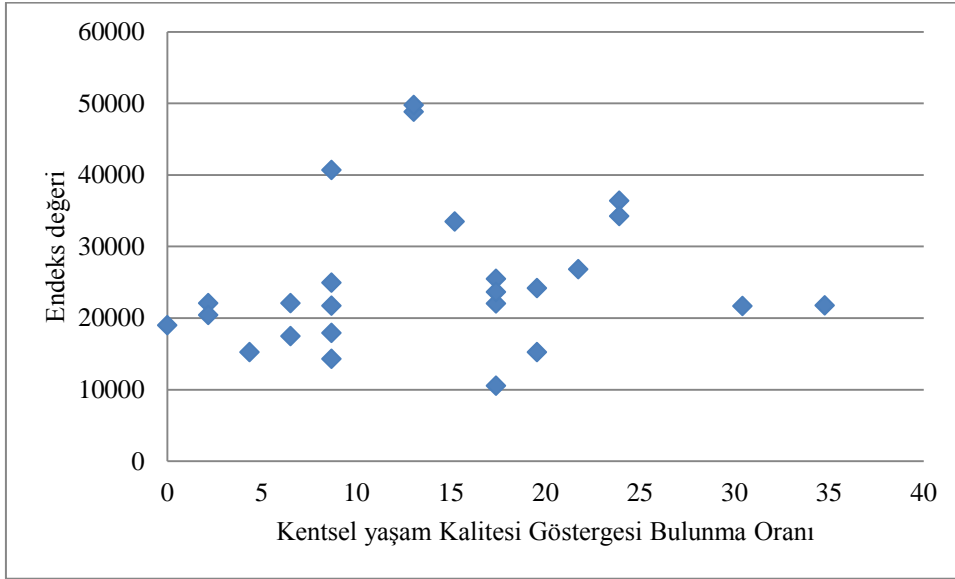

Şekil 4.7. Gelişmişlik derecelerine göre ortalama gösterge sayıları

Çizelge 4.14 ve Şekil 4.7 incelendiğinde 1. derece gelişmişlik düzeyine sahip beş ilin (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli) belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı yaklaşık yedi, 2. derece gelişmişlik düzeyine sahip beş ilin (Denizli, Tekirdağ, Kayseri, Konya, Adana) belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı 10, 3. derece gelişmişlik düzeyine sahip beş ilin (Zonguldak, Trabzon, Balıkesir, Samsun, Gaziantep) belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı beş, 4. derece gelişmişlik düzeyine sahip beş ilin (Nevşehir, Kastamonu, Kütahya, Malatya, Hatay) belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı yaklaşık beş, 5. derece gelişmişlik düzeyine sahip bir ilin (Erzurum) belediye stratejik planlarındaki kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı üç ve 6. derece gelişmişlik düzeyine sahip dört ilin (Kars, Mardin, Van, Diyarbakır) belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge

sayısı ise yaklaşık olarak altıdır. Belediye stratejik planlarında bulunan ortalama gösterge sayısı en fazla olan illerin 2.derece gelişmişlik düzeyinde bulunduğu görülmektedir.

Belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin bulunma oranı ile sosyo-ekonomik gelişmişlik arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu ilişkiye dair grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4.8. SEGE değeri ile gösterge bulunma oranı arasındaki ilişki

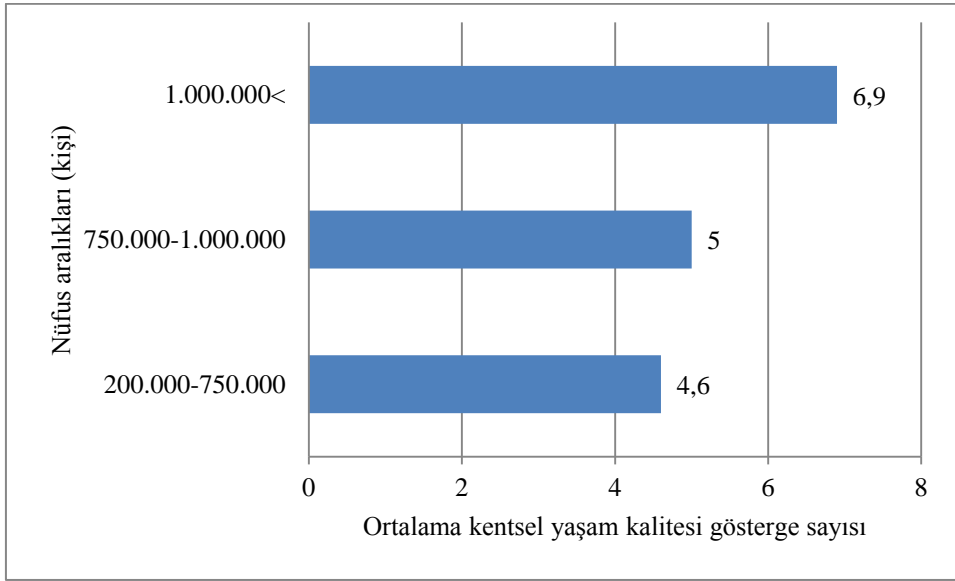
Şekil 4.8 incelendiğinde endeks değeri ile gösterge bulunma oranları arasında belirgin bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Buna göre İstanbul ve Ankara, SEGE’de ilk iki sırada yer alırken büyükşehir belediyesi stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergesi bulunma durumu sınırlı sayıdadır. Mardin ili ise SEGE’de son sıralarda yer alırken belediye stratejik planında kentsel yaşam kalitesi göstergesi bulunma durumu İstanbul ve Ankara’dan daha fazladır. Bu durum, Türkiye’de çalışma kapsamında incelenen belediyelerde sosyo-ekonomik gelişmişlikle kentsel yaşam kalitesi ölçülebilirliğinin paralellik göstermediğini ortaya koymaktadır.

İllerin nüfuslarına göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları

Belediyelerin stratejik planlarında kullanılan kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı ile belediyelerin buldukları illerin nüfusları karşılaştırılmış olup elde edilen çizelge ve grafik aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.16. Nüfusa göre ortalama gösterge sayıları

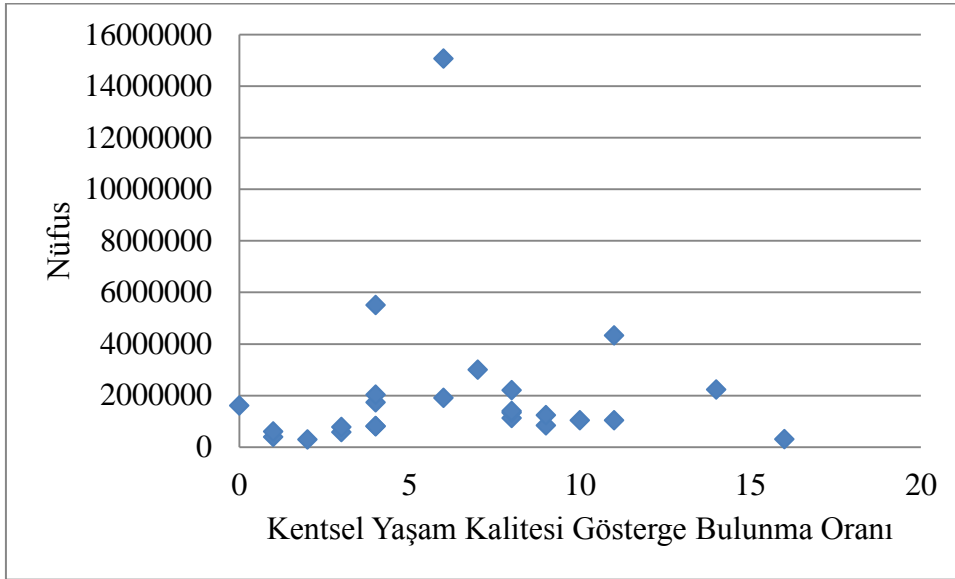
Nüfus aralıkları (kişi)	İl sayısı	Ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı
200.000-750.000	5	4,6
750.000-1.000.000	4	5
1.000.000<	16	6,9

Şekil 4.9. Nüfusa göre ortalama gösterge sayıları

Çizelge 4.16 ve Şekil 4.9 incelendiğinde nüfusu 200.000-750.000 aralığında olan beş ilin belediyelerinin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı 4,6, nüfusu 750.000-1.000.000 aralığında olan dört ilin belediyelerinin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı beş ve nüfusu 1.000.000 üzeri olan 16 ilin belediyelerinin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı ise 6,9'dur.

Belediyelerin stratejik planlarında uluslararası alanda kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin bulunma oranı ile belediyelerin buldukları illerin 2018 yılı nüfusları karşılaştırılarak bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu ilişkiye ait grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4.10. Nüfus değeri ile belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergesi bulunma oranı arasındaki ilişki

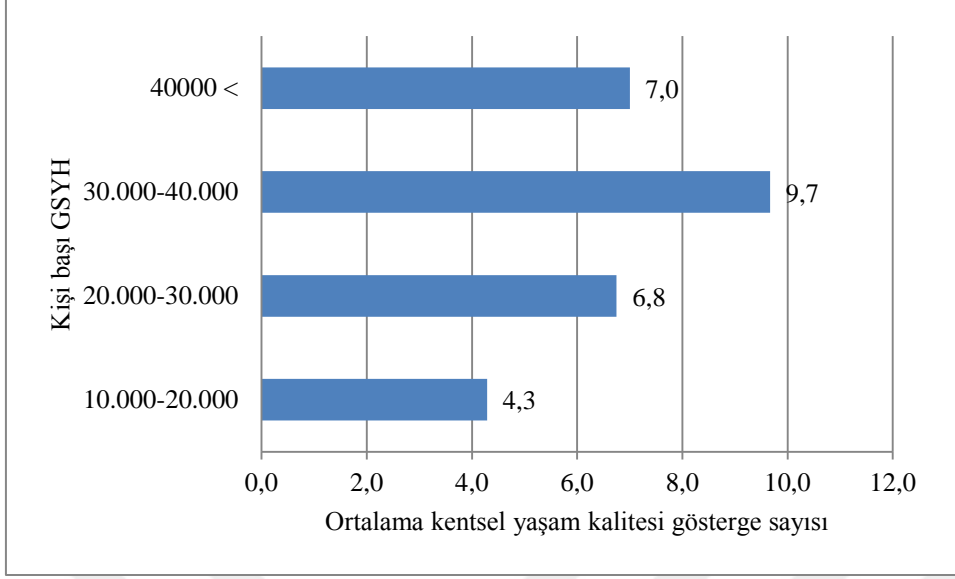
Şekil 4.10. incelendiğinde nüfus ile gösterge bulunma oranları arasında belirgin bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Buna göre İstanbul ve Ankara, nüfus sıralamasında ilk iki sırada yer alırken büyükşehir belediyesi stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi göstergesi bulunma durumu sınırlı düzeyde kalmaktadır.

İllerin kişi başı GSYH değerlerine göre belediyelerin stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları

İllerin kişi başı GSYH değerleri ile bu illerdeki belediye stratejik planlarında bulunan ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısının karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlara Çizelge 4.17’de ve Şekil 4.10’da yer verilmektedir.

Çizelge 4.17. Kişi başı GSYH’ya göre ortalama gösterge sayıları

Kişi başı GSYH (TL)	İl sayısı	Ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı
10.000-20.000	7	4,3
20.000-30.000	12	7,2
30.000-40.000	3	9,7
40.000<	3	5,3

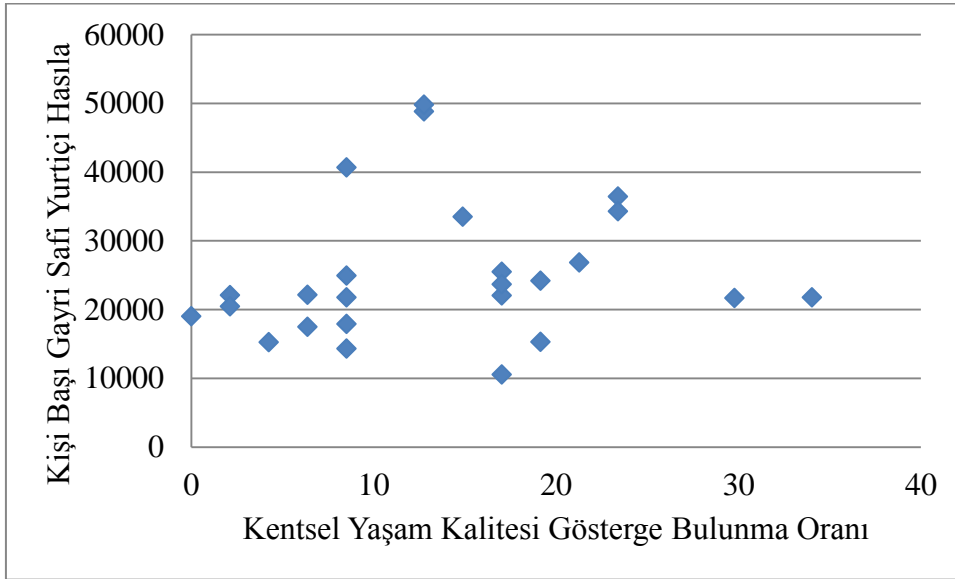

Şekil 4.10. Kişi başı GSYH'ya göre ortalama gösterge sayıları

Çizelge 4.17 ve Şekil 4.10 incelendiğinde kişi başı GSYH değerleri 10.000-20.000 TL aralığında olan yedi ilin belediye stratejik planlarında bulunan ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı dört, kişi başı GSYH değerleri 20.000-30.000 TL aralığında olan 12 ilin belediye stratejik planlarında bulunan ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı yedi, kişi başı GSYH değerleri 30.000-40.000 TL aralığında olan üç ilin belediye stratejik planlarında bulunan ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı yaklaşık olarak 10 iken kişi başı GSYH değerleri 40.000 TL üzeri olan 3 ilin belediye stratejik planlarında bulunan ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı beştir.

Belediyelerin stratejik planlarında uluslararası alanda kullanılan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin bulunma oranı ile belediyelerin buldukları illerin kişi başı GSYH değerleri karşılaştırılarak bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu ilişkiye ait grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4.11. Kişi başı GSYH değeri ile gösterge bulunma oranı arasındaki ilişki

Şekil 4.11 incelendiğinde illerin kişi başı GSYH değerleri ile belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi gösterge bulunma oranları arasında artan veya azalan bir ilişki olmadığı görülmektedir. Ankara, İstanbul ve Kocaeli illerinde kişi başı GSYH değerleri diğer illerden yüksek iken belediye stratejik planlarında bulunan uluslararası alanda kullanılan kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı sınırlı düzeyde kalmıştır.

Belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı ile illerin buldukları Düzey 1 bölgeleri arasındaki ilişki

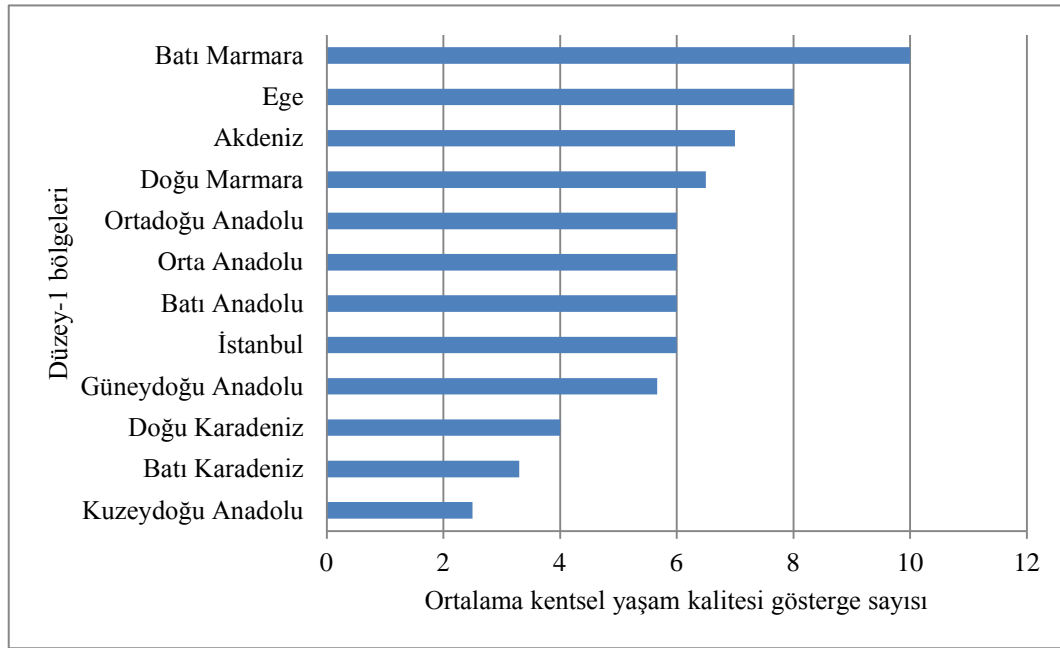
Çalışma kapsamında incelenen belediyelerin bulunduğu Düzey-1 bölgelerine göre belediye stratejik planlarında yer alan ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları karşılaştırılmış olup elde edilen çizelge ve grafik aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.18. Düzey-1 bölgelerine göre ortalama gösterge sayıları

Düzey 1 Bölgeleri	İl sayısı	Ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı
Kuzeydoğu Anadolu	2	2,5
Batı Karadeniz	3	3,3
Doğu Karadeniz	1	4
Güneydoğu Anadolu	3	5,7
İstanbul	1	6
Batı Anadolu	2	6
Orta Anadolu	2	6

Çizelge 4.18. (devam) Düzey-1 bölgelerine göre ortalama gösterge sayıları

Düzey 1 Bölgeleri	İl sayısı	Ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı
Ortadoğu Anadolu	2	6
Doğu Marmara	2	6,5
Akdeniz	2	7
Ege	3	8
Batı Marmara	2	10

Şekil 4.12. Düzey-1 bölgelerine göre ortalama gösterge sayıları

Çizelge 4.18. ve Şekil 4.12 incelendiğinde belediye stratejik planlarında yer alan kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı en fazla olan Düzey-1 bölgesi Batı Marmara'dır. Batı Marmara'yı sırasıyla Ege ve Akdeniz Düzey-1 bölgeleri takip etmektedir. Belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı en az olan belediyeler Kuzeydoğu Anadolu Düzey-1 bölgesinde bulunmaktadır.

Stratejik planlara ilişkin genel bir değerlendirme

- Belediye stratejik planlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, kentsel yaşam kalitesi göstergelerine stratejik planlarında en fazla yer veren belediyelerin (Nevşehir, Adana, Tekirdağ ve İzmir) çalışma kapsamında incelenen kriterlerde iyi durumda olduğu; kentsel yaşam kalitesi göstergelerine stratejik planlarında en az yer veren belediyelerin (Zonguldak, Hatay) çalışma kapsamında incelenen kriterlerde eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Buna ilişkin Çizelge aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.19. Genel değerlendirme

SP'lerde incelenen kriterler	Belediyeler					
	Nevşehir	Adana	Tekirdağ	İzmir	Zonguldak	Hatay
Kent vizyonu belirlenme durumu	√	√	√	√	–	√
Amaç-hedeflerinde kentsel yaşam kalitesi vurgusu	√	√	√	√	√	√
Vatandaş memnuniyet anketi yapılma durumu	–	√	√	√	–	√
Kent analizi yapılma durumu	√	√	√	√	–	–
Performans göstergesi belirlenme durumu	√	√	√	√	√	–

- Stratejik planlarda göstergelerin mevcut durumunun tespit edilmediği/edilemediği görülmektedir. Bu durum, kentin mevcut durumunun tespit edilememesine ve kentin hangi noktadan hangi noktaya nasıl taşınacağına ilişkin bilginin yeterli düzeyde verilememesine neden olmaktadır.
- Planlarda birim düzeyinde çok sayıda performans göstergesi belirlenmiştir. Kent düzeyinde gösterge belirlemekten ziyade her idari birime ayrı göstergeler tayin edilmiş ve sonuçta izlemesi zor bir performans göstergesi tablosu ortaya çıkmıştır.
- Farklı belediyeler arasında performans göstergeleri ile karşılaştırma imkânı bulunmamaktadır. Belediyelerin belirledikleri göstergelerde bir standardın bulunmaması kentler arasında kıyaslama yapılmasına imkân vermemektedir.
- Planlarda performans ölçümü için etkili olmayan, rutin işlerle ilgili göstergeler belirlenmiştir.
- Göstergeler bazı belediyeler için anlamlıyken bazıları için anlamsız olabilmektedir. Örneğin Mardin ili için “katı atık ayrıştırma tesisinin kurulması” bir gösterge olarak belirlenirken İstanbul için “dönüştürülen katı atık miktarı” gösterge olarak belirlenebilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya çapında kentleşme oranının artması, yaşanan kentsel problemler, kentlerin ekonominin motoru haline gelmesi ve kentsel hizmetlerden artan beklentiler, kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik politikaların önemini artırmıştır. Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik doğru politikaların geliştirilebilmesi için kentsel yaşam kalitesinin düzenli bir şekilde ölçülmesi gerekmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, BM, WHO, AB ve Avrupa Konseyi, kentsel yaşam kalitesine ilişkin çalışmalarını uzun zamandır sürdürmektedir.

Uluslararası kuruluşların yapmış olduğu yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik çalışmalara Türkiye'den sınırlı düzeyde ilin dâhil edilebildiği görülmektedir. Türkiye'de yapılan kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının ise ya gösterge belirleme aşamasında kaldığı ya da sürekli hale getirilemediği görülmektedir. Türkiye'de kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik uluslararası karşılaştırmalara imkân veren bir sistemin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında önemli yetki ve sorumlulukları olan belediyelerin kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesindeki konum ve katkıları da önem taşımaktadır. Belediyelerin kentsel hizmetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmek için stratejik plan hazırlama sorumluluğu bulunmaktadır. Stratejik planlar belediye başkanları tarafından hazırlanıp belediye meclisince onaylanmakta ve kamuoyuna sunulmaktadır. Bu çalışma ile belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi yaklaşımının ve göstergelerinin ne düzeyde yer aldığı tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Uluslararası alanda ön plana çıkan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye stratejik planlarında ne düzeyde yer bulduğu, bu göstergelerin bulunma durumunun illerin nüfusu, gelişmişlik derecesi, kişi başı milli geliri ve bulunduğu bölgeye göre gösterdiği değişim, belediye stratejik planlarında kentsel yaşam kalitesi vurgusunun yapıma durumu, vatandaş memnuniyet anketi yapıma durumu, kent analizi yapıma durumu ve kent vizyonunun belirlenme durumu araştırılmıştır. Çalışma kapsamında 26 Düzey-2 bölgesinde kalkınma ajansları merkezlerinin bulunduğu 25 il belediyesinin stratejik planı incelenerek frekans analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında derlenen uluslararası alanda ön plana çıkan 46 kentsel yaşam kalitesi göstergesinin yüzde 41'ine hiçbir belediyenin stratejik planında yer verilmediği; yedi göstergenin ise 25 belediye stratejik planı arasında sadece bir kere kullanıldığı görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye stratejik planlarında yeterli düzeyde bulunmadığı ve bu durumun kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin; merkezi idare-yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve sorumluluk paylaşımı, kent bazında yeterli veri üretilmemesi, denetim ve hesap verebilirlik kaygısı, stratejik plan durum analizi çalışmalarının kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi göstergelerine ilişkin farkındalığın olmaması sebeplerine bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

“Kişi başına düşen yeşil alan miktarı” göstergesinin belediye stratejik planlarının büyük çoğunluğunda kullanıldığı görülmektedir. Belediyelerde ve kamuoyunda bu konudaki farkındalığın artması ve belediyelerin bu alanda rekabet etmesi bu göstergenin stratejik planlarda sık kullanılmasını etkilemektedir.

Stratejik planlarındaki kentsel yaşam kalitesi gösterge sayılarına göre belediyeler sıralandığında ilk sırayı 16 gösterge ile Nevşehir Belediyesi almaktadır. Nevşehir'i Adana ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri takip etmektedir. Erzurum, Gaziantep ve Hatay Büyükşehir Belediyesi stratejik planlarında ise performans göstergesi belirlenmediği görülmektedir.

Belediye stratejik planlarında bulunan ortalama gösterge sayısı en fazla olan illerin 2.derece gelişmişlik düzeyinde bulunduğu görülmektedir. İllerin gelişmişlik derecesi ile belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları karşılaştırıldığında bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmektedir.

Nüfus değerleri ile belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları karşılaştırıldığında bu değişken arasında pozitif bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Nüfus değerleri arttıkça belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı da artış göstermektedir.

İllerin kişi başı GSYH değerleri ile belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayıları karşılaştırıldığında bu iki değişken arasında anlamlı bir

ilişki bulunmadığı görülmektedir. Ankara, İstanbul ve Kocaeli illerinde kişi başı GSYH değerleri diğer illerden yüksek iken belediye stratejik planlarında bulunan uluslararası alanda kullanılan kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı sınırlı düzeyde kalmıştır.

Belediye stratejik planlarında yer alan kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı en fazla olan Düzey-1 bölgesi Batı Marmara olmuştur. Batı Marmara Düzey-1 bölgesini sırasıyla Ege ve Akdeniz Düzey-1 bölgeleri takip etmektedir. Belediye stratejik planlarındaki ortalama kentsel yaşam kalitesi gösterge sayısı en az olan belediyeler Kuzeydoğu Anadolu Düzey-1 bölgesinde bulunmaktadır.

25 belediyenin yüzde 76'sı stratejik planlarında kent vizyonu belirlerken yüzde 24'ü stratejik planlarında kurumsal bir vizyon belirlemiştir. 25 belediyenin yüzde 64'ü vatandaş memnuniyet anketi yaparken yüzde 36'sı vatandaş memnuniyet anketi yapmamıştır.

Belediyelerin vizyon bildirimleri kentsel yaşam kalitesi yaklaşımı kapsamında incelendiğinde vizyonlarda mutlu, sağlıklı, refah seviyesi yüksek, insana ve çevreye duyarlı, huzurlu, yaşam kalitesi yüksek, engelsiz, eşit, sürdürülebilir, keyifle yaşanan, yaşam standartları yükselmiş, adil, planlı, kadın ve genç dostu, güvenli kavramlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede, kentsel yaşam kalitesi yaklaşımının belediyelerin stratejik plan vizyonlarına yansıdığı görülmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerine stratejik planlarında en fazla yer veren belediyelerin çalışma kapsamında incelenen kriterlerde iyi durumda olduğu; kentsel yaşam kalitesi göstergelerine stratejik planlarında en az yer veren belediyelerin ise çalışma kapsamında incelenen kriterlerde eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak belediye stratejik planlarındaki kentsel yaşam kalitesi göstergesi sayısı ile belediye stratejik planlarının niteliği arasında olumlu bir ilişki olduğu söylenebilir.

Belediyelerin stratejik planları genel olarak değerlendirildiğinde planlarda kullanılan performans göstergelerine ilişkin mevcut durum bilgisine yer verilmediği görülmektedir. Bu durumda, nereden-nereye sorusunun yanıtsız kaldığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, planlarda çok sayıda performans göstergesinin belirlendiği ve bunun stratejik planların ölçülebilirliğini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Farklı belediye stratejik

planları arasında performans göstergeleri ile karşılaştırma imkânı bulunmamaktadır. Bu husus, kentler arasında yaşam kalitesi kıyaslaması yapılmasını zorlaştırmaktadır. Planlarda ağırlıklı olarak rutin işlerle ilgili göstergelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, kentsel yaşam kalitesinin stratejik planlar aracılığıyla ölçülebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Kent bazında yeterli ve güvenilir veri ve bilgi sağlayacak bir altyapının olmaması bu alanda tespit edilen en önemli sınırlılıktır. Uluslararası alandaki kentsel yaşam kalitesi çalışmalarına Türkiye’den sınırlı illerin dâhil olması, Türkiye’deki kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının düzenli hale getirilememesi ve belediye stratejik planlarında önemli kentsel yaşam kalitesi göstergelerine yer verilememesinin altında yatan en önemli sebeplerden birisi kent bazındaki doğru ve güvenilir veri eksikliğidir.

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik çalışmaların düzenli hale getirilebilmesi için az sayıda göstergenin belirlenmesi, göstergelerin ölçülebilir olması, uygun maliyette erişilebilir olması gerekmektedir. Göstergelerinin ölçülmesine yönelik verilerin temin edilebilmesi için yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde koordinasyon mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Her belediyenin kendi koşullarına göre belirleyeceği kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin yanında kentler arasında karşılaştırma yapılabilmesine imkân verecek ortak kentsel yaşam kalitesi göstergeleri belirlenmeli ve belediyeler stratejik planlarında bunlara yer vermelidir.

2018 yılında yayımlanan belediyeler için hazırlanan stratejik planlama rehberinde örnek performans göstergelerine yer verildiği görülmektedir. Böylelikle belediye stratejik planları arasında karşılaştırılabilir bir gösterge listesi elde edilmesinin altyapısı hazırlanmıştır. Ancak, söz konusu gösterge listesindeki göstergelerin kaynaklarına ve nasıl oluşturduğuna rehberde yer verilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Stratejik plan durum analizi çalışmalarının kalitesi artırılmalıdır. Durum analizleri plan ile ortaya konulan performans göstergelerinin mevcut durumları ile ilgili bilgi verecek ve mevcut koşulları yansıtabilecek nitelikte olmalıdır.

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerine ilişkin hem belediyelerin hem de halkın farkındalığı artırılmalıdır. Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri kentlilerin sahip olduğu kentli hakları ile doğrudan ilişkilidir. Halkın sahip olduğu haklar konusunda bilincinin artması belediye hizmetlerinden beklentilerini artıracaktır. Belediyelerin bu konudaki farkındalığının artması ile kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlanacaktır. Bu konuda farkındalığın artırılmasına yönelik Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca mahalle ve ilçe düzeyinde çalışmalar yapılmalıdır.

Belediye stratejik planlarında kurumsal vizyonun yanında kent vizyonu da belirlenmelidir. Böylelikle kent için de bütüncül bir yol haritası oluşturulmuş olacaktır. Belediyeler için stratejik plan hazırlama rehberine kent vizyonunun belirlenmesi hususu eklenmelidir.

Stratejik plan hazırlanma sürecinde vatandaş memnuniyet anketinin yapılması önem taşımaktadır. Kentsel hizmetlerin sunumuna ilişkin vatandaşlardan alınacak geri bildirimlerle hizmetin kalitesi artırılabilir. Bu sebeple plan hazırlama sürecinde vatandaşların sürece katılımını sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Andelman, R., R. Board, L. Carman, L. Cummins, A. Ferriss and P. Friedman. (1998). *Quality of Life Definition and Terminology: A Dissussion Document from the International Society of Quality of Life Studies (monograph)*. Blacksburg: Intertational Society for Quality of Life Studies.
- Aşgın, S. (2006). Ülkemizde “Stratejik Planlama” Kavramının Gelişmesi. *Türk İdare Dergisi*, (451), 7-20.
- Basiago, A. D. (1999). Economic, social, and environmental sustainability in development theory and urban planning practice. *The Environmentalist*, (19), 145-161.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BİB). (2008). *Kentsel Göstergeler Kılavuzu*. Ankara.
- Birleşmiş Milletler (BM). (1991). *Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Ortak Geleceğimiz Raporu*. (Çev. Belkıs Çırakçı). Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını.
- Birleşmiş Milletler (BM). (1996). *Türkiye Ulusal Rapor ve Ulusal Eylem Planı*. İstanbul Habitat II. Kent Zirvesi, 76-78.
- Campbell, A., Converse, P.E. and Rodgers, W.L. (1976). *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfactions*. New York: Russell Sage Foundation.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) (2014). *TR63 Bölgesi Yaşam Kalitesi Analizi*. Hatay.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) 1989. *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2003). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2007). *Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Ekşioğlu, A. Y. (2011). *Kentsel Yaşam Kalitesi ve İstanbul Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ertan, Akkoyunlu K. ve Ertan, B. (2013). Kentli Hakları: Kent ve İnsan Hakları Bağlamında Kentsel Hizmetlere Erişim Hakkı. *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 45-72.
- European Commission and Eurostat (2004). *Urban Audit Methodological Handbook*. Luxembourg.
- European Commission (2015). *Quality of Life in European Cities 2015*. Flash Eurobarometer 419. Belgium.
- Geray, C. (1998). Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler. *Türk İdare Dergisi*, 323-345.
- Gökdemir, Ö. ve Veenhoven, R. (2014). Kalkınmaya Farklı Bir bakış: İyi Oluş. *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar*. A. F. Aysan ve D. Dumludağ (Editörler). Ankara: İmge Kitabevi, 337-363.
- Gürel Üçer, Z. A., (2009). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Henden, H.B. (2007). *Yönetişimin Kentli Memnuniyetine Etkisi Gündem 21 Çerçevesinde Değerlendirme: Karadeniz Ereğli ve Nilüfer Belediyeleri*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İçişleri Bakanlığı, (2014). *Sosyo-ekonomik Haritalama Kentin Sosyoekonomik Yapısını Anlamak ve Görselleştirmek*. Katılımcılık Rehberleri 3/4. Ankara.
- İnternet: Birleşmiş Milletler (BM). t.y. (a). *Habitat*. URL: <https://www.habitat3.org/the-new-urban-agenda/about>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2018
- İnternet: Birleşmiş Milletler (BM). t.y. (b). *Habitat*. URL: <http://habitat.igc.org/vancouver/van-decl.htm>, Son Erişim Tarihi: 24.11.2018
- İnternet: Harris, J.M. (2000). Basic Principles of Sustainable Development. (Çev. Emine ÖZMETE) *Global Development and Environment Institute Working Paper*. Tufts University, USA. URL: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/EmineOzmet2eviri.pdf>, Son Erişim Tarihi: 12.12.2018.

- İnternet: İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü. t.y. (a). *Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi*. URL: <http://www.illeridaresi.gov.tr/temel-hizmetlerde-kapasite-gelistirilmesi-projesi>, Son Erişim Tarihi:13.11.2018.
- İnternet: İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü. t.y. (b). *Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi, Uygulama Raporu Sunumu*. URL: www.illeridaresi.gov.tr/ortak_icerik/illeridaresi/projeler/.../gostergeler.ppt, Son Erişim Tarihi:13.11.2018.
- İnternet: Kaya, M. (2009). İnsani Gelişme Endeksi Gelirin Ötesinde Yaşam Standardını ve Refahı Belirlemektedir. UNDP. URL: <https://www.ogu.edu.tr/files/birimduyuru/...c703.../200972110230.doc>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2018.
- İnternet: Mimarlar Odası. t.y. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu. URL: <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>, Son Erişim Tarihi: 05.12.2018.
- İnternet: Oktay, D. (2007). Sürdürülebilirlik, Yaşanabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi. *Mimarlık Dergisi*, (335). URL: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1329>, Son Erişim Tarihi:19.12.2018.
- İnternet: Organization of Economic Cooperation and Development (OECD) (2013). *Measuring well-being and progress*. Paris. URL: <http://www.oecd.org/std/Measuring%20WellBeing%20and%20Progress%20Brochure.pdf>, Son Erişim Tarihi: 28.01.2019.
- İnternet: Organization of Economic Cooperation and Development (OECD) (2015). *How's Life in Turkey?*. OECD Publishing. URL: <http://www.oecd.org/statistics/Better%20Life%20Initiative%20country%20note%20Turkey.pdf>, Son Erişim Tarihi: 29.01.2019.
- İnternet: Organization of Economic Cooperation and Development (OECD) 2016. *Better Life Index*. URL: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/environment/>, Son Erişim Tarihi: 29.01.2019.
- İnternet: Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). *Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu*.URL:http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/VrllQ+Kamu_Idareleri_Icin_Stratejik_Planlama_Kilavuzu.pdf, Son Erişim Tarihi:15.04.2019.
- İnternet: Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019a). *Kamuda Stratejik Yönetim*. URL: <http://www.sp.gov.tr/tr/>, Son Erişim Tarihi: 10.08.2019.
- İnternet: Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019b). Belediyeler için Stratejik Planlama Rehberi.URL:http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/xHobQ+Belediyeler_Icin_Stratejik_Planlama_Rehberi.pdf, Son Erişim Tarihi:15.04.2019.
- İnternet: Şenbil, M. (2018). İzmir Yerel Yönetim Modelinin Yaşam Kalitesi Boyutu Üzerine. *İzmir Modeli Ortak Kavramlar*. İzmir, 52-77. URL: <https://www.izmirmodeli.com/tr/IzmirModeliCalismalari/2>, Son Erişim Tarihi: 12.08.2019.

İnternet: Trabzon'da Yaşam Kalitesini Geliştirme ve Modelleme Projesi. t.y. URL: <http://www.trabzondayasam.com/endeks.aspx>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2018.

İnternet: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2016). İllerde Yaşam Endeksi Hakkında Açıklamalar. URL: http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=24561&tb_id=4, Son Erişim Tarihi: 11.12.2018.

İnternet: Webster P. and Sanderson, D. (2012). Healthy Cities Indicators-A Suitable Instrument to Measure Health?. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3764266/>, Son Erişim Tarihi: 10.01.2019

İnternet: World Health Organization (WHO). t.y. *WHOQOL Measuring Quality of Life*. URL: http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf, Son Erişim Tarihi: 29.12.2018.

İpekyolu Kalkınma Ajansı. (2014). *TRCI Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması Kilis Kent Merkezi*. Adıyaman.

Kalkınma Bakanlığı. (2013a). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı. (2013b). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011)*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Ankara.

Kalkınma Bakanlığı. (2009). *2010-2014 Kalkınma Bakanlığı Stratejik Planı*. Ankara.

Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G. and Hollander, A. (2003). Urban Environmental Quality and Human Well-Being Towards A Conceptual Framework and Demarcation of Concepts. *A Literature Study, Landscape and Urban Planning*, (65), 5-18.

Kavruk, H. (2002) *Anaket'e Bakış-Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*. Hizmet-iş Sendikası.

Emür, S.H. ve Onsekiz, D. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 367-396.

Marans, R. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. (Çev. Handan Dülger Türkoğlu). *Mimarlık Dergisi*, (335), 28-31.

Marans, R. W. (2003). Understanding environmental quality through quality of life studies: the 2001 das and its use of subjective and objective indicators. *Landscape and Urban Planning*, (65), 73-83.

Marans, R. W. and Stimson, R.J. (2011). *Investigating Quality of Urban Life*. Social Indicators Research Series 45, Springer.

Maslow, A.H. (1968). *Toward a Psychology of Being*. D. Van Nostrand Company.

- Massam, B.H. (2002). Quality of Life: Public Planning and Private Living. *Progress in Planning*, (58), 141-227
- Megone, C. (1994). The Quality of Life. In S. Baldwin, C. Godfrey and C. Propper (Eds), *Quality of Life: Perspectives and Policies*. London: Routledge.
- Ökmen, M. (2013). Bir İnsan Hakkı Olarak Kentli Haklarının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler. *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 17-43.
- Perloff, H.S. (1969). The Quality of the Urban Environment. *Resorce for the Future*. Washington D.C.
- Sınacı, F. ve Sat, A. (2016). Türkiye’de Stratejik Planlama Uygulamaları ve Avrupa Birliği Ülkeleri Karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi XL*, (1), 163-188.
- Scanlon, T. (1993). Value, Desire and Quality of Life. In M. Nussbaum and A. Sen (Eds), *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.
- Sen, A. (1993). Capability and Well-Being. In M. Nussbaum and A. Sen (Eds), *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.
- Sen, A. (1985). *Commodities and Capabilities*. North-Holland.
- Szalai, A. (1980). The Meaning of Comparative Research on the Quality of Life. In A. Szalai ve F. Andrews. (Eds), *The Quality of Life*. Sage Beverly Hills, CA, 7-24.
- Şeker, M. (2011). *İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması (2010-13)*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Songür, N. (2015). Türk Kamu Yönetiminde Stratejik Planlama ve Uygulamalara İlişkin Genel Bir Değerlendirme. *Strategic Public Management Journal*, (1), 56-78.
- Tekeli, İ. (2010). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 79-215.
- Tepe, A. C. (2018). *Açık ve Yeşil Alanların Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisinin Belirlenmesi: Sancaktepe Örneği*, Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2013). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2012*. Ankara.
- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) (2010). *Yaşam Kalitesi Göstergeleri Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi*. Ankara.
- United Nations. (2004) *Urban Indicators Guidelines*. United Nations Human Settlement Programme. United Nations Publications, 1-60.
- United Nations. (2009). *Urban Indicators Guidelines, “Better Information, Better Cities”, Monitoring the habitat Agenda and the Millenium Development Goals-Slums Target*. United Nations Publications.

Van Praag, B. and Carbonell, A. F. (2004). *Happiness Quatified: A satisfaction calculus approach*. Oxford: Oxford University Press.

EKLER

EK-1. AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti (European Commission and EUROSTAT, 2004: 17-51)

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Nüfus	Toplam yaşayan nüfus	A, B, C
	Çalışma çağındaki toplam nüfus	A, B
	0-4 yaş arası nüfusun oranı	A, B,C
	5-14, 15-19, 20-24, 25-54, 55-64, 65-74, 75 üstü nüfusun oranı	A, B
	Toplam nüfusta kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranı	A, B, C
	75 üstü nüfusta kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranı	A, B
	1 yıllık dönemlerde toplam nüfus değişimi	A, B, C
	5 yıllık dönemlerde toplam yıllık nüfus değişimi	A, B, C
	Bağımlılık oranı	A, B
	Genç bağımlılık oranı	A, B
	Yaşlı bağımlılık oranı	A, B
Vatandaşlık	Ülke vatandaşlarının toplam nüfus içindeki oranı	A, B
	Diğer AB üyesi ülke vatandaşlarının toplam nüfus içindeki oranı	A, B
	AB vatandaşı olmayanların toplam nüfus içindeki oranı	A, B
	Yurtdışında doğmuş olan ülke vatandaşlarının toplam nüfus içindeki oranı	A, B
Hana halkı yapısı	Toplam hane halkı sayısı	A, B, C
	Ortalama hane halkı büyüklüğü	A, B, C
	Tek kişilik hane halklarının toplam içindeki oranı	A, B, C
	Yalnız ebeveynlerden oluşan hane halklarının toplam içindeki payı	A, B, C
	Yalnız ebeveynlerden oluşan hane halklarında kadın ve erkek sayısı	A, B
	Yalnız yaşayan bir yaşlının olduğu hane halklarının oranı	A, B,C
	Yalnız yaşayan bir yaşlının olduğu hane halklarındaki kadın ve erkek sayısı	A, B
	18 yaşından küçük çocuk olan hane halklarının toplam içindeki payı	A, B
	Kente son iki yıl içinde taşınmış ülke vatandaşlarının oranı	A
	Kente son iki yıl içinde taşınmış diğer AB üyesi ülke vatandaşlarının oranı	A
	Kente son iki yıl içinde taşınmış AB vatandaşı olmayanların oranı	A

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Konut	Konut birimi sayısı	A, B, C
	Toplam yaşayan nüfus içinde evsiz kişi sayısı	A
	Bir apartman dairesinin ortalama m ² fiyatı	A, B
	Müstakil bir evin ortalama m ² fiyatı	A, B
	Bir apartman dairesinin ortalama m ² fiyatının ortalama hane halkı gelirin oranı	A, B
	Bir apartman dairesinin yıllık ortalama m ² kirası	A, B
	Müstakil bir evin yıllık ortalama m ² kirası	A, B
	Bir apartman dairesinin ortalama fiyatının ortalama kirasına oranı	A, B
	Bir müstakil evin ortalama fiyatının ortalama kirasına oranı	A, B
	Sosyal konutların ortalama yıllık m ² kiralari	A, B
	Sosyal konutların ortalama kirasının ortalama hane halkı gelirin oranı	A, B
	Temel hizmetlerden yoksun konutların oranı	A, B, C
	Kendi konutunda oturan hane halklarının oranı	A, B
	Sosyal konutta oturan hane halklarının oranı	A, B, C
	Özel sektörden kiralanen konutta oturan hane halklarının oranı	A, B
	Müstakil evde oturan hane halklarının oranı	A, B
	Apartman dairesinde oturan hane halklarının oranı	A, B
	Karavan vb. gibi konutlarda oturan hane halklarının oranı	A, B
	Kullanımda olan konutlarda yaşayan ortalama kişi sayısı	A, B
	Kişi başına düşen ortalama m ² konut alanı	A, B
Boş konut sayısının oranı	A, B	
Sağlık	Beklenen ömür	A, B
	Kalp ya da solunum yolu rahatsızlıklarına bağlı olarak gerçekleşen 65 yaş altı ölüm hızı	A, B
	Erkeklerde kalp ya da solunum yolu rahatsızlıklarına bağlı olarak gerçekleşen 65 yaş altı ölüm hızı	A, B
	Kadınlarda kalp ya da solunum yolu rahatsızlıklarına bağlı olarak gerçekleşen 65 yaş altı ölüm hızı	A, B
	Bin kişiye düşen hastane yatak sayısı	A, B
	Bin kişiye düşen doktor/diğ hekimi sayısı	A, B

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Suç	Bin kişiye düşen kayıtlı suç sayısı	A, B, C
	Bin kişiye düşen cinayet ve vahşi ölüm sayısı	A, B
	Bin kişiye düşen araba hırsızlığı sayısı	A, B
İşgücü piyasası	5 yıllık dönemlerde istihdamın yıllık ortalama değişimi	A, B, C
	İşsiz sayısı	A, B, C
	İşsizlik oranı	A, B, C
	Kadın işsizlik oranı	A, B
	Erkek işsizlik oranı	A, B
	15-24 ve 55-64 yaş arası kişiler içinde işsizlik oranı (toplam, kadın ve erkek)	A, B, C
	15-24 yaş arası nüfusta uzun süreli (6 aydan fazla) işsiz olanların oranı (toplam, kadın ve erkek)	A, B
	55-64 yaş arası nüfusta uzun süreli (1 yıldan fazla) işsiz olanların oranı (toplam, kadın ve erkek)	A, B
	25 yaş altı işsiz nüfusun oranı	A, B, C
	İstihdam oranı	A
	Erkeklerde istihdam oranı	A
	Kadınlarda istihdam oranı	A
	Kendi işini yapanların oranı (toplam, kadın ve erkek)	A
	Ekonomik olarak faal olma oranı (erkek, kadın, 15-24 arası, 55-64 yaş arası)	A, B
	Yarı zamanlı istihdam oranı (erkek, kadın, 15-24 arası, 55-64 yaş arası)	A
Ekonomik faaliyet	Kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla	A, B
	Çalışan kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla	A, B
	Kentte merkezi olan borsaya açılmış firma ve şirketlerin sayısı	A
	Tarım ve balıkçılık sektöründe çalışanların oranı	A
	Madencilik, imalat ve enerji sektöründe çalışanların oranı	A
	NACE sınıflandırmasına göre G-P arası sektörlerde çalışanların oranı	A
	NACE sınıflandırmasına göre C-E arası sektörlerde çalışanların oranı	A
	İnşaat sektöründe çalışanların oranı	A
	Ticaret, otel ve lokanta sektöründe çalışanların oranı	A

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Ekonomik faaliyet	Ulaşım ve iletişim sektöründe çalışanların oranı	A
	Finans kurum ve kuruluşlarında çalışanların oranı	A
	Sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler sektöründe çalışanların oranı	A
	Ücretli çalışanların oranı	A
	Kendi işinde çalışanların oranı	A
	Şirket/firma başına çalışan sayısı	A
	Kapanan şirket ve firmaların oranı	A
	Yeni kurulan şirket ve firmaların toplam içindeki oranı	A
	Boş duran net ofis alanı	A
	Boş duran ofis alanının toplama oranı	A
Gelir eşitsizliği ve yoksulluk	Yıllık ortalama hane halkı geliri	A, B, C
	Birden dörde kadar nüfus dilimlerinin gelirlerinin oranı	A, B
	Geliri ortalama kişi başı milli gelirin yarısından az olan hane halkı oranı	A, B, C
	Sosyal güvenlik yardımlarına bağımlı hane halkı oranı	A, B, C
	Sosyal güvenlik yardımlarına bağımlı birey oranı	A, B, C
Vatandaş katılımı	AB seçimlerinde oy kullanan seçmen oranı	A
	Ulusal seçimlerde oy kullanan seçmen oranı	A
	Yerel seçimlerde oy kullanan seçmen oranı	A
	Seçme hakkına sahip olanlar içinde AB seçimleri için kayıtlı olanların oranı	A
	Seçme hakkına sahip olanlar içinde ulusal seçimler için kayıtlı olanların oranı	A
	Seçme hakkına sahip olanlar içinde yerel seçimler için kayıtlı olanların oranı	A
	Yerel seçimlerde oy kullanan 25 yaş altı seçmen oranı	A
	Seçilmiş kent temsilcilerinin oranı	A
	Bin kişi başına düşen seçilmiş kent temsilcisi	A
	Seçilmiş kent temsilcilerinde kadın olanların oranı	A
Yerel yönetimler	Kişi başı yıllık belediye geliri	A
	Yıllık belediye giderlerinin kentin gayri safi yurt içi hasılasına oranı	A

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Yerel yönetimler	Yerel vergilerden sağlanan belediye gelirlerinin oranı	A
	Ulusal ya da bölgesel hükümetin transferlerinden sağlanan belediye gelirlerinin oranı	A
	Hizmet karşılığı alınan ücretlerle sağlanan belediye gelirlerinin oranı	A
	Diğer kaynaklardan sağlanan belediye gelirlerinin oranı	A
	Yerel yönetimlerde istihdam edilen kişi sayısı	A
	Yerel yönetimlerde merkezi idare ile ilgili konularda istihdam edilen kişi sayısı	A
	Yerel yönetimlerde eğitim alanında istihdam edilen kişi sayısı	A
	Yerel yönetimlerde sağlık ve sosyal hizmet alanında istihdam edilen kişi sayısı	A
	Yerel yönetimlerde toplu taşıma alanında istihdam edilen kişi sayısı	A
	Yerel yönetimlerde diğer alanlarda istihdam edilen kişi sayısı	A
Eğitim hizmetlerinin sunumu	Bin çocuk içinde gündüz bakım hizmeti alan 0-4 yaş arası çocuk sayısı	A, B
	Kamuda gündüz bakım hizmeti alan 0-4 yaş arası çocuk oranı	A, B
	Özel sektörde gündüz bakım hizmeti alan 0-4 yaş arası çocuk oranı	A, B
	Diğer yerlerden gündüz bakım hizmeti alan 0-4 yaş arası çocuk oranı	A, B
	Zorunlu eğitimi bırakan öğrencilerin oranı	A, B
	Zorunlu eğitimi tamamlamasına rağmen eğitime devam eden öğrencilerin oranı	A, B
	Bin kişi içinde üniversiteye giden öğrenci sayısı	A
Nüfusun eğitim durumu	Yaşayan nüfus içinde ilkokul mezunu olanların oranı (toplam, kadın, erkek)	A, B, C
	Yaşayan nüfus içinde ortaokul mezunu olanların oranı (toplam, kadın, erkek)	A, B, C
	Yaşayan nüfus içinde lise mezunu olanların oranı (toplam, kadın, erkek)	A, B, C
	Yaşayan nüfus içinde üniversite mezunu olanların oranı (toplam, kadın, erkek)	A, B, C

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
İklim ve coğrafya	Yılın en sıcak ayının ortalama sıcaklığı	A
	Yılın en soğuk ayının ortalama sıcaklığı	A
	Düşen yağmur miktarı (litre/m ²)	A
	Bir yılda yağmurlu gün sayısı	A
	Bir yılda güneşli geçen toplam saat sayısı	A
Hava kalitesi ve gürültü	SO ₂ oranının 125 µg/m ³ 'ün üstüne çıktığı gün sayısı	A
	O ₂ oranının 120 µg/m ³ 'ün üstüne çıktığı gün sayısı	A
	NO ₂ oranının 200 µg/m ³ 'ün üstüne çıktığı gün sayısı	A
	PM10 oranının 50 µg/m ³ 'ün üstüne çıktığı gün sayısı	A
	Havadaki kurşun miktarı (µg/m ³)	A
	Gün içinde 55 desibelin üzerinde dış mekân gürültüsüne maruz kalan kişilerin oranı	A
	Gece 45 desibelin üzerinde dış mekân gürültüsüne maruz kalan kişilerin oranı	A
	Toplam karbon dioksit CO ₂ emisyonu (ton)	A
	Toplam karbon monoksit CO emisyonu (ton)	A
	Toplam metan CH ₄ emisyonu (ton)	A
	Toplam metan olmayan volatil organik bileşen NVOOC emisyonu (ton)	A
	Toplam sülfür dioksit SO ₂ emisyonu (ton)	A
	Toplam nitrojen dioksit NO ₂ emisyonu (ton)	A
	Kişi başı karbon dioksit CO ₂ emisyonu	A
	Su	Yıllık kişi başı su tüketimi (m ³)
İçilebilir su şebekesine bağlı konutların yüzdesi		A
Kanalizasyona bağlı konutların yüzdesi		A
Bir yıl içerisinde su kullanımının kısıtlandığı gün sayısı		A
Yıl içerisinde önceden belirtilen su kesintisi sayısı		A
Atık yönetimi	Yıllık toplanan kişi başı katı atık miktarı	A
	Toprağa gömülen katı atık oranı	A
	Yakılan katı atıkların oranı	A
	Geri dönüşümü yapılan katı atıkların oranı	A
	Diğer yöntemlere tabi tutulan katı atıkların oranı	A
	Yıllık kişi başı toksin içeren atık miktarı	A

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Arazi kullanımı	Toplam arsa alanı (km ²)	A, B, C
	Kişi başına kamusal yeşil alan miktarı	A, B, C
	Kentsel yeşil alanlara 15 dakika yürüme mesafesinde olan nüfusun oranı	A, B
	Yeşil alan oranı	A, B, C
	Tarım amaçlı kullanılan alan oranı	A, B
	Maden çıkarılan alan oranı	A, B
	Sanayi alanı oranı	A, B
	Yol ağına ayrılmış alan oranı	A, B
	Demiryolu kullanımına ayrılmış alan oranı	A, B
	Liman alanı oranı	A, B
	Havaalanına ayrılmış alan oranı	A, B
	Su arıtma amaçlı kullanılan alan oranı	A, B
	Atık depolama amaçlı kullanılan alan oranı	A, B
	Ticari faaliyetlerinin yapıldığı alan oranı	A, B
	Eğlence, spor ve dinlenme alanları oranı	A, B
	Konut alanı oranı	A, B
	Kullanılmayan alan oranı	A, B
	Korunan alanların oranı	A, B
	Nüfus yoğunluğu	A, B, C
	Barınma yoğunluğu-Konut alanına düşen nüfus miktarı	A, B
Enerji kullanımı	Kişi başı elektrik tüketimi (1000 kWh)	A
	Kişi başı doğalgaz tüketimi (Mtoe)	A
	Elektrik tüketiminde ulaşım sektörünün payı	A
	Elektrik tüketiminde sanayi sektörünün payı	A
	Elektrik tüketiminde ticaret sektörünün payı	A
	Elektrik tüketiminde evsel kullanımın payı	A
Ulaşım	Metro veya tren ile yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Özel araç ile yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Otobüs ile yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Tramvay ile yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Motosiklet ile yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Ulaşım	Bisiklet ile yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Yayan olarak yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Diğer yollarla yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi	A, B
	Motorlu taşıt kullananların ortalama sayısı	A
	Ortalama işe gidiş süresi (dakika)	A, B
	Trafiğin yoğun olduğu dönemde kent içi araç trafiğinin ortalama hızı (km/saat)	A
	Trafiğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi	A, B
	Havayolu ile erişilebilirlik	A, B
	Demiryolu ile erişilebilirlik	A, B
	Karayolu ile erişilebilirlik	A, B
	Birden çok mod ile erişilebilirlik	A, B
	Bin kişiye düşen kayıtlı özel araç sayısı	A, B
	Bin kişiye düşen ciddi karayolu kazası	A, B
	Banliyölerden kent merkezine çalışmaya gelenlerin oranı	A
	Kent merkezinde oturup banliyölere çalışmaya gidenlerin oranı	A
	Toplam toplu taşıma ağının toplam kentsel alana oranı	A, B
	Kişi başına düşen toplu taşıma ağı uzunluğu	A, B
	Kent merkezinin gündüz nüfusunun gece nüfusuna oranı	A
	Bir günde kişi başına düşen toplu taşımada kat edilen km miktarı	A
Bilgi işlem altyapısı	Evde internet bağlantısı olan hane halklarının yüzdesi	A
	İlkokullarda 100 öğrenci başına düşen bilgisayar miktarı	A
	Ortaokullarda 100 öğrenci başına düşen bilgisayar miktarı	A
	Bilgi işlem ve haberleşme teknolojileri alanında üniversite düzeyinde eğitim alan öğrenci sayısı	A
	Umuma açık internet kullanım noktası sayısı	A
	Bilgisayarı olan hane halklarının oranı	A
	Geniş bant erişimine sahip hane halklarının oranı	A

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Yerel e-devlet	Kentin resmi internet sitesinin varlığı	A
	Kentin resmi internet sitesine yapılan ziyaretler	A
	Kentin resmi internet sitesinde indirilmeye hazır idari form sayısı	A
	Elektronik yollarla teslim edilebilecek nitelikteki idari form sayısı	A
Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) sektörü	BİT ürünü üreten yerel birimlerin sayısı	A
	BİT ürünü üretmek için istihdam edilen kişi sayısı	A
	BİT hizmeti sunan yerel birimlerin sayısı	A
	BİT hizmeti sunmak için istihdam edilen kişi sayısı	A
	Bilgi toplumuna malzeme üreten yerel birimlerin sayısı	A
	Bilgi toplumuna malzeme üretmek için istihdam edilen kişi sayısı	A
	BİT ürünü üreten yerel birimlerin oranı	A
	BİT ürünü üreten işgücünün yüzdesi	A
	BİT hizmeti veren işgücünün yüzdesi	A
	Bilgi toplumuna malzeme üreten işgücünün yüzdesi	A
Kültür ve eğlence	Yıllık konser sayısı	A
	Yıllık konserlere katılım sayısı	A
	Kişi başına konser salonu koltuk sayısı	A
	Sinemaya giden yıllık izleyici sayısı	A
	Müze sayısı	A
	Yıllık müze ziyaretçi sayısı	A
	Tiyatro salonu sayısı	A
	Kişi başına tiyatro salonu koltuk sayısı	A
	Yıllık tiyatroya giden izleyici sayısı	A
	Halk kütüphanelerinin sayısı	A
	Kişi başına kamu kütüphanelerinden yıllık ödünç alınan kitap sayısı	A
	Kişi başına yıllık sinemaya gitme sayısı	A
	Bin kişiye düşen sinema salonu koltuk sayısı	A
	Bin kişiye düşen konser sayısı	A
Kişi başına yıllık konsere gitme sayısı	A	

EK-1. (devam) AB Kentsel Denetim Çalışması gösterge seti

Alt Başlık	Gösterge	Toplanacak Mekânsal Birim
Kültür ve eğlence	Kişi başına yıllık tiyatroya gitme sayısı	A
	Kişi başına yıllık müze ziyareti sayısı	A
Turizm	Yıllara göre kayıtlı konaklama yerlerinde bir gece kalan turist sayısı	A
	Bir gece konaklayan turist sayısının yaşayan nüfusa oranı	A
	Havayolu kullanıcı sayısının yaşayan nüfusa oranı	A
	Ortalama doluluk oranı	A
	Yatak sayısı	A
	En yakın havaalanını kullanan havayolu kullanıcılarının sayısı	A
	En yakın havaalanından yapılan dış hat uçuşlarının oranı	A

Not: A: Kent merkezi B: İşlevsel kentsel bölge C: Alt kentsel birim

EK-2. TÜİK İllerde Yaşam Endeksi gösterge seti (TÜİK, 2016a)

Kategori	Gösterge
Konut	Fert başına düşen oda sayısı
	Konutun içinde tuvalet mevcudiyeti oranı
	Konutun kalitesinde problem yaşayanların oranı
Çalışma hayatı	İstihdam oranı
	İşsizlik oranı
	Ortalama günlük kazanç
	İşinden memnuniyet oranı
Gelir ve servet	Kişi başına düşen tasarruf mevduatı
	Orta ve üst gelir gurubundaki hanelerin oranı
	Temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını beyan edenlerin oranı
Sağlık	Bebek ölüm hızı
	Doğuşta beklenen yaşam süresi
	Hekim başına düşen müracaat sayısı
	Sağlığından memnuniyet oranı
Eğitim	Okul öncesi eğitimde (3-5) yaş net okullaşma oranı
	TEOG sistemi yerleştirmeye esas puan ortalaması
	YGS puan ortalaması
	Fakülte veya yüksekokul mezunlarının oranı
	Kamunun eğitim hizmetlerinden memnuniyet oranı
Çevre	PM10 istasyon değerleri ortalaması
	Km ² 'ye düşen orman alanı
	Atık hizmeti verilen nüfusun oranı
	Sokaktan gelen gürültü problemi yaşayanların oranı
	Belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet oranı
Güvenlik	Bir milyon kişide cinayet oranı
	Bin kişide ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısı
	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedendenlerin oranı
	Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı

EK-2. (devam) TÜİK İllerde Yaşam Endeksi çalışmasında kullanılan gösterge seti

Kategori	Gösterge
Sivil katılım	Mahalli idareler seçimlerine katılım oranı
	Siyasi partilere üyelik oranı
	Sendika/dernek faaliyetleri ile ilgili olanların oranı
Altyapı hizmetlerine erişim	Yüz kişide internet abone sayısı
	Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı
	Havalimanına erişim oranı
	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranı
Sosyal yaşam	Yüz kişide sinema ve tiyatro seyirci sayısı
	Bin kişi başına düşen alışveriş merkezi alanı
	Sosyal ilişkilerden memnuniyet oranı
	Sosyal hayatından memnuniyet oranı
Yaşam memnuniyeti	Mutluluk düzeyi

EK-3. DOĞAKA Yaşam Kalitesi Analizi gösterge seti (DOĞAKA, 2014)

	Kategori	Gösterge	
Temel göstergeler	Demografi	Toplam nüfus	
		Yüzölçümü	
		Şehirleşme oranı	
		Ortalama hane halkı büyüklüğü	
		Nüfus yoğunluğu	
		Yaş bağımlılık oranı	
		Kaba boşanma oranı	
		Kaba evlenme oranı	
	Eğitim	Okur-yazar oranı	
		Okur-yazar kadın oranı	
		Lise veya dengi okul mezunu oranı	
		Lise veya dengi okul mezunu kadın oranı	
		Toplam yüksekokul veya fakülte mezunu oranı	
		Toplam üniversite mezunu kadın oranı	
		Doktora mezunu/nüfus (bin kişi)	
		Yüksek lisans ve doktora mezunu/nüfus (bin kişi)	
		Okul öncesi öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	
		Okul öncesi şube başına düşen öğrenci sayısı	
		İlköğretim öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	
		İlköğretim şube başına düşen öğrenci sayısı	
		Ortaöğretim öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	
		Ortaöğretim şube başına düşen öğrenci sayısı	
		Kaloriferli okul oranı	
		Okul başına düşen çok amaçlı salon	
		Kütüphane varlığı/okul sayısı	
		Spor salonu varlığı/okul sayısı	
		Sağlık	Hastane sayısı
			Yatak sayısı
	Eczane sayısı		
	Hekim sayısı		
	On bin kişiye düşen yatak sayısı		
	On bin kişiye düşen eczane sayısı		

EK-3. (devam) DOĞAKA Yaşam Kalitesi Analizinde kullanılan gösterge seti

	Kategori	Gösterge
Temel göstergeler	Sağlık	On bin kişiye düşen hekim sayısı
		On bin kişiye düşen aile sağlığı merkezi (ASM) sayısı
		ASM'lerdeki doktor başına düşen günlük ortalama muayene sayısı
		Binde kaba ölüm hızı
		Binde bebek ölüm hızı
		Sağlıkta algı endeksi
	Sosyal yaşam	Tarihi turistik mekân sayısı
		Sinema, tiyatro salonu varlığı
		Müze ve ören yeri varlığı
		Kültür-sanat merkezi varlığı
		Spor alanı varlığı
		Derneklere üye sayısı/nüfus
		Seçimlere katılma oranı
		Sosyal yaşam algı endeksi
		Toplumsal yaşam algı endeksi
	Güvenlik	Asayiş olay sayısı
		Terör olay sayısı
		Bin kişiye düşen polis sayısı
		Bin kişiye düşen suç oranı
		Asayiş olayları artış oranı
		Güvenlik algı endeksi
Ekonomik yapı	Ekonomik kapasite	Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca yardım yapılan kişi sayısı/nüfus
		Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca yardım yapılan kişi sayısı
		Arsa m ² birim fiyatı rayiç bedeli (kıraç)
		Arsa m ² birim fiyatı rayiç bedeli (taban)
		Arsa m ² birim fiyatı rayiç bedeli (sulak)
		İç talep potansiyeli (ilçe nüfusu/toplam nüfus)
		İlçelerde üniversite varlığı
		Alışveriş merkezi varlığı
		Toplam vergi tahsilatı

EK-3. (devam) DOĞAKA Yaşam Kalitesi Analizinde kullanılan gösterge seti

	Kategori	Gösterge
Ekonomik yapı	Ekonomik kapasite	Toplam vergi tahsilatı artış oranı
		Toplam vergi mükellefi sayısı/artış oranı
Ekonomik yapı	Ticari hayat	Kurumlar vergisi mükellefi sayısı (firma sayısı)
		Kurumlar vergisi mükellefi sayısı artış oranı
		Kurumlar vergisi mükellefi sayısı/nüfus
		20+ personel çalıştıran işyeri sayısı
		Toplam istihdam sayısı
		İstihdam oranı
		Organize Sanayi Bölgesi varlığı
	Finansal piyasalar	Banka şube sayısı
		On bin kişiye düşen şube sayısı
		Banka çeşitliliği
	Turizm	Tarihi turistik mekân sayısı
		Tesise gelen yabancı sayısı
		Tesise gelen yerli sayısı
		Ortalama kalış süresi (yabancı)
		Ortalama kalış süresi (yerli)
		Doluluk oranı (yabancı)
		Doluluk oranı (yerli)
		Toplam otel sayısı
		Müze ve ören yeri varlığı
Çevresel yapı	Altyapı ve çevre	Köy yollarının asfalt oranı
		Kişi başına düşen aktif yeşil alan
		Altyapı-çevre algı endeksi
		Doğalgaz varlığı
	Ulaşım	Merkez ilçelere yakınlık
		Havaalanına yakınlık
Kentsel ve kişisel yaşam	Kentsel yaşam	Kamu yatırım tutarı
		Kişi başına düşen kamu yatırımı
		Kişi başına düşen belediye harcaması
Kentsel ve kişisel yaşam	Kentsel yaşam	Kentsel yaşam memnuniyet endeksi
		Kamu hizmetleri memnuniyet endeksi
	Kişisel yaşam	Konut ve yaşam memnuniyeti endeksi
		Çalışma hayatı memnuniyet endeksi
		Ekonomik refah algı endeksi
		Kişisel memnuniyet endeksi

EK-4. İstanbul'un Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi Çalışması Gösterge Seti (Şeker, 2011)

Kategori	Gösterge
Demografik göstergeler	Toplam nüfus
	Şehirleşme oranı
	Nüfus yoğunluğu
	Yıllık ortalama nüfus artış hızı
	Doğurganlık hızı
	Ortalama hane halkı büyüklüğü
Eğitim göstergeleri	Okur-yazar nüfus oranı
	Okur-yazar kadın nüfusu oranı
	Üniversite bitirenlerin 22+ yaş nüfusa oranı
	Okul öncesi okullaşma oranı
	İlköğretim okullaşma oranı
	Ortaöğretim okullaşma oranı
	İlköğretim derslik başına öğrenci sayısı (resmi+özel)
	İlköğretim öğretmen başına öğrenci sayısı (resmi+özel)
	Ortaöğretim derslik başına öğrenci sayısı (resmi+özel)
	Ortaöğretim öğretmen başına öğrenci sayısı (resmi+özel)
	Tüm kurumlarda öğretmen başına öğrenci sayısı
	Tüm kurumlarda derslik başına öğrenci sayısı
	Laboratuvar başına öğrenci sayısı (resmi kurumlar)
Sağlık göstergeleri	Kaba ölüm hızı
	Bebek ölüm oranı
	Sağlık ocağı başına düşen muayene sayısı
	Doktor başına düşen kişi sayısı (sağlık ocağı)
	Ebe ve hemşire başına düşen kişi sayısı (sağlık ocağı)
	Doktor başına düşen günlük muayene sayısı (sağlık ocağı)
	Günlük muayene sayısının nüfusa oranı (sağlık ocağı)
	112 ambulans vaka sayısının nüfusa oranı
	Eczane başına düşen kişi sayısı
Yeşil kartlı sayısının nüfusa oranı	

EK-4. (devam) İstanbul'un Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi çalışmasında kullanılan gösterge seti

Kategori	Gösterge
Ekonomi göstergeleri	İlçe bazında faal firma sayısı
	İlçe bazında faal firma sayısının ildeki payı
	İlçe vergi geliri/il vergi geliri
	İlçe vergi mükellefi sayısı/il vergi mükellefi sayısı
	Banka şube sayısı
	Arsa m ² birim fiyatı (rayiç bedel)
	Satılık konut m ² birim fiyatı (ortalama piyasa bedeli)
	Kiralık konut m ² birim fiyatı (ortalama piyasa bedeli)
	Kişi başına düşen belediye harcaması
Ulaşım göstergeleri	Otomobil sayısının nüfusa oranı
	Motorlu kara taşıt sayısının nüfusa oranı
	Km ² 'ye düşen araç sayısı
	Ulaşım imkânlarının çeşitliliği
Çevre göstergeleri	Yeşil alan
	Kişi başına düşen yeşil alan
	İçme su metraj
	Atık su metraj
	Yağmur su metraj
	Doğalgaz yoğunluk değerleri
Sosyal yaşam	Hava kalitesi endeksi
	Toplam salon (tiyatro, sinema) kapasitesi/ilçe nüfusu
	Toplam park/bahçe alanı
	Kişi başına düşen toplam park/bahçe alanı
	Toplam spor alanı
Kişi başına düşen spor alanı	

EK-5. Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi göstergeleri (İçişleri Bakanlığı, t.y. (a))

Kullanılan Göstergeler	
Sağlık personeli yardımı ile yapılan doğumların toplam doğuma oranı	Bebek Ölüm Hızı (0-1) yaş ve 5 yaş altı ölüm hızı
Rutin aşılama oranı	Gebeliği önleyici modern yöntem kullanım oranı
Sağlık sisteminde hekim başına ve yatak başına düşen hasta sayısı	İntihar hızı
Düşük doğum ağırlıklı bebek oranı	İlköğretimde 8. sınıfa erişim oranı
Evsiz (barınacak yeri olmayan) insan sayısı ve oranı	Sağlıklı suya hiç ulaşamayan hane oranı
Kanalizasyona hiç ulaşamayan hane oranı	Ortaöğretimde net okullaşma oranı
Okul öncesi eğitimden yararlanan çocuk oranı (48-72 ay grubu- anaokulu/ana sınıfı)	İlköğretimde net okullaşma oranı
Okuryazarlık oranı	Meslek edindirme amaçlı yaygın eğitim programlarından yararlananların sayısı, oranı
Sivil toplum örgütleri sayısı, üye sayısı ve oranı (Dernekler, Vakıflar, Sendikalar, Meslek Kuruluşları)	Yasal bildirim süresinden sonra nüfusa kayıt olan çocuk oranı
İstismara uğramış çocuk sayısı, oranı (2828 sayılı Kanun ölçütlerine göre)	Suçta sürüklenmiş çocuk oranı
Kişi ve mala karşı işlenen suçlarda davalı, davacı, sanık sayısı, oranı	Korunma ve bakım altında bulunan kişi sayısı (Çocuk, yaşlı, özürlü) oranı
Korunma ve bakım için sırada bekleyen kişi sayısı (çocuk, yaşlı, özürlü) oranı	Sosyal Güvenlik kapsamındaki insan sayısı (Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur) oranı
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından ve 2022 sayılı Kanundan yararlananların sayısı ve oranı	

EK-6. TÜBA Yaşam Kalitesi Göstergeleri (TÜBA, 2010)

Kategori	Gösterge
Çevre kalitesi ve sürdürülebilirlik	İklimin yaşama uygunluğu
	Hava kirliliği göstergeleri
	Akarsuların kalitesi
	Deniz plajlarının su kalitesi
	Atık suların ne kadarının arıtıldığı
	Katı atıkların ne kadarının toplandığı ve dönüştürüldüğü
	Kişi başına konutlarda kullanılan elektrik enerjisi
	Arazi kullanmada ormanlık alan oranı
İnsan kaynağı ve nüfus	Nüfus yoğunluğu
	Nüfus artış hızı
	Göçmen nüfus oranı
	Net göç hızı
	Toplumsal çeşitlilik
	Engelli nüfus oranı
	Genç nüfus oranı
	Yaşlı nüfus oranı
Sağlık durumu	Doğuşta beklenen yaşam süresi
	Kişi başına tüketilen kalori
	Bebek ölüm oranı
	Perinatal ölüm oranı
	Tamamen aşıli çocukların oranı
	Sağlık sigortası olan nüfus oranı
	100.000 kişi başına doktor
	100.000 kişi başına hemşire
	100.000 kişi başına hasta yatağı
	Eğitim durumu
Ortalama eğitim görülen yıl sayısı	
Anaokulu eğitimi görenlerin oranı	
Yaş grubunda temel eğitim görenlerin oranı	
Yaş grubunda lise ve dengi eğitim görenlerin oranı	
Yaş grubunda yükseköğretimde okuyanların oranı	

EK-6. (devam) TÜBA Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında önerilen gösterge seti

Kategori	Gösterge
Ekonomik performans	Kişi başı GSMH ve GSYH
	Kişi başı GSMH ve GSYH artışı
	Kişi başına sanayi ve hizmetlerde kullanılan enerji miktarı
	İşsizlik oranı
	Gençlerde istihdam edilemeyenlerin oranı (erkek-kadın)
	İşgücüne katılma oranı
	Tarım dışı faaliyetlerde ücretli çalışanlarda kadın oranı
	Yoksulluk sınırının altında kalanların oranı
	Toplam tüketim içinde gıda harcamalarının oranı
Toplumsal bütünleşme düzeyi	Toplumsal eşitsizlik göstergesi
	Toplumda orta sınıfların büyüklüğü
	Düşey mobilitenin varlığı
	Toplumda boşanma hızı
	Toplumda mülkiyete dayalı suç oranı
	Uyuşturucu kullanımının yaygınlığı
	İntihar oranı
	Tecavüz olaylarının sıklığı
	Töre cinayetlerinin sıklığı
Siyasal sistemin niteliği	Siyasal sistemin demokratikliği ve toplumu temsil ağı
	Seçimlerde siyasi kadroların yenilenme oranı
	Seçimlere katılma oranı
	Seçilenler arasında kadın oranı
	Sivil toplumun gelişmişliği
	Bin kişiye düşen gazete sayısı
	Günde kaç saat televizyon izlendiği
Yerleşme kalitesi	Kişi başına düşen yeşil alan
	Ödenebilir fiyatlarla konut arzı yeterliliği
	Konutlarda odabaşına kişi sayısı
	Merkezi ısıtma bulunan konutların oranı
	Yasal statüsü olmayan konutların oranı
Yerleşme kalitesi	Toplu taşıma hizmetlerinin gelişmişlik düzeyi
	Günlük yaşamda ulaşımda kaybedilen zaman
	Trafik kazasında ölenlerin sayısı
	Yerleşimde altyapıların özürülülerin yaşamını kolaylaştıracak biçimde düzenleme derecesi
	Ses kirliliği düzeyi
	Dinlenme ve eğlence hizmetlerinin gelişmişliği
	Sağlıklı içme suyuna ulaşabilenlerin oranı
	Güvenli kanalizasyon bağlantısı olanların oranı

EK-7. Belediyeler için hazırlanan örnek performans göstere listesi (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019b)

Performans Göstergeleri	Açıklama
Çevresel Harcamalara Aktarılan Kaynağın Toplam Kaynak İçerisindeki Oranı	Bir yıl içerisinde çevresel harcamalara aktarılan kaynağın toplam kaynak içerisindeki oranını ifade eder.
Havadaki Kükürt Dioksit (SO ₂) Oranının 125µg/m ³ 'ün Üstüne Çıktığı Gün Sayısı	Yerleşmede son bir yıl içinde havada bulunan kükürt dioksit miktarının sınır değer olarak belirlendiği 125 µg/m ³ (Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği'nde kükürt dioksit için belirlenen kısa vadeli sınır değer)'ten fazla olduğu günlerin toplam sayısını ifade eder.
Havadaki Partiküler Madde PM ₁₀ Oranının 50 µg/m ³ 'ün Üstüne Çıktığı Gün Sayısı	Yerleşmelerde son bir yıl içinde havada bulunan partiküler madde miktarının 50 µg/m ³ (Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği'nde partiküler madde için belirlenen kısa vadeli sınır değer)'ten fazla olduğu günlerin toplam sayısını ifade eder.
İçme ve Kullanma Suyu Şebekesine Bağlı Nüfus Oranı	Bir yerleşmede, içilebilir ve kullanılabilir nitelikte suyu düzenli bir biçimde sağlayan şebekeden doğrudan yararlanma imkânına sahip olan nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranını ifade eder.
Su Kalite Testlerinde Alınan Numunelerin Standartlara Uygunluk Oranı	Standartlara uyan numune sayısının toplam numuneye oranını ifade eder. Belirli noktalardan abone kullanımına girmeden önce alınan suyun laboratuvar analizlerinin TSE veya WHO standartları içinde olup olmadığını gösterir.
Su Kayıp Kaçak Oranı	Su şebekesine alınan su miktarı ile faturalandırma yolu ile ölçülen su miktarı arasındaki farkın toplama oranını ifade eder. Bu gösterge, su kayıplarının niteliğini ve işletmenin yetersizliğinin kaynağını belirlemekte ve fiziksel, ticari kayıpların oranını değerlendirmektedir.
Arıtılan Atık Su Oranı	Atık su arıtma tesisinde bir yıl boyunca arıtılan suyun o yıl ortaya çıkan toplam atık su miktarına oranını ifade eder.
Atık Su Toplama Oranı	Kanalizasyon şebekesine bağlı hane sayısının toplam hane sayısına oranını ifade eder.
Yağmur Suyu Şebekesine Sahip Cadde Ve Sokak Oranı	Yağmur suyu şebekesine sahip cadde ve sokak sayısının toplam sokak ve cadde sayısına oranını ifade eder.
Hal Denetimleri Sonucu Yakalanan Kayıt Dışı Mal Miktarı	Hal denetimleri sonucu yakalanan kayıt dışı mal miktarını ifade eder.
Katı Atık Toplama Hizmeti Verilen Hane Oranı	Evsel katı atık toplama hizmetinden yararlanan hane sayısının toplam hane sayısı içindeki oranını ifade eder.
1.000 Haneye Düşen Katı Atık Toplama Araç Sayısı	1.000 haneye düşen katı atık toplama araç sayısını ifade eder.
Düzenli Depolamaya Tabi Tutulan Katı Atık Oranı	Yerleşmede düzenli depolama yöntemi ile bertaraf edilen katı atık miktarının toplam katı atık miktarına oranını ifade eder.

EK-7. (devam) Belediyeler için hazırlanan örnek performans gösterge listesi

Performans Göstergeleri	Açıklama
Toplanan Katı Atık Tonu Başına Katı Atık Toplama Maliyeti	Toplanan katı atık tonu başına katı atık toplama maliyetini ifade eder.
Kompostlaştırılan Katı Atık Oranı	Yerleşmede kompostlaştırma yöntemi (bertaraf edilen atıklar mineral gübre yerine kullanılarak geri kazanımı) ile bertaraf edilen katı atık miktarının toplama oranını ifade eder.
Geri Dönüşümü Yapılan Katı Atık Oranı	Geri dönüşüme tabi tutulan katı atık miktarının toplama oranını ifade eder.
Geri Dönüşüme Gönderilen Elektronik Atık Miktarı	Geri dönüşüme gönderilen elektronik atığın toplam miktarını ifade eder.
Meslek Edindirme Amaçlı Yaygın Eğitim Programlarından Yararlananların Sayısı	Meslek edindirme amaçlı eğitim programlarından yararlanan katılımcı sayısını ifade eder.
Meslek Edindirme Amaçlı Yaygın Eğitim Programlarında Kurs Başına Katılımcı Sayısı	Meslek edindirme amaçlı eğitim programlarında kurs başına katılımcı sayısını ifade eder.
Mesleki Eğitimlerden Yararlanan Kursiyerlerin Memnuniyet Düzeyi	Meslek edindirme amaçlı eğitim programlarından yararlanan kursiyerlerin memnuniyet düzeyini ifade eder.
1000 Kişi Başına Trafik Kaza Sayısı	Kentte 1000 kişi başına bir yılda meydana gelen trafik kayıtlarına geçmiş toplam trafik kazası sayısını ifade eder.
Parselinde Otopark İhtiyacı Karşılana Bina Oranı	Otopark Yönetmeliği ve Tebliğine göre otopark ihtiyacı parselinde karşılanan binaların toplam ruhsatlı bina sayısı içindeki oranını ifade eder.
Toplu Taşıma Araçlarını Kullanan Yolcu Oranı	Şehir içi yolculuklarda kamu ve özel toplu taşıma araçları ile yapılan günlük yolcu sayısının şehrin toplam nüfusuna oranını ifade eder.
Belediye Otobüsü Başına Taşınan Yolcu Sayısı	Belediye otobüsü başına taşınan yolcu sayısını ifade eder.
Toplu Taşıma Araçlarında Geçen Ortalama Yolculuk Süresi	Şehir içi toplu taşıma hatlarındaki ortalama yolculuk süresinin toplamının hat sayısına oranını ifade eder.
Km Başına Toplu Taşıma Hizmet Maliyeti	Bir yıl içerisinde toplu taşıma araçlarına ilişkin yakıt, personel, bakım- onarım ve diğer maliyetlerin toplamının yapılan km cinsinden yol uzunluğuna oranını ifade eder.
Otobüs Başına Ortalama Bakım Maliyeti	Otobüs başına ortalama bakım maliyetini ifade eder.
Zirve Saatte Hizmet Sunulan Yolcu Kapasitesi	Zirve saatte toplam yolcu taşıma kapasitesini ifade eder.
Otopark Kapasitesi	Şehirde toplumun kullanımına açık olan otoparklardaki araç park yeri sayısının şehirdeki toplam araç sayısına oranını ifade eder.

EK-7. (devam) Belediyeler için hazırlanan örnek performans gösterge listesi

Performans Göstergeleri	Açıklama
Yaya Bölgesi Olarak Düzenlenmiş Alanların Kentsel Yerleşim Alanına Oranı	Şehirde yaya bölgesi olarak düzenlenmiş alanların yerleşim alanına oranını ifade eder.
Bakım-Onarımı Yapılan Yol Oranı	Bakım-onarımı yapılan yol uzunluğunun toplam yol uzunluğuna oranını ifade eder.
Asfalt Bakımı Yapılan Yollarla İlgili Memnuniyet Düzeyi	Asfalt bakımı yapılan yollarla ilgili yapılan memnuniyet düzeyini ifade eder.
Kaldırımların 10 Yıldan Önce Bakım İhtiyacı Duymama Oranı	Kaldırımların 10 yıldan önce bakım ihtiyacı duymama oranını ifade eder.
Bisiklet Yolu Uzunluğu	Ulaşım, gezinti ve spor yapmak amacıyla bisikletlilerin emniyetli bir şekilde kullandığı toplam bisiklet yolu uzunluğunu ifade eder.
Çocuk Dostu Şehir Algısı	Bir yerleşmenin çocuk büyütme için iyi bir yer olduğunu düşünen nüfus oranını ifade eder.
Yaşlı Dostu Şehir Algısı	Yaşlılık dönemini geçirmek için iyi bir yer olduğunu düşünen nüfus oranını ifade eder.
Engelli Dostu Şehir Algısı	Engellilerin rahat edebilecekleri bir yer olduğunu düşünen nüfus oranını ifade eder.
Şehirden Duyulan Memnuniyet Oranı	Yaşadığı yerleşmeyi bir yabancıya tavsiye edebileceğini belirten kişilerin toplam nüfusa oranını ifade eder.
Kentsel Alt ve Üst Yapının Yaşlı ve Engellilere Uygunluk Oranı	Şehirsal alt ve üst yapının yaşlı ve engellilere uygunluk oranını ifade eder.
Kadın Sığınma Evi Sayısı	Kadın sığınma evi sayısını ifade eder.
Sosyal Yardım Alan Hane Sayısı	Yiyecek, giyecek ve yakacak gibi yardımların yapıldığı hane sayısını ifade eder.
Evde Bakım Hizmeti Verilen Kişi Sayısı	Evde bakım hizmeti verilen kişi sayısını ifade eder.
Sosyal Yardımlardan Memnuniyet Oranı	Sosyal yardımları alan ailelerin bu hizmetten duyduğu memnuniyet düzeyini ifade eder.

EK-7. (devam) Belediyeler için hazırlanan örnek performans gösterge listesi

Performans Göstergeleri	Açıklama
Sosyal Yardımların Adaletli Yapıldığına Dair Algı Düzeyi	Sosyal yardım talebinde bulunmayan vatandaşların sosyal yardımların adaletli yapıldığına ilişkin algı düzeyini ifade eder.
Hayvan Barınakları Sayısı	Belediye sınırları çerçevesinde kurulan barınak sayısını ifade eder.
Tedavi Edilen Sokak Hayvanı Sayısı	Tedavi edilen hayvan sayısını ifade eder.
Kısırlaştırılan ve Rehabilite Edilen Sokak Hayvanı Sayısı	Kısırlaştırılan ve rehabilite edilen sokak hayvanı sayısını ifade eder.
Sahipsiz Hayvanlara İlişkin Şikâyet Sayısı	Sahipsiz hayvanlara ilişkin şikâyet sayısını ifade eder.
Yasal İzni Olmayan Konut Oranı	Mevcut konut stoku içinde izinsiz, plana ve inşaat ruhsatına aykırı yapılmış, yasal izni olmayan konutların toplam konut sayısına oranını ifade eder.
Planlı Yerleşim Alanlarının Oranı	Belediye ve mücavir alan sınırları içindeki planlı alanların (imar planlarında kentsel alan ya da yerleşim alanı olarak planlanan alanlar) toplam alan içindeki oranını ifade eder.
Planlı Konut Yerleşim Alanı Oranı	Belediye ve mücavir alan sınırları içindeki planlı konut yerleşim alanlarının, toplam planlı yerleşim alanına oranını ifade eder.
Plansız Gelişen Kentsel Alanların Oranı	Bir yerleşimde plansız gelişim gösteren alanların, toplam kentsel yerleşim alanına oranını ifade eder.
Gecekondu Bölgelerinin Toplam Kentsel Yerleşim Alanına Oranı	Kentsel yerleşme alanı içinde, izinsiz ve planlara aykırı olarak oluşturulmuş gecekondu bölgelerinin, toplam kentsel yerleşim alanına oranını ifade eder.
Islahı Yapılan Dere Uzunluğu	Km cinsinden ıslahı yapılan dere uzunluğunu ifade eder.
Kişi Başına Aktif Yeşil Alan Büyüklüğü	Şehrin dinlenme, gezinti, eğlence gibi ortak kullanım ihtiyaçlarını karşıladığı park, bahçe, fuar, oyun alanı gibi alanlar toplamının kişi başına m2 büyüklüğüdür.
Kent ve Doğa Müzesi Sayısı	Kent ve doğa müzelerinin toplam sayısını ifade eder.

EK-7. (devam) Belediyeler için hazırlanan örnek performans göstergesi listesi

Performans Göstergeleri	Açıklama
Çevre Kirlenmesi ve Teknolojik Afet Riski Altındaki Alan Oranı	Çevre kirliliği ve teknolojik afet riski altındaki alanların, kentsel yerleşim içindeki oranını ifade eder.
Turizm ve Rekreasyon Amaçlı Kullanılan Alan Oranı	Belediye ve mücavir alan sınırları içinde turizm ve rekreasyon amacıyla kullanılan alanların, toplam alana oranını ifade eder.
Belediye Hizmetlerine Yönelik Geliştirilen Mobil Uygulama Sayısı	Belediye hizmetlerine yönelik geliştirilen mobil uygulama sayısını ifade eder.
Belediye Hizmetlerine Yönelik Geliştirilen Mobil Uygulamalardan Duyulan Memnuniyet Oranı	Belediye hizmetlerine yönelik geliştirilen mobil uygulamayı kullananların memnuniyet düzeyini ifade eder.
e-Belediye Sistemine Kayıtlı Kullanıcı Sayısı	e-Belediye sistemine kayıtlı kullanıcı sayısını ifade eder.
e-Belediye Sisteminde Sunulan Hizmet Sayısı	e-Belediye sisteminden yürütülen hizmet sayısını ifade eder.
e-Belediye Sayfasından Ödeme Gerçekleştiren Mükellef Sayısı	e-Belediye sayfasından ödeme gerçekleştiren mükellef sayısını ifade eder.
e-Belediye Sayfasından Gerçekleştirilen Tahsilat Miktarının Toplam Tahsilat Miktarına Oranı	e-Belediye sayfasından gerçekleştirilen tahsilat miktarının toplam tahsilat miktarına oranını ifade eder.
Belediyelerde Çalışan Kadın Oranı	Belediyede çalışan kadın sayısının toplam çalışan sayısına oranını ifade eder.
Hizmet Kalitesi Endeksi	Hanehalkına ve işyerleri ana kitlesi içinde belediyeye işi düşenlere/herkese adanmışlık, bulunurluk, cana yakınlık, duyarlılık, dürüstlük, ehliyet, erişim, esneklik, estetik, güvenilirlik, güvenlik, iletişim, ilgi, işlevsellik, konfor, maliyet, nezaket, temizlik/düzenlilik, yardımcı olma gibi hizmet kalitesi bileşenleri değerlendirmeleri üzerinden oluşturulan endeksini ifade eder.
Belediyenin Toplam Borcunun Yıllık Gelire Oranı	Belediyenin toplam borç miktarının toplam gelire oranını ifade eder.
1000 Kişiyeye Düşen Belediye Personeli Sayısı	Belediye sınırları içerisinde yaşayan her 1.000 kişiye düşen belediye personelini ifade eder.
1000 Kişiyeye Düşen Zabıta Personeli Sayısı	Belediye sınırları içerisinde yaşayan her 1.000 kişiye düşen zabıta sayısını ifade eder.

EK-7. (devam) Belediyeler için hazırlanan örnek performans gösterge listesi

Performans Göstergeleri	Açıklama
1000 Kişiyeye Düşen İtfaiye Personeli Sayısı Oranı	Belediye sınırları içerisinde yaşayan her 1.000 kişiyeye düşen itfaiye personelini ifade eder.
İtfaiyenin Olay Yerine Zamanında İntikal Oranı	İtfaiyenin acil durum talebi geldiği saat ile yola çıkma saati ve olay yerine varış saati arasındaki fark dikkate alınarak belirlenmiş eşik değeri ve altında kalan intikallerin toplam intikallere oranını ifade eder.
Talep ve Şikâyetlere Cevap Verilme Oranı	Belediyenin şikâyet masalarında, vatandaşın talepleri ile isteklerine verilen cevapların oranını ifade eder.
Vatandaş Şikâyetlerinin Ortalama Giderilme Süresi	Vatandaş şikâyetlerinin ortalama giderilme süresini ifade eder.
Belediye Aleyhine Sonuçlanan Davaların Oranı	Belediyenin ve göreviyle ilgili olarak belediye başkanının aleyhine sonuçlanan davaların oranını ifade eder.
Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi	Vatandaşların belediye hizmetlerinden duyduğu genel memnuniyet düzeyini ifade eder.
Engellilerin Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi	Engellilerin (belediye çalışanları dâhil) belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyini ifade eder.
Denetlenen İşyeri Oranı	Denetlenen işyerlerinin tüm işyerlerine oranını ifade eder.
Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Birlikte Üretilen Sosyal Sorumluluk Projesi Sayısı	Sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte üretilen sosyal sorumluluk projesi sayısını ifade eder.
Uzlaşmayla Sonuçlandırılan Kamulaştırmaların Toplam Kamulaştırmaya Oranı	Uzlaşmayla sonuçlandırılan kamulaştırmaların toplam kamulaştırmaya oranını ifade eder.
Tahsilatın Tahakkuka Oranı	Tahakkuku yapılan gelirlerin tahsilatının gerçekleşme oranını ifade eder.
Öz Gelirlerin Toplam Gelirler İçindeki Oranı	Belediye bütçesindeki öz gelirler toplamının toplam gelirlere oranını ifade eder.
Düzenlenen Hizmet İçi Eğitim Sayısı	Kurumsal kapasitenin artırılması amacıyla gerçekleştirilen hizmet içi eğitim sayısını ifade eder.
Hizmet İçi Eğitim Verilen Personel Sayısı	Kurumsal kapasitenin artırılması amacıyla hizmet içi eğitim verilen personel sayısını ifade eder.
Hizmet İçi Eğitimlerden Yararlanan Personelin Memnuniyet Düzeyi	Hizmet içi eğitimlerden yararlanan personelin memnuniyet oranını ifade eder.
Belediye Personelinin Memnuniyet Düzeyi	Belediye personelinin genel memnuniyet düzeyini ifade eder.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : İNAN, Özlem
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 28.07.1989, Çaykara
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0312 201 6667
 e-posta : ozlemyakiin@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama	2012

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2013-2018	Kalkınma Bakanlığı	Planlama Uzmanı
Temmuz 2018-halen	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Uzmanı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. İnan, Ö. ve Özdemir Sönmez, N. (2019). Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçüm Yöntemlerinin Değerlendirilmesi, *Uluslararası Ekonomi, Siyaset, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (2).

Hobiler

Resim yapmak, fotoğraf çekmek, kitap okumak

GAZİ GELECEKTİR..